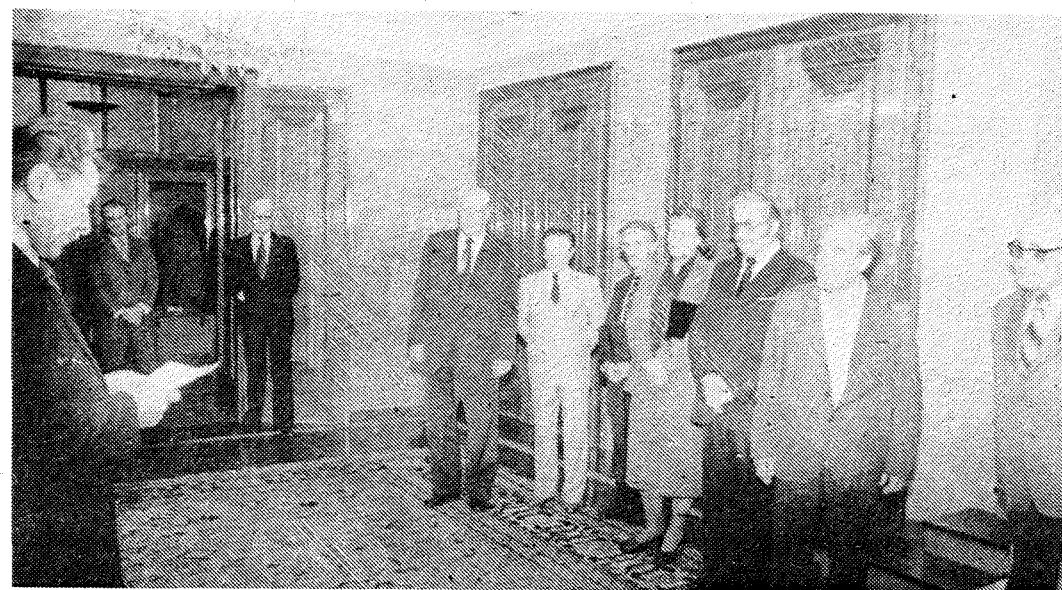
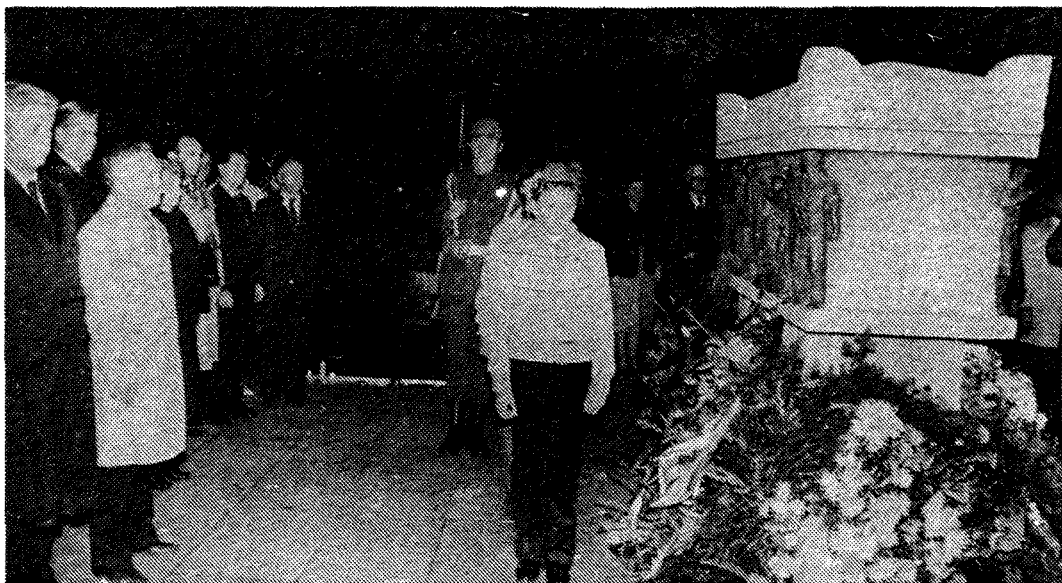

Ne bomo pozabili

»Naši borci so umirali v številnih koncentracijskih taboriščih, zaporih, krematorijih. Tega ne bomo in ne smemo nikoli pozabiti, saj je dal vsak deseti Jugoslovčan svoje življenje za srečnejšo prihodnost vseh ljudi na svetu. Vendar danes lahko ugotovimo, da ogromne žrtve niso bile zaman. Samoupravna socialistična in neuvrščena Jugoslavija posveča veliko pozornost sodelovanju in sožitju z vsemi narodi sveta. Jugoslovanci so se vedno zavzemali za vsestransko sodelovanje s prijateljsko sosednjo republiko Italijo. Osimski sporazumi bodo to sodelovanje še poglobili.

Politika odprtih meja, za katero se v praksi nenehno zavzemamo, je dala najbolj vidne rezultate prav ob tej meji, kjer obmejno prebivalstvo vsak dan sodeluje pri reševanju problemov, ki so v skupnem interesu. Pri tem imata pomembno vlogo slovenska narodna skupnost v Italiji in italijanska narodnost v Jugoslaviji. Prepričani pa smo, da bo naša narodna skupnost v Italiji toliko bolj uspešno opravljala vlogo zблиževanja narodov, kolikor ji bo v celoti omogočen neoviran vsestranski razvoj, ki naj bi ji bil zagotovljen z zakonom v globalni zaščiti.

Zgodovinski poraz fašizma pred 35 leti je bil pomemben in odločilen, vendar moramo danes ugotoviti, da miru in svobode še ne uživajo vsi narodi sveta. Nasprotno, vedno pogostejše se kopičijo temni oblaki vojnih spopadov na mednarodni sceni, npr. v Aziji, Afriki, Latinski Ameriki ter najnovejši in najbolj zaskrbljujoč spopad na Bližnjem vzhodu so primeri odstopanja od mednarodnih dogovorov, sklenjenih ob koncu druge svetovne vojne v organizaciji združenih narodov, in izziv na novo zaostrovanje med bloki, ki resno ogrožajo svetovni mir. Zato smo vsi borci za mir in svobodo ter demokratične odnose v svetu ter še posebej preživeli borci narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in borci italijanskega odporiškega gibanja poklicani, da povzdignemo svoj glas in odločno zahtevamo, da se oboroženi spopadi prekinejo ter prepreči materialna škoda in brezumno ubijanje ljudi. Zato naj spominsko obeležje, ki ga danes odkrivamo in izročamo v varstvo občanom Bazovice, opominja na težke dni vojne in hkrati obvezuje borce narodnoosvobodilne vojne in odporiškega gibanja poklicani, da vse demokratične sile v svetu ter delovne ljudi, da nadaljujejo pot miru, bratstva in enotnosti ter prijateljstva med narodi in narodnostmi, za srečo človeka in vseh ljudi na svetu. In takšna pot odpira svetla obzorja naši prihodnosti,« je poudaril pred otvoritvijo spominskega obeležja na Bazovici Julij Beltram v imenu jugoslovanske delegacije.

Povsod po Sloveniji in zunaj njenih meja, v velikih mestnih središčih in v najbolj skritih kottiških gozdov so ob prvonovembrskih žalnih slovesnostih zagorele sveče na grobovih. Ljubljanske osrednje žalne slovesnosti so bile pri grobnici narodnih herojev, na Urhu, v Gramozni jami in v spominskem parku na Žalah, Dravljah... V radovljiški občini so se poklonili padlim borcem tretjega bataljona Prešernove brigade na Pokljuki in pri grobu narodnega heroja Stanega Žagarja na Srednji Dobravi na Ovsišah, osrednji občinski žalni slovesnosti pa sta bili na grobišču talcev v Dragi ter v graščinskem vrtu v Begunjah. Dan mrtvih so v Mariboru proslavili pred spomenikom talcem, delegacija mariborskih družbenopolitičnih delavcev pa se je udeležila slovesnosti na graškem grobišču. Celjani so med drugim obiskali Stari pisker in grobnico padlih borcev na Golovcu, Konjičani so se zbrali ob spomeniku talcem pri Frankolovem in pred številnimi partizanskimi grobovi na Pohorju, Ptujčani v gozdiču pri Mostju, občani Slovenske Bistrice pri Treh žeblih itd. Osrednja slovesnost na Notranjskem je bila v Postojni. V Ilirski Bistrici so se krajani, borci in mladina zbrali na Hribu svobode. Nič manj slovesno ni bilo v sedmih krajevnih skupnostih cerkniške občine, na Dolenjskem in v Beli krajini, v novomeški občini, v vseh štirih zasavskih občinah in štirih pomurskih občinskih središčih: Murska Sobota, Lendava, Ljutomer in Gornja Radgona. Na več kot osemdesetih mestih na območju Furlanije-Julijske krajine so se tega dne spomnili žrtev fašističnega in nacističnega nasilja.

V Bazovici pri Trstu so 1. novembra odkrili spomenik našim borcem 4. armade, padlim in pokopanim na tej zemlji. Poleg spomenika v Bazovici pa stojijo še novi spomeniki na območju Trsta, in sicer na Opčinah, na Katarini in na Proseku. S tem je dokončno izpolnjen sporazum med vlada SFRJ in republike Italije o ureditvi spominskih obeležij padlim med narodnoosvobodilnim bojem v obeh državah.

Predsednik slovenske borčevske organizacije Janez Vipotnik je pred dnevi izročil znanim družbenopolitičnim delavcem in nekdanjim borcem NOV ob njihovih življenjskih jubilejih odlikovanja, s katerimi jih je odlikovalo predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije. Za dolgoletno revolucionarno delo in za zasluge pri graditvi Socialistične federativne republike Jugoslavije so prejeli odlikovanja:

Leopold Caharija, red republike z zlatim vencem, Olga Družina, red zaslug za narod z zlato zvezdo, Lojze Bukovac, red dela z rdečo zastavo, Just Miklavc, red dela z rdečo zastavo, Lado Pohar, red dela z rdečo zastavo, Ciril Rome, red republike s srebrnim vencem, Ivan Trpin, red republike s srebrnim vencem, Stanko Salamon, red zaslug za narod s srebrnimi žarki in Nicolo Vascon, red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem ter z redom za hrabrost.

Kdaj je padel Ivan Tominec?

Prizadevna raziskovalka zgodovine narodnoosvobodilnega gibanja na Idrijskem, Anica Štucin, je skupaj z Olgo Lipužič v Idrijskih razgledih 1978/1979 objavila Gradivo za zgodovino OF na Idrijskem in Cerklijskem (1941 – april 1943). V njem so tudi podatki o prihodu aktivista OF Ivana Tominca na Idrijsko, njegovem delu in smrti. Ko na strani 40 Štucinova in Šuligojeva govorita o Tominčevi smrti, navajata podatke iz dela Ivana Renka »Vojkov vod«:

»Počivali smo nad vasema Lože in Slap. Iz čete smo poslali v Lože patroljo. Približala se nam je karabinjerska patrolja in ker je bila tema, smo mislili, da je naša. Nato je udarilo iz vsega njihovega orožja. Na Vojkovo povedli smo se umaknili. V bližnjem gozdu smo se zbrali in ugotovili, da Tominca ni. Naslednji dan smo ga iskali in zvedeli, da je obležal na njivi, kjer smo počivali.«¹

Ta dogodek Štucinova in Lipužičev datirata z »okoli 9. septembra 1942.«

V italijanskih arhivskih virih sem našel nekaj dokumentov, s katerimi lahko Tominčev smrt datiramo natančneje. Za sedaj je najnatančnejši italijanski vir brzojavka orožniškega poveljstva Ajdovščina z dne 7. septembra 1942, naslovljena na notranje ministrstvo in glavno poveljstvo karabinjerjev v Rimu. Glasi se takole:

»St. 27481 zaupno. Šestega t. m. okrog 23.30 ure je v kraju Slap pri zaselku Lože v občini Vipava (Gorica) devet vojakov oddelka j. v. iz St. Vida nad Vipavo in vodnik-civilist, ki so bili pod poveljstvom podporočnika Giusepponeja tam blizu skriti, imelo spopad, ki je trajal okrog pol ure, s skupino okrog 15 oboroženih upornikov. Uporniki so zbežali in pustili na terenu mrtvega, strelivo in razne dokumente. Trupla še nismo prepoznali. Vojaki iz oddelka so se vsi nepoškodovani vrnili ob 5. uri.«²

Vsebinsko te brzojavke je dobesedno posredovalo poveljstvo goriške orožniške skupine 7. septembra 1942 poveljstvom sosednjih orožniških skupin, med njimi tudi ljubljanske.³ Nekaj podatkov, ki jih navaja ta brzojavka, imata tudi brzojavki generalnega inspektorata javne varnosti za Julijsko krajino iz Trsta in goriške prefekture z dne 7. septembra 1942.

Podatki, ki sta jih o Tominčevi smrti navedli Štucinova in Šuligojeva, se zelo ujema-jo s podatki iz navedene orožniške brzojavke. Gre za enako navedbo kraja spopada (Slap in Lože), približno enako navedbo časa (6. oz. okrog 9. septembra), enako navedbo dnevnega časa (ponoči) in enako navedbo podatka, da je truplo padlega partizana ostalo na terenu. Zato lahko zanesljivo sklepamo, da je bil padli partizan Ivan Tominec in da je padel dne 6. septembra 1942.

TONE FERENC
Ljubljana

Opombe:

1) Ivan Renko: Vojkov vod. Ljubljana 1973, str. 73-74. Alojzija Podgornik, roj. Trošt – Nataša je v svojih spominih napisala tole: »Par dni za tem je bila pri Ložah napadena Vojkova patrolja, pri tem napadu je bil ubit tov. Ivan, doma od Črnega vrha, ki se je komaj pred kratkim priključil Vojkovi patrolji.« (Arhiv IZDG, zbirka Slovenke v NOB, okraj Ajdovščina)

2) Archivio Centrale dello Stato Roma, Ministero d'Interno, Direzione Generale PS, Affari generali e riservati 1920, 1923-1945, a. 1942, busta 3, fasc. 113/V.

3) Arhiv IZDG, fasc. 158/IV it.

Čemu toliko hrupa Poreznu – 1945

V TV – 15 od 23. oktobra 1980 zopet beremo in vidimo na uvodni strani kako Janko Urbanc – Olga podeljuje spominske plakete, tokrat v Ljubljani, za tragični bojni neuspeh marca 1945. Nedavno je Urbanc podeljeval takšne plakete v Planici, Gabrovici, Kranju, Jesenicah in piše, da jih bo še podeljeval.

Številni borci se sprašujemo: Ali je danes

umestno za takšen žalosten dogodek tako pogosto prirejati takšna slavlja, dajati tolikšna družbena sredstva za razkošne pozlačene drage plakete, in to v razsežnih dimenzijah Slovenije. Vse to že nekako deluje kot enostranska privatizacija in samovolja. Tako sedaj počenjati pa ni dobro. Kaj menite tovariši, ali so dobile vse velike in uspešne bitke in zmage od 1941 do 1945, prvih borcev, prvih čet, bataljonov in brigad NOV toliko hvalnih besed, plaket, značk, slavij itd.? Vprašljivo je, ali je poraz marca 1945 na Poreznu dovolj raziskan za poduk in zgodovino. Ali so vodilni iz Gorenjskega vojnega področja v tistem času in prostoru opravičili svojo odgovornost in sposobnost za svoje funkcije in dolžnosti?

V Urbančevem neskromnem izstopanju v imenu Gorenjskega vojnega področja nastaja vtis, da je bil ta **zalezni organ** najvišja vojaška komanda na celotnem območju Gorenjske, vsakomur pa je znano, da ni bilo tako.

Imena pogumnih tovarišev in hrabrih dejanj mnogo padlih soborcev niso povsem znana. Oni in grobovi molče. Podvigi onih in po vojni umrlih borcev naj žive brezsmrtno, vendar si živi ne smemo prilascati zaslug, časti in slave padlih. Za svobodo so dali vse. Njih zapuščino iz časa velikih dejanj v NOB pa naj delimo pravično, tovariško, iskreno in pošteno.

ANTON GRAŠIČ – SAVO

Zaslužen koroški borec skoraj pozabljen

Ze pred nekaj leti je bilo na množičnih sestankih območja Valburge v KS Smlednik postavljeno vprašanje, zakaj je tonil v pozabo njihov človek, koroški Maistrov prostovoljec Franc Stenovec.

Starejši krajani Valburge in okolice so ga dobro poznali. Rodil se je kot kmečki sin. Pri Volbetovih se je rekel po domače. Rodil se je 1. oktobra 1896, nesrečno pa je umrl 4. aprila 1924, ko je v Novem Sadu kot letalski poročnik zgorel skupaj z letalom.

Franc Stenovec, poročnik, prostovoljec Maistrovih bojov za severno mejo 1918-19

Po končani osnovni šoli v Smledniku in gimnaziji v Ljubljani ga je zajela prva svetovna vojna, v kateri je dosegel čin poročnika. Po prvi svetovni vojni se je znašel spet doma. Bil je trden Slovenec.

Čim je prišel iz prve vojne, je sprožil velik krik nad namero, o kateri so namigovali avstrijski časopisi, da bi ob oblikovanju nove avtonomne Jugoslavije pod okriljem Avstrije kot uresničevanje znane Majniške deklaracije dodelili Avstriji vse ozemlje na levem bregu reke Save. Valburga in Smlednik sta tudi na levem bregu in domačija pri Valbetovih bi ostala pod nemško Avstrijo. Franc se je povezal s sošolci in znanci z Gorenjske in pripravljali so skupen protest.

Pogovor se je začel z ugibanjem, kje bo pravzaprav tekla meja. Prvi so se oglasili Radovljčani, Jeseničani in Kranjskogorčani. Imamo Savo Dolinko in Savo Bohinjko, katera bo torej mejila? Nobena, je energično posegel v razgovor Stenovec. Še Drava ne, nikjer, koder živijo Slovenci. Seveda so bile to le prve nemškutarske propagande. Posamezniki so bili mnenja, da bo že antanta pravično uredila in postavila vse slovenske kraje pod Jugoslavijo.

Stenovec pa je bil povsem drugega mnenja: Če ne bomo budni, previdni, zahtevni, se lahko zgodi kakšna neveščnost. Upoštevati bi morali naše pravice, tja do naše slovenske Gospe svete na Koroškem. In prav vse ob Dravi je slovensko. In za to se bomo morali verjetno krepko bojevati. Nekdo je tudi neke bral, naj bi Štajerska bila meja, ta pa bi tekla pri Zagorju in Trbovljah. Stenovec je trdil, da nam le zasedba vse naše zemlje lahko pomaga in da pogoje za pravilno razmejevanje. Na antantno se ni mogoče zanesljivo naslanjati, ker je v rokah kapitalistov in zmagovalnih sil. Na hitro je treba ukrepati, saj že teče organizacija slovenskih bojnih enot, vsi mladi pa se morajo pridružiti. Več kot 200 z jeseniškega prostora in precej Tržičanov se je že prijavilo med prostovoljce, organizirane v slovenskih narodnih stražah. Pozneje se je barantanje s slovensko zemljo za nove državne meje povsem spremenilo. Utihihnila je Sava kot meja, Italijane pa so iz Bohinjske Bistrice in iz Kranjske gore, kamor so z vlaki prišli iz Podbrda in Trbiža, naše slovenske narodne straže nagnale nazaj, od koder so prišli. Priliznjeno in brez sramu so pod plaščem drugih Italijani pritiskali na priključitev trikotnika Bohinjska Bistrica-Radovljica-Kranjska gora k Avstriji, sklicujoč se na potrebe neposredne železniške zveze med Italijo in Avstrijo skozi Jesenice. Naši prostovoljci so to preprečili.

V gostilni pri Zbiljskem jezeru se je zbralo več starih možakarjev, Koroških borcev. Med njimi so bili tudi takratni predsednik ljubljanske zveze koroških borcev pokojni Jože Hribar, Stenovec sošolec koroški soborec Janez Oseljčev, Lojze Zore, Matevž Greiser, še živeči Matevž Kalan, jaz in nekaj nepoznan. Oseljč ni mogel prehaliti silne navdušenosti, moči in junaštva Stenovca v vsakem pogledu. Po smrti staršev je skrbel za urejenost njegovega groba. Pripovedoval nam je tudi, kako so Franca v krsti s tovrnjakom pripeljali v Valburgo.

Navzoč je bil tudi Stenovec, še živeči so sed, 81-letni kmet Oblakov Janez, ki modrosti tega fanta tudi ni mogel prehaliti. Še danes mu je žal, da se zaradi bolezni po vrnitvi s soške fronte ni mogel priključiti enajstim fantom, ki so se s Stencem z vlakom peljali iz Medvoda na Jesenice v obrambo jeseniškega trikotnika in vse slovenske zemlje na Koroškem. Tam se je bojeval kot komandir strojne čete pod poveljstvom stotnika Miroslava Martinčiča.

Smledniška ZB NOV, krajevna skupnost šola, vsi so sedaj dostojno dojeli veličino njihovega kraja. Njegov nagrobnik bo spoštljivo urejen. Skoraj bi bil ta človek, zaslužni borec, dober krajevni prosvetar in vnet gasilec pozabljen. Sestanek veteranov, menda prav zadnjih izvirnih prič dogodkov takratnega pomembnega časa, pa je ljudi prebudil. Ne bi smeli pozabiti poimenovati po Stencu kake šole, vrtca, ulice ali druge ustanove v njegovem rojstnem okolju.

Cepav mineva že 62 let od teh dogodkov, jih še danes občutimo, saj so za nas živa zgodovina, ki nikakor ne sme v pozabo. Gorenjski trikot je naš. Dravograd, Maribor, Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava, vsi so naši. Kako bi nam bilo pri srcu, če bi se tudi za te kraje še vedno bojevali, kot se sedaj pehamo za ob koroškem plebiscitu zgubljen našo zemljo in naše ljudi?

MARJAN MEDVEŠČEK
Ljubljana

Še enkrat: Na pragu svoje mladosti so dali življenja

Odmev na Majhna netočnost, 41. št. TV-15

V 41. številki TV-15 je bil objavljen sestanek Majhna netočnost, ki ga je napisal tovariš Milan Stupar iz Krškega. V njem navaja, da ga kot tesnega sodelavca prvih krških borcev moti tole: »Na dogovorjeni javki v brivskem lokalu na Vidmu, ki je bil ob ponedeljkem zaprt, je ni (kurirke Ivanke Uranjek, op. pis.) nihče pričakoval.« In dalje: »Vem, da je bila ta kurirka dobra znanka ustreljenega Rada Kaplana, s katerim se je domenila, da se bo pripeljala na Videm-Krško v soboto, 26. junija 1941 ob 21. uri. Takrat smo jo na železniški postaji čakali (poleg Rada še Milan Kaplan, Peter Jernejc ter jaz) in se obenem domenili, da se bomo takoj po njenem prihodu sestali v podstrešni sobici v mojem domu v Stari vasi. Kurirke pa tistega večera ni bilo. Rado Kaplan jo je šel čakati k vsem vlakom, tudi naslednjega dne (v nedeljo). Zaman jo je

čakal. v ponedeljek popoldne (28. 6.), sem se sestal z Milanom Kaplanom v gostilni Zemljak. Omenil je, da bo prišla kurirka verjetno zvečer in naj bi jo skupaj počakali na postaji. Medtem pa je prišel Milanov brat Rado in povedal, da je Uranjkova že prišla, in da čaka pri njih doma. Prosil me je, naj o tem tudi obvestim Jernejca...« Prav tako omenja za netočno trditev, da je kurirka »ob odhodu iz brivnice pozabila aktovko s propagandnim materialom.« Pravi: »Bolj verjetno je, da jo je pustila tam toliko časa, da se vrne od Kaplanovih...« S tem popravkom želi tovariš Stupar dokončno prikazati »... kako bratje Kaplanovi niso krivi, da jih kurirka ni našla po dogovoru...«

K prvotnemu opisu tragedije Prvih krških borcev dodajam tole:

1. Podatke za »sporne« trditve o prihodu kurirke Uranjkove v Krško in aktovki, ki jo je pozabila v brivskem lokalu v Krškem, sem dobesedno prepisal iz knjige Padli v ognju revolucije, ki jo je izdala Zveza ZB NOV občine Krško 1971. Ta vir sem tudi navedel v omenjenem sestavku, ki sem ga objavil le kot spominski zapis, a je ta podatek uredništvo izpustilo.

2. Enake podatke vsebujeta tudi knjigi Videm Krško nekdanj in danes, Krško 1957 in pa zbornik Krško skozi čas 1477-1977, stran 462 v sestavku NARODNOOSVOBODILNI BOJ NA OBMOČJU SEDANJE OBČINE KRŠKO, ki ga je napisal znani zgodovinar dr. Tone Ferenc.

3. Kolikor so mi znani še drugi pisni viri, ki jih hranijo strokovne institucije in muzeji, vem, da je v vseh opisana tragedija Prvih krških borcev tako, kakor je opisana v omenjenem spominskem zapisu. Zato je treba trditve, ki jih navaja tovariš Stupar, temeljito preveriti, in če so točne, popraviti zapise v virih. To je gotovo tudi moj interes, saj želim kot učitelj posredovati učencem le čisto resnico.

Pripominjam, da so bili Prvi krški borci prva oborožena skupina NOV na Slovenskem, ki je bila zaradi izdajstva uničena. Zato se mi zdi tembolj čudno, da se ni o sporni zadevi že prej kdo oglašil izmed njihovih sodelavcev, svojcev in drugih poznavalcev usodnih dogodkov in popravil krivico, če je bila komu storjena.

SLAVKO SMERDEL
Trdinova 7
Krško

Še o društvu kmečkih fantov in deklet

Odmev na nadaljevanko v TV-15 Delovanje napredne mladine na vasi

Da bi se pravilno ovrednotilo delovanje vseh naprednih organizacij, ki so v svojih vrstah združevale tako delavsko kakor tudi kmečko mladino, je v resnici hvale vreden pristop tovariša Fijavža, ki je v svoji nadaljevalki odtegnil pozabi delovanje Društva kmečkih fantov in deklet, ki so v času stare Jugoslavije uspešno dvigala narodno in revolucionarno delavsko razredno zavest na podeželju.

O delovanju Društva kmečkih fantov in deklet v Beričevem je bilo sicer že veliko napisanega in to upravičeno, kajti to društvo je povezovalo vse napredno misleče prebivalce te in tudi drugih okoliških vasi ter bilo jedro vsega naprednega delovanja. Med drugimi organizacijami, ki so delovale v društvu, so bili vsi člani sokolskega društva v Dolu, od katerih so bili vsi aktivni člani tudi pri Društvu kmečkih fantov in deklet v Beričevem; eni pri vodstvu tega društva (Lojze Šimenc kot tajnik), drugi pa so igrali v dramskih skupinah, pri tekmovalnih koscev in žanjic, vinskih trgatah in drugod.

S tem podatkom popraviljam navedbe tovariša Kočarja v omenjeni nadaljevalki v 39. številki TV-15, ki piše, da so imeli v Dolu »Slovenske fante«. Bilo je namreč tudi močno vsestransko delovno Sokolsko društvo, vodilo jedro vsega športnega, kulturnega in napredno političnega delovanja, katerega starosta je bil tovariš Grad, Pirnatov ata iz Beričevega, načelnik pa tovariš Josip Osredkar.

Rezultat bojevitve, narodnonapredne vzgoje v tem društvu je bil, da so se skoraj vsi člani takoj po okupaciji vključili v aktivno delo OF ali pa odšli med partizane (Karel Osredkar-Dimeč, Franci Osredkar-Stric, Tone Letnar-Bučar in drugi).

Prav tako pa so se tudi člani Društva kmečkih fantov in deklet iz Beričevega vključili po okupaciji v vsenarodno odporniško organizacijo OF.

Sedanja organizacija ob sodelovanju nekaterih še živečih starejših članov zelo uspešno in vestransko deluje.

JOSIP OSREDKAR
Ljubljana

Ali (še) po partizansko?

Že dolgo nisem slišal znane domislice, kako za »partizanščino« ni več prostora, kako se »po partizansko« ne da več delati in misliti. Skratka, »partizanščina« je v nekem obdobju dobila v naši družbi odbijajoč prizvok. Najbrž vemo, da je bilo to v času naraščajočega liberalizma in lahkoživega potrošništva. »Delati in misliti po partizansko« je za nekatere pomenilo: nič vedeti, biti po malem zaostal in neumen, v napoto pametnim in ambicioznim. Predvsem ambicioznim.

Zadnjič pa sem vendarle na neki seji slišal nekoga, da »po partizansko« ne gre, ker gre pač za stabilizacijo. Na seji so govorili o slabi preskrbi, o slabem planiranju, investiranju, o slabi organiziranosti in tako naprej. Govorili so o tem, kakšna naj bi bila stabilizacija na vseh področjih. Pa me je imelo, seveda priložnosti ni bilo, da bi tistemu vsevednemu razpravljalcu dopovedal, kako je bilo s stabilizacijo po partizansko. Povedal bi mu približno takole: Sredi vojne, bojev in revolucije, ki je bila obkrožena kot očiščeni sredi tretjega rajha, je znalo to partizanstvo razviti dobro pošto tako s kurirskimi postajami kot radijskimi zvezami, skrbno pripravljene bolnišnice in skladišča, organizirati pravično preskrbo prek gospodarskih komisij, obdelovanje zemlje sredi vojne meteža, izdajati svoj tisk in ustanoviti svoj radio, tiskati svoj denar, ustanoviti svoja sodišča in tožilstva, svojo vojsko in oblast ljudskih odborov. In čeprav je bilo silno težko, je to partizanstvo delovalo brezhibno in brezmejno predano in nesebično. Prav nič ni bilo treba soditi tatovom, ker jih med intendanti ni bilo, prav nič preganjati lenih v bojih in na poljih, kjer se je bojevala mladina za vsak posejani krompirček in klas žita. In še več tega je bilo. Vse to je bilo »po partizansko« in kljub vojni in obkroženosti je delovalo, teklo in se razvijalo, kar na moč ljudsko, demokratično in stabilizacijsko. Koliko bi se lahko naučili o delu in visoki morali, če bi pogledali v kakšno partizansko delavnico!

Seveda lahko razmišljamo tudi o morali. Kar hitro lahko ugotovimo, da skrivanje zalog in izsiljevanje višjih cen brez opravičila ni partizanščina. Da samovolja in tekmovalnost, kdo bo kje predsednik kakšnega gradbenega odbora za kakšno mogočno in brezrepro investicijo, nista ne pametni ne partizanski. Da nespametno investiranje, zadolževanje, sprtost in nesodelovanje niso partizanščina. Da slepo dobičkarstvo, potrošništvo, lokalizem, dolgo-vezno sestanekarstvo in še kaj podobnega zares nikakor niso partizanščina. Zlasti pa nedelo in lenoba nista partizanščina.

Najbrž bi morali spodbuditi v tej naši stabilizaciji zares še kaj partizanščine, več skromnosti, odprtosti, poštenega dela, požrtvovalnosti in tovarištva. Prav nič več ne bi smelo biti tistih, ki brijejo norce iz partizanščine, pa zaradi nje obstajajo in živijo bolje, kot delajo in znajo. Čas seveda ne stoji, danes je drugačen. Moralne vrednote pa se ne menjajo vsako uro in vsak dan. Desetletja in stoletja se morala in etika ne menjata. Najmanj bi se smela menjati in usihati morala in etika partizanstva. Prav v tej naši stabilizaciji in v tem našem času, ki razkriva nadlego presitih, premalo delavnih, skromnih in preudarnih v odločitvah, preveč potrošniških in frazerskih, dvoličnih in žal včasih kar goljufivih, izsiljevalskih in nepripravljenih za pogovor in sporazume, ki kaj veljajo.

V tej stabilizaciji bi bilo prav, če bi se pogostejše spominjali, kako so živeli in delali partizani. Ne zato, da bi danes delali enako, ker je to nemogoče in ker se je svet s svojo tehniko in tehnologijo, potrebami in zahtevami že zavrtel naprej. Ampak da bi delali in ravnali vsaj še z delčkom – partizanske morale.

Jure Špik

Pomembna pobuda neuvrščenih

Vsa tista svetovna javnost, ki z vznemirjenostjo in strahom gleda na zaplet iransko-iraškega spora, ker se zaveda vseh možnih hudih posledic sedanje vojne, je nekako že obupala v možnost kakšne učinkovite pobude od zunaj, ki bi obe sprti strani pripeljala k razsodnejšim ukrepom, takim, ki bi vnovič prinesli mir na območje Srednjega vzhoda. Spomnimo se prizadevanj Združenih narodov, zlasti Varnostnega sveta, pa organizacije islamskih držav in vrste raznih bolj ali manj uglednih politikov in predstavnikov vlad. Vsi taki poskusi so ostali brez haska, vojna se je le še bolj razplamtevala.

Zdaj je na vidiku nova, drobno pripravljena akcija, ki prihaja z legetimacijo in avtoriteto celotnega neuvrščenega gibanja. Koordinacijski odbor neuvrščenih držav se je končno le sešel v New Yorku, na zasedanju sta bila navzoča tudi predstavnika sprtih strani in sprejeli so sklep, da neuvrščeni sestavijo poseben odbor dobre volje, ta naj ne prevzame vloge nekakšnega razsodnika in posredovalca med Irakom in Iranom, pač pa naj kot odposlanstvo dobre volje obišče obe državi in ponudi svoje usluge za pomiritev. Kot pobudnik te najnovejše akcije neuvrščenih je nastopil voditelj palestinskega osvobodilnega gibanja Jaser Arafat, v odbor dobre volje pa so prišle poleg Palestinskega osvobodilnega gibanja te-le države: Jugoslavija, Zambija, Alžirija, Pakistan, Indija in Kuba. Prav te dni so zunanji ministri vseh teh držav, ki sestavljajo odbor dobre volje, v Beogradu usklajevali svoja stališča.

Ni potrebno posebej poudarjati, da stoji odbor dobre volje in s tem kajpada tudi celotno gibanje neuvrščenih pred izredno, zapleteno, težavno in kočljivo nalogo. Očitno je namreč, da je vojna že sama po sebi že dozdej zasekala eni in drugi državi toliko ran, da je že s tem vsaka pomiritev, ki bi terjala velikomero popustljivosti ene in druge strani, zelo težavna. Po drugi strani vse do zdaj ni bilo znamenj, ki bi pričala, da bi se stališča in zahteve ene in druge strani kaj približevala narobe, ni še niti celo najmanjšega znamenja o tem, da bi se nasprotna stališča sploh utegnili zblizati. Je pa po drugi strani tembolj razveseljivo in spodbudno dejstvo, da obe sprti državi sodelujeta pri načrtovani akciji neuvrščenih držav v obliki priprave odposlanstva dobre volje na ravni zunanjih ministrov šestih držav. Na zasedanje koordinacijskega odbora sta prišla predstavnika obeh držav in obe državi sta tudi zagotovili, da sta pripravljeni sprejeti odposlanstvo dobre volje, ki prihaja v imenu neuvrščenega gibanja.

Četudi šesterica zunanjih ministrov, ki se je pogovarjala v Beogradu, ne bo mogla javnosti razkriti – predno ne konča svoje naloge – vsebine njenih dogovorov, pa je nedvomno več kot očitno, kaj je neuvrščene privedlo do te pobude. Več kot jasno je namreč, da od te vojne nimata ne koristi ne dobička niti Iran niti Irak pa tudi celotno neuvrščeno gibanje ne. Nasprotno, ves dosednji potek vojne je pokazal, v kakšno negotovost in nevarnost spravlja mir na svetu vojna, ki poteka na tako občutljivem in pomembnem območju sveta, kot je prav Srednji vzhod. Samo mesec vojne je bil dovolj, da se je pokazalo, kako taka vojna vse bolj na stečaj odpira vrata velikim silam, da se na razne načine vključujejo v sedanji spor na Srednjem vzhodu. Po eni strani teče silovita oboroževalna tekma obeh velesil, ki iz dneva v dan vse bolj kopičita njuno oboroženo silo okoli območja, kjer teče vojna, po drugi strani pa kar grabita po raznih oporiščih in sproti tehtata medsebojni vojaški in politični potencial v tem delu sveta.

Prav zato je akcija neuvrščenega gibanja to pot izjemnega pomena. Prvič zato, ker je neuvrščeno gibanje danes edina sila na svetu, ki je sposobna zagotoviti svetu mir. Drugič pa zato, ker ne gre samo za obnovno miroljubnih odnosov med dvema neuvrščenima državama Iranom in Irakom, pač pa gre tudi za ugled vsega neuvrščenega gibanja, za preizkušnjo njegove enotnosti in vplivnosti. Tudi če mogoče akcija odposlanstva dobre volje ne bi bila v celoti oziroma takoj uspešna, pa je že vnaprej dokaz, da je izhod iz kriz možen samo po tisti poti, ki jo nakazujejo in tudi pomagajo odpirati neuvrščeni, pa nihče drugi.

Drago Košmrlj

Stari in novi računi

Izvozu tudi te dni namerjamo največ prostora. Kako tudi ne, saj je prav od njega odvisna naša gospodarska rast, preskrba proizvodnje s surovinami in reprodukcijskim materialom itn. Potegnili smo črto pod devetmesečni izvoz in ugotovili, da smo dosegli nesporne uspehe. Po planu naj bi ga povečali za 35 odstotkov. Le malo je manjkalo, pa bi ta visok odstotek tudi dosegli.

Številne delovne organizacije v Sloveniji so sprejele dodatne izvozne zadolžitve. Gre za 150 milijonov dolarjev dodatnega izvoza, s katerim naj bi do konca leta ustvarili še nekaj deviznih sredstev. Kaže, da bodo Slovenijales, Mura in drugi, ki so te obveznosti sprejeli, nalogo v celoti uresničili.

Zaskrbljujoč pa je položaj na področju uvoza. Ta se je sicer zmanjšal, vendar ne dovolj. Še vedno namreč moč-

no presega naše dejanske plačilne sposobnosti. Letos smo, denimo, uvozili kar za blizu 900 milijonov dolarjev opreme več, kot smo načrtovali. S čim bomo ta nakup v tujini plačali, je za sedaj še težko reči.

Po drugi strani pa nam zmanjkuje surovin in reprodukcijskega materiala za redno proizvodnjo. To seveda ne gre. Če bi uvoz opreme zmanjšali, na primer, za 500 milijonov dolarjev, kar po sodbi tistih, ki se s temi rečmi ukvarjajo, ne bi bilo težko, ne bi imeli danes z oskrbo proizvodnje nobenih težav.

Pri tem pa je najbolj zanimivo, da pritiski za uvoz naraščajo. Odkod ti pritiski, ni težko ugotoviti. Naša investicijska fronta je še vedno preširoka. Investitorji morajo nove tovarne seveda opremiti s sodobno opremo, te

opreme pa ponavadi ne iščejo doma, ampak na tujem. Te dni je bilo jasno rečeno, da bo treba prihodnje leto uvoz opreme prepoloviti. Seveda se postavlja vprašanje, kaj bo potem z naložbami, kaj bo s posodabljanjem zastarele tehnologije in podobno. Prevladuje prepričanje, da bi že danes lahko marsikaj postorili doma. Velik del uvožene opreme bi bilo mogoče brez prevelikih naprezanj izdelati v naših tovarnah. In očitno je, da bo treba izhod iskati prav tu in nikjer drugje. To ne pomeni, da bomo v bodoče uvoz opreme povsem zaustavili. Nekaj strojev in naprav bo treba še vedno kupiti na tujih trgih, vendar res samo tisto, česar doma ne bo mogoče izdelati. Do sedaj smo, kot vse kaže, ravnali drugače, zato se ni čuditi, da je uvoz nenehno naraščal, s tem pa tudi naši dolgovi v tujini.

V raznih napravah je bilo

slišati vprašanje, kdo se pravzaprav letos ni držal dogovorov in zakaj smo zabredli tako daleč. Žal pa na tako vprašanje doslej nihče ni mogel dati zanesljivega odgovora. Trdijo, da so bile obveznosti postavljene zelo ohlapno in da danes ni mogoče nikogar držati za besedo. Mimo tega evidence o poslovanju s tujino niso urejene. V Sloveniji smo sicer septembra letos podpisali poseben družbeni dogovor, po katerem naj bi uvedli nov informacijski sistem za gospodarske odnose s tujino, kdaj bo ta sistem zaživel, pa je zelo težko predvideti.

Že prihodnje leto naj bi odpravili tako imenovani sistem deviznih pravic. Devize naj bi dobili tisti, ki jih bo ustvaril. Seveda bo najprej treba pokriti splošne družbene potrebe. Mednje sodijo zlasti uvoz nafte, odplačila dolgov v tujini in podobne reči. Preostalo naj bi porabili

proizvajalci znotraj reprodukcijskih celot.

Pričakujejo, da bi na ta način z devizami ravnali veliko bolj gospodarno in bi porabili res samo tisto, kar bi ustvarili. Vendar pa se zdi, da to ta trenutek ne bo zadoščalo, in da bo treba seči še po ostrejših ukrepih. Na dlani je, da bo porabo nafte in naftnih derivatov prihodnje leto treba še zmanjšati in tako vsaj nekoliko razbremeniti hudo obremenjeno devizno bilanco.

Razmere na trgu z nafto se še poslabšujejo. Cene znova naraščajo, zato brez večjega varčevanja ne bo šlo. Jugoslavija mora letno uvoziti okrog 7 milijonov ton surove nafte, kar močno vpliva na višino njenega primanjkljaja s tujino. Povečati bo treba promet po železnici in zmanjšati število tovornjakov, ki po naših cestah kar naprej drviijo in to kljub zagotovitvi, da bodo organi-

zacije združenega dela velik del tovora preusmerile s ceste na železnico.

Nič boljše ni z našimi bankami, pa čeprav o njih govorimo nekoliko manj. Po svetu imajo kar 1056 predstavništva. Osemdeset odstotkov osebja je v razvitih državah. Koristi, ki nam jih ta predstavništva prinašajo, pa nikakor niso tako velika kot njihovo število. Najbrž je res, da bi jih brez večje škode za naš izvoz bilo mogoče zmanjšati vsaj za polovico, s tem pa tudi dragocena devizna sredstva, ki jih danes porabimo za njihovo delo.

To pa še daleč ni vse, kar smo ta hip dolžni storiti. Brez večjega izvoza ni večjega napredka in tega bi se morali zavedati v sleherni organizaciji združenega dela. Ta trenutek pa je še posebej zapleten, saj je treba poravnati tudi stare račune.

Darko Marin

S posveta s predsedniki občinskih odborov ZZB NOV Slovenije

Za pravo stabilizacijsko vzdušje

Po sklepu, ki so ga sprejeli na eni izmed sej predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, naj na posvetu s predsedniki občinskih odborov ZZB NOV Slovenije obravnavajo aktualna gospodarska in ekonomska vprašanja ter mednarodno politično dogajanje, je bil minuli četrtek v Ljubljani tak posvet, na katerem sta zbranim borcev pojasnila nekatera vprašanja ekonomskega položaja v Sloveniji in Jugoslaviji ter tekoča vprašanja v mednarodni politiki predsednik slovenskega izvršnega sveta Janez Zemljarič in Jože Smole, predsednik komisije CK ZKS za mednarodno sodelovanje.

Ko je govoril o težavah, ki nas pestijo na področju gospodarstva in ekonomije, je Janez Zemljarič dejal, da se naša družba že nekaj let žal neukinkovito ubada s temi pojavi, medtem ko posledice najbolj čutimo prav letos. Pri tem je kritično ocenil tudi načine, kako se stabilizacije lotevamo in dejal, da se še vse preveč naslanjamo na razne administrativno-etatične ukrepe in smo pri tem premalo dolgoročno naravnani, premalo upoštevamo ekonomske in tržne zakonitosti, temelječe na družbeno-lastninskih odnosih.

V podrobnejši analizi vseh mogočih slabosti je postavil Zemljarič na prvo mesto po-

dročje ekonomskih odnosov s tujino, saj je tudi Slovenija »prispevala« veliki delež k naši skupni zadolženosti. Poleg tega, da smo izvoznim možnostim v preteklosti posvečali premalo pozornosti, pa nastopa na tem področju še vprašanje premajhne konkurenčne sposobnosti, ta pa je pogojena z že znanimi faktori, kot so: premajhna produktivnost dela, previsoki stroški proizvodnje in nenavsezadnje razdrobljeno gospodarstvo. Zemljarič je jugoslovansko slabo povezanost v mednarodni delitvi dela prikazal z nekaj številkami o izvozu sosednjih držav in pa z dolarskim prihodkom na prebivalca.

Projekcija jugoslovanske plačilne in devizne bilance zahteva že v tem letu od združenega dela mnogo resnejša prizadevanja za izvoz. Čeprav so taka prizadevanja v Sloveniji že na dobri poti k uspehu in so tu že tudi prvi spodbudni rezultati, pa uvoza še vedno nismo utirili, je dejal Zemljarič. Slovensko gospodarstvo je doseglo v septembru najvišji izvoz v SFRJ.

Janez Zemljarič je ob vseh teh vprašanjih poudaril še potrebo po selektivnem obravnavanju potreb uvoza, medtem ko je ostro ocenil nekatere pojave neodgovorne obnašanja pri preskrbi

domačega trga in dejal, da bo potrebno krivce poiskati in poklicati na odgovornost, če se stanje ne bo izboljšalo.

Naša skupna prizadevanja bodo tudi vnaprej usmerjena v povečevanje izvoza, v skrb za redno oskrbo tržišča z osnovnimi artikli in v zmanjševanje investicijskih vlaganj, ki nam jih doslej še ni uspelo skrbeti na željeno raven, je dejal Zemljarič. Hkrati bo nujen tudi poostren davčni nadzor.

Predsednik slovenskega izvršnega sveta je ob vprašanju investicijskih vlaganj poudaril, da v bodoče ne bo mogla biti realizirana prav nobena investicija, če zanj ne bo natančno in po vseh predpisih pripravljena potrebna dokumentacija, če ne bo natančno opredeljeno, koliko sredstev je zanj potrebnih in kdo jih zagotavlja, saj se je v premenog primerih doslej izkazalo, da nastaja največ problemov in tudi finančnih težav zaradi necelotnih projektov in necelotnih finančnih načrtov zanje.

Udeleženci posveta so najodločneje podprli izvajanje Janeza Zemljariča in tudi opozarjali s posameznimi navedenimi primeri v razpravi, kje lahko borci, kot sestavni del socialistične zveze in avantgardna politična sila prispevajo delež k tej stabilizaciji.

O zunanjepolitičnem dogajanju je zbrane obvestil in analiziral trenutni položaj Jože Smole, predsednik komisije CK ZKS za mednarodno sodelovanje. Podal je pregled najnovejšega dogajanja v zvezi z iransko-iraškim spopadom s posebnim poudarkom na mestu in vlogi neuvršenih glede reševanja tega iransko-iraškega spora, kakor tudi glede na morebitne druge spore med neuvršenimi državami. Smole je pri tem opozoril, da bi bilo govoriti o popolni enotnosti med neuvršenimi preveč posplošeno, nujno pa bo med neuvršenimi storiti več za preprečevanje vojn in spopadov med temi državami.

Po tem ko je Smole informiral borce še o najnovejših dogajanjih na Poljskem ter s splošno oceno držav varšavskega pakta (o nevarnosti, ki da grozi poljski socialistični ureditvi, pa tudi o nevarnih vplivih poljskih dogodkov, se je dotaknil še madridske konference o evropski varnosti. Podoba svetovnega političnega dogajanja vsekakor ni optimistična, vendar pa dogodki potrjujejo pravilno osnovno usmerjenost gibanja neuvršenih in, kot je dejal Smole, neuvršenost ponuja ta čas edino perspektivo v tem položaju.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

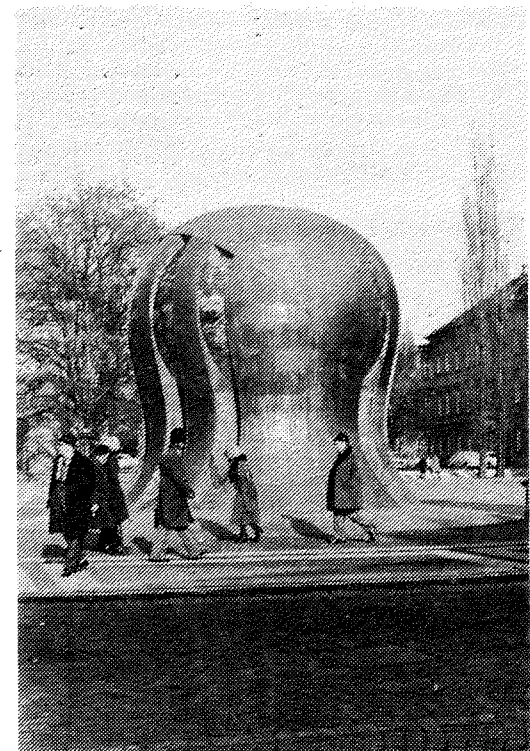
Maribor – V duhu reorganizacije občine

Na obisku v Mariboru so nam na tamkajšnjem občinskem odboru ZZB NOV takoj povedali, da je vsa njihova letošnja dejavnost in aktivnost usmerjena v prvi vrsti k prizadevanjem za dobro organizacijo volilnih konferenc, saj se tam s polno paro pripravljajo na delitev v šest novih občin, kar pomeni tudi organizacijske spremembe v družbenopolitičnih organizacijah in tudi v borčevski.

»Od 8. do 15. novembra bodo potekale volilne skupščine OO ZZB NOV, medtem ko bo ob koncu novembra volilna skupščina posebne družbenopolitične skupnosti. Že do konca oktobra so opravile svoje delovne konference vse krajevne organizacije z nalogo volitve delegatov v nove skupščine,« nam je povedal sekretar OO ZZB NOV Maribor.

Ker je bila osnovna naloga letošnjega načrta dela mariborske borčevske organizacije ustvariti referendumski program za preobrazbo občin in družbenopolitičnih organizacij, je treba povedati, da so borci vsaj v glavnem z opravljenim in tekočim delom zadovoljni, pri tem pa je vse ostalo delo po komisijah potekalo redno.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

MEDNARODNA BORČEVSKA AKTIVNOST

Oživljanje dolgoletnih stikov s finskimi veterani

Ob priložnosti 40-letnice ustanovitve organizacije vojnih invalidov Finske (DWVA) je jubilejnemu veteranskemu zboru prisostvoval tudi predstavnik ZZB NOV Jugoslavije Branko Golović, ki je v pozdravnem govoru poudaril zvestobo jugoslovanskih narodov in borcev načelom helsinške konference, nujnost vlaganja vseh naporov za obrambo in uresničevanje tradicije Helsinkov in načel Organizacije združenih narodov ter dolžnost do še odločnejšega boja vseh miroljubnih sil za preseganje sedanjega nevarnega svetovnega političnega položaja.

V znak priznanja za dolgoletno prijateljstvo in sodelovanje so ob tej priložnosti Zvezi združenih borcev NOV Jugoslavije dodelili diplomu Zveze vojnih invalidov Finske.

bj

MEDNARODNA BORČEVSKA AKTIVNOST

S seje komisije za mednarodno sodelovanje in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije

Sodelovanje z zamejstvom – bistven napredek

Na minuli seji komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije so člani komisije in povabljeni obravnavali v prvi vrsti sodelovanje in stike z zamejskimi borčevskimi organizacijami na Tržaškem in v Beneški Sloveniji. Tako je podal poročilo o delu mednarodne komisije obalno-kraškega odbora ZZB NOV Rado Pišot-Sokol, informacijo o sodelovanju z nekdanjimi borci iz Benečije, Režije in Kanalske doline pa je podal Slavko Bizjak, predsednik komisije za sodelovanje in stike z zamejskimi borci pri občinskem odboru ZZB NOV Tolmin.

Iz poročila Rada Pišota-Sokola izhaja osnovna ugotovitev, da je sodelovanje obalno-kraških borcev z borci v zamejstvu doživelo očiten napredek na vseh področjih. Povezovanje je zares aktivno tako z organizacijo VZ-PI – ANPI in tudi z organizacijo ANED, ANPPIA in vojaških invalidov NOV ter z novoustanovljenim odborom upokojencev te organizacije (s sedežem v Trstu).

Prav dolgoletno sodelovanje nekdanjih borcev z obeh strani meje in poglobljanje povezovanja je tudi doprineslo k pobratenju naših obalnih občin (Kopra, Izole, Pirana in Sežane) s kraji v

zamejstvu in notranjosti Italije.

Komisija, ki je bila pri obalno-kraškem odboru ZZB NOV osnovana posebej za navezovanje stikov in sodelovanje z zamejstvom, je delovala predvsem na organizacijskem in političnem področju, medtem ko so občinski odbori ZZB NOV neposredno vključeni v to delo tako, da vzdržujejo te tradicionalne stike z borci onstran meje in hkrati navezujejo tudi nove. Za primer naj navedemo Izolo, ki ima tesne stike, v obliki izmenjav delegacij, s sekcijo VZPI Devin in Nabrežina na Tržaškem ter s sekcijama VZPI Manzano in Videmski pokrajini in Tolentinom v pokrajini Marche. Seveda bi morali naštetati celo vrsto krajev od Milja do Križa in celo Ferrare, kamor sežejo povezave z nekdanjimi borci. Sodelovanje ni le prijateljsko srečevanje, odkrivanje spomenikov Slovincem na oni strani meje in Italijanom, padlim v NOB na tej strani meje, ni le sodelovanje na področju reševanja socialnih in zdravstvenih vprašanj, ampak to sodelovanje seže dlje. S pomočjo pogovorov, posvetov in obiskov se utrjujejo tudi posamezne sekcije ANPI v zamejskih krajih, se razrešujejo nekateri spori med nekdanjimi borci in soborci ter

ustvarja vzdušje trdnije povezanosti, ki je mimo ožjega borčevskega tovarištva v korist sodelovanju obeh narodov ter tudi pri reševanju in delu slovenske manjšine v Italiji in italijanske manjšine pri nas. Nenavsezadnje pa borci s te in one strani meje prispevajo in bodo tudi v bodoče lahko prispevali velik delež k ohranjanju revolucionarnih tradicij, k razčiščevanju zgodovinskih resnic in k opozarjanju mlajših generacij na nevarnosti oživljanja fašizma. Takšna je tudi naloga domicilnih odborov italijanskih enot v sestavi NOV in POS (s sedežem v Izoli), ki si še zlasti prizadevajo za to, da bi njihov boj in sodelovanje v NOB bila zajeta v pisanih zgodovinskih pregledih o delovanju teh enot.

Na regijski in medregijski ravni (o tem so vsako leto posvetovanja) obravnavajo predvsem vsebino in oblike dela posameznih regijskih organizacij.

V poročilo tovariša Pišota je zajeto tudi vprašanje reševanja nekaterih socialno-zdravstvenih vprašanj nekdanjih borcev (tudi iz zamejstva), kjer se še vedno kažejo večje potrebe, kot so možnosti, čeprav se je tudi ustreznejše reševanje borčevskih vprašanj na tem področju izboljšalo v tolikšni meri, da je vzbudilo tudi boljše razpo-

loženje med borci. Mogoče je za razumevanje sodelovanja in navezovanja stikov zlasti na Tržaškem zanimiv in zgovoren podatek, da je tamkaj v borčevski organizaciji kar 70 odstotkov Slovencev.

Iz poročil in v razpravi o sodelovanju prek meje je bilo razbrati tudi to, da ni le sodelovanje na tržaškem in obalno-kraškem območju intenzivno, ampak je podobno tudi na beneškem, kanalskem in rezijskem koncu. Tudi tam povezujejo borce obiski, skupni sestanki in srečanja ob odkritjih pomnikov NOB oziroma padlim borcev, medtem ko so načini in oblike povezovanja s posamezno občinsko organizacijo ZZB NOV različni. Tako je včasih, kar zadeva organizacijo ANPI, sodelovanje boljše s centralno organizacijo za Furlanijo in Julijsko krajino (vincenti!) kot pa z lokalnimi sekcijami, kamor se na primer beneški borci še slabo vključujejo.

Na minuli seji komisije za mednarodne stike in zamejstvo so tako obravnavali le del »zamejske« problematike, saj je za eno prihodnjih sej ostal pregled izvrševanja sklepov o sodelovanju ZZB NOV Slovenije z borčevskimi organizacijami v Avstriji oziroma na Koroškem.

B. Ž. J.

Foto: Jože Čurin

NOVE KNJIGE

Vojkova brigada

Terezija je začela nestrpno brskati po stvarih, vse dokler ni v enem izmed predalnikov našla knjigo temnih platnic. Mati in hči sta hitro listali porumenele liste. Ko sta naleteli na podpis Josip Broz, jima je zastal dih. Njegove besede sta prebrali na glas, skupaj.

(Ureja: Črt Šinkovec)

SPREMLJAMO

Klander, Klander

Kdor si ga je zamislil – Klandra iz te klavrne neslavne četrte epizode Partljičeve Šuke pa ni, Šuke pa ne – takšnega, kakršen je: bodisi scenarist bodisi dramaturg bodisi režiser, je dosegel svoj namen in nas dejansko izzval, vendar v obratni smeri, kot se je namenil. Posledica takega izziva je lahko kvečjemu ogorčenje nad popolno literarno in uprizoritveno neslanostjo prizorov, ki so topoumnega pijančka, figuro brez vsakršne fiziognomije, preoblekli v partizansko uniformo, mu potisnili v roke brzostrelko in ga petintrideset let po končani vojni poslali delat privatno »revolucijo.« Pijan seveda ne ve, kaj pravzaprav počenja. Njegovo početje, ko se klati po hosti sem ter tja in straši ljudi, s katerimi se srečuje, je brez slehernega pomena in namena. Bilo bi – samo po sebi – lahko kvečjemu komični preobrat nekakšnega čudaka, ki je nekoč pred desetletji po golem naključju zašel med partizane, nato pa se sklenil celo življenje sklicevati na nekdanje imaginarne »zasluge.« Obdelana in podana drugače, bi utegnila biti take vrste poza komedijsko nemara še kar hvaležen pa obnem kritično drzen, izzivalen, gledavčevega razmisleka vreden lik. Utegnil bi nas vznemiriti in celo razjeziti, toda realiziral bi svojo funkcijo.

Ničesar takega pa ni mogoče reči o Klandru, kakršen se nam predstavi. Nasprotno – in vse kot prej. Klander nima nikakršnih človeških razsežnosti. Je kvečjemu pomilovanja vreden. Njegovo »partizansko« početje je brez vsakršnega smisla in vsebine. V svojem početju ni ne komičen ne tragičen. Edina oznaka, ki mu pritiče je klavrnost. Naslikan je kot šleva in nesposobnež, kot krap med krapi. Tak je bil, po vsem sodeč, že od nekdaj, tudi takrat, ko ga je kot »majskega hrošča« zaneslo med partizane.

Temeljno načelo komediografije je, da avtorjev zorni kot neko komično figuro ne le označi, ampak zavzame do nje razviden odnos in prek nje razkrije neko svojo resnico ali spoznanje. Kritičnemu gledalcu mora biti dano, da predstavljeno figuro pomensko doživi, se z njo identificira ali anticipira... A Klander takšne priložnosti ne ponuja, kakorkoli že ga obrnemo. Klavrn in šlevast, kakršen je, ni prav nič smešen, kvečjemu oduren, ničev in vesunjav. Pa se vprašam: le čemu naj bi nam neka televizijska predstava na široko kazala tako neokusno in v svojem notranjem jedru povsem prazno pijansko razkrojenost človeka, ki si vrh vsega nadene še partizansko uniformo? S kakšno name-ro, s kakšnim odnosom do partizanskih tradicij in do borčevske družbene prisotnosti v sedanjem dogajanju?

Ne mislim sicer, da sta imela scenarist in režiser v mislih te in takšne razsežnosti. Hotela sta se nemara pozabavati z dokajkrat slišano prizadeto izjavo starih borcev, ki soočeni z neljubimi moralnimi dejstvi in skaženimi medčloveškimi odnosi ugotavljajo, da bi se bilo pravzaprav potrebno »vrniti v partizane« in revolucijo v imenu velikih življenskih idealov ponovno izbojevati. Razmislek o tem pa ni seveda prav nič smešen in ga tudi ne kaže izpostavljati posmehu, kakršnega je s svojo pojavo demonstriral Klander. Nasmehniti bi se morda kazalo dejstvu, da nekdanji borci v svoji revolucionarni prizadetosti o boleče kritičnih dejstvih današnjosti kvečjemu samo govorijo, dejanj pa ne

storijo... a to je že druga zgodba, ki z njo Klander, ta topoumna in poniglava človeška »žival« nima niti najmanjšega stika. S svojim pijano režečim se lomastenjem vzbuja v gledalcu kvečjemu pomilovalno antipatijo.

Kar je pri vsem tem estetskem nesporezumu najhujše, pa je dejstvo, da ga, tega Klandra, kakorkoli že ga obračamo, ne moremo opazovati izolirano, kot individualno osebo samo zase. Hočeš nočeš gledamo v njem scenaristov ali režiserjev odnos do »nekdanjih« sploh. Do tega sicer ni prišlo namerno, učinek pa je vendarle tak. Na srečo deluje vsa epizoda skrajno odbijajoče, kar efektom te vrste vnaprej spodbi. Ne preostane nam drugega kot iskrena želja, da to klavarno »četrto dejanje« neke nič manj klavrne ščukarske celote čimprej izbrišemo iz spomina, saj si obča raven naše literature in naše scenske umetnosti tako neokusnega skoka v estetsko in idejno močvarjo v resnici ne zasluži.

Portret

Serijska, ki sta jo s portretiranjem najvidnejših še živčih mož iz slovenske revolucije zastavila Helena Kodrova in Jože Pogačnik in katere prvi »junak« je bil Miha Marinko, se je nadaljevala z Ivanom Mačkom-Matijo. V urejenem, preizkušnem prepletu portretiranevega pripovedovanja v velikem planu (v nekaj primeru izbranih prostorskih kombinacijah) ter zanimivih, svežih povzetkov iz filmskih arhivov sta avtorja osebnost svojega sobesednika v resnici približala gledalčevemu doživetju in jo »razgrnila« v njenih značilnih človeških karakteristikah. Poudarka so bili pri tem deležni prav nekateri Mačkovi spomini na predvojne in še posebej na revolucijsko narodnoosvobodilne čase, medtem ko je vse povojni »funkcionarski« življenjepis ostal (zavoljo terminskih omejitev oddaje) zgolj v obrisih. Pa je vendarle škoda, kajti Maček-Matija bi nam imel tudi o teh letih in o svoji vlogi ali doživetjih v njihovem poteku marsikaj povedati. Tematika čaka, ne bi je kazalo zamuditi.

Do zadnje pike

Darko Marin je očitno domislil vse potrebno o tvorni vlogi novinarja v družbenem dogajanju. In je svoja spoznanja preiskusil. Pred kamere je poklical direktorje starih velikih slovenskih proizvodnih kompleksov predlagateljev magistralnih investicijskih posegov (jeseniška železarna, kranjska Elektromehanika, novomeški IMV in ajdovski Fructal.) Čemu, kako, s kakšno pretehtanostjo in dogovorjenostjo? – so vrtala njegova vprašanja, tehtala odgovore in mirno, a vztrajno ugotavljala (ob »asistenci« Vlada Klemenčiča kot podpredsednika IS SRS in Andreja Verbiča kot predsednika Gospodarske zbornice), da je od idejnih zasnov do zares trdnih in dogovorjenih utemeljitev še dolga pot. Izrečeni pa so bili konkretni »napotki« o ravnanju: stvarni, trdni, jedrati in nedvoumni, kot na kakšnem letočem sestanku operativnega štaba. Novinar Marin je suvereno in v velikem stilu opravil svoj del poslanstva. Kako smotno in prav bi bilo odpreti redno vsakotedensko televizijsko tribuno, ki bi na ta način – pred odprtimi očmi javnosti – razreševala aktualno družbeno, gospodarsko in vsakotero drugo problematiko... vsaj do stopnje, ki je lastna televizijskemu mediju ter naravi pogovorov »iz oči v oči.« Kar zadeva tokratni pogovor v okviru Vzponov in zatikanj, pa se čez čas nadejamo vnovičnega srečanja z istim krogom prizadetih sobesednikov, kati preveriti bi kazalo, kako so ravnali, kaj so storili in kaj se je iz vsega izcimilo.

Viktor Konjar

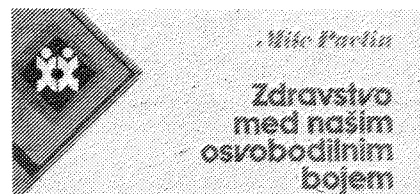
BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Mile Pavlin: Zdravstvo med osvobodilnim bojem V Pionirjevi knjižnici Mladinske knjige, ki jo ureja Draga Tarmanova, je izšlo Zdravstvo med osvobodilnim bojem izpod peresa Mileta Pavlina.

»Po letu 1945 so se opisovanja in vrednotenja partizanskega zdravstva lotili znanstveniki, predvsem zgodovinarji, zdravniki in vojaški strokovnjaki.« je knjižici sedemindesetih strani Velikega formata na pot med drugim zapisal avtor. »Vsakdo izmed njih ga je skušal razčleniti in obdelati s stališča svoje strokovnosti. Toda nazadnje so prišli do podobnih ugotovitev, da je bilo v vsakem pogledu nekaj izjemnega, kar zaradi goste naseljenosti, dobrih cest in njene važnosti za sovražnika še posebej velja za Slovenijo.«

Ker je pripoved udeležencev dogodkov in njihovih neposrednih očividcev nekaj povsem drugega kot nizanje zgodovinskih podatkov in njihovo vrednotenje (»Raznoterost človeških usod in drobna, nepomembna doživetja povedo včasih več ko debele knjige, tudi takšne, ki so jih napisali največji učenjaki!«), je Mile Pavlin to drobno knjižico o partizanskem zdravstvu napisal v dveh delih.

V prvem piše o osebnih doživetjih po partizanskih bolnišnicah, v katerih je priživel skoraj tri mesece. Bil je bo-

Posnetek naslovne strani knjižice Zdravstvo med našim osvobodilnim bojem, ki jo je za Pionirjevo knjižnico Mladinske knjige napisal Mile Pavlin

lan v žumberški, ranjen v premični bolnišnici 15. divizije in drugič spet tam zaradi hudih ozeblin na nogah. Vse to je strnil v naslednja poglavja: Injekcije ustaškega poglavarja, Divizijska premična bolnišnica, Gozdni delavci posebne vrste, Sam v šotoru na Jelovici, Z ruto čez oči, Zdravila z vsega sveta, Invalidski pevski zbor, Četveronožci so tudi živa bitja, Z letalom v Italijo in Srečanje v pristanišču. In kaj sledi v drugem dokumentarnem delu? Prvi koraki partizanskega zdravstva, Od sanitetnih postaj do skritih bolnišnic, Zdravstveni delavci v partizanski enoti, Dragocena pomoč o pravam času, Civilisti, otroci, invalidi, porodnice, Zdravila, obveze, oprema, Dobro so se odrezali veterinarji.

Če k temu dodamo še, da je dokumentarno gradivo iz arhiva Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani, da je knjigo opremila Nadja Furlan in grafično oblikovala Dunja Furlani, ilustracije pa so delo Aca Mavca, je kaj lahko ugotoviti, da ne gre le za vsebinsko dragoceno pripoved, marveč tudi za privlačno knjižno novost, namenjeno našim najmlajšim.

Knjižica Mileta Pavlina Zdravstvo med našim osvobodilnim bojem je torej tu, med nami. Kam vse sodi, ni potrebno poudarjati. Govori o nekem velikem času, o dobrih ljudeh in kot taka prinaša sporočilo, ki ga velja spoznati, sprejeti.

Najvišje priznanje Borštnikovega srečanja: Ivanu Jermanu, enemu od ustanoviteljev partizanskega gledališča

NAJVIŠJE PRIZNANJE 15. BORŠTNIKOVEGA SREČANJA IVANU JERMANU – V Mariboru se je 30. oktobra končalo letošnje Borštnikovo srečanje, osrednji slovenski in pomembni jugoslovanski gledališki festival, ki ga je v desetih dneh obiskalo 31.200 ljudi. Najvišje priznanje, Borštnikov prstan, je dobil Ivan Jerman, osemdesetletni starosta slovenskih igralcev, dolgoletni vsestranski gledališki delavec, igralec, režiser, gledališki pedagog, organizator, publicist in eden od ustanoviteljev partizanskega gledališča.

KNJIGA O ZAGREBSKI KONFRENCI – Dne 23. oktobra so v prostorih mednarodnega novinarskega centra v Beogradu predstavili knjigo, posvečeno peti državni konferenci KPJ. Knjiga je prva od del, ki naj bi jih izdali v sklopu izdajanja zgodovinskega gradiva ZKJ.

KNJIŽICA O BOLNIŠNICI FRANJI – Mestni muzej Idrija je izdal knjižico o bolnišnici Franji. Avtor besedila je dr. Viktor Volčjak, partizanski zdravnik in graditelj bolnišnice. Naslovi posameznih poglavij so: Dogodki pred ustanovitvijo, Osnovna misel že kaže otipljive oblike, Dograjevanje, Prva preizkušnja, Zdravstveni delavci, Ranjenci in invalidi, Zdravljenje, Nabava hrane in zdravil, Zadnja preizkušnja in Kratka kronika. Dodan je še poseben list z opisom Mestnega muzeja Idrija z depandansami in Partizanske tiskarne Slovenije. Nekatere črno bele fotografije, ki dopolnjujejo besedilo, so originalni medvojni posnetki, druge so fotodokumentacija iz avgusta 1945, barvne fotografije pa prikazujejo sedanje stanje objekta. Knjižica, ki jo je opremil Silvi Jereb, je izšla v slovenščini v 18.000 izvodih, pripravljajo pa prevode v srbohrvaščino, italijanščino in angleščino. Knjižico o bolnišnici Franji je moč kupiti za 30 dinarjev na naslovu: Mestni muzej Idrija, 65280 Idrija, Prelovčeva 9.

Posnetek naslovne strani knjižice o bolnišnici Franji

DOBROVA PRI LJUBLJANI

Izlet v partizansko bolnišnico

Izleti organizacije ZZB VVI Dobrova pri Ljubljani so že tradicionalni. Organiziramo jih več kot dve desetletji. Obiskali smo že vse partizanske kraje v Sloveniji. Najbolj zanimiv je bil izlet na Pohorje k Trem žebliem. Za organizacijo ZZB VVI Dobrova pri Ljubljani je bil še bolj zanimiv zato, ker se je tam bojeval naš krajan Franc Kunaver-Sulc, ki je bil edini preživel huje ranjen in ujet ter pozneje ustreljen kot talec.

Letošnji izlet pa je bil organiziran na Notranjsko, v bolnišnico Ogence. V nedeljo, 5. oktobra 1980, ob 7. uri smo se odpeljali iz Dobrove prek Ljubljane in se ustavili na Turjaku. Tam nas je že čakala domačinka Kancičeva. Pred turjaškim gradom nam je s preprostimi domačimi besedami pripovedovala o zgodovini gradu Turjak in boju pri zavzetju Turjaka, kamor so se po razpadu Italije zatekli belogardisti, o zločinih belogardistov in Italijanov.

S Turjaka smo se odpeljali z avtobusom čez Zlebič, Sodražico, mimo Travne gore, Loške doline po gozdni poti, ki pelje na Ogence. Ustavili smo se pri spomeniku, ki je postavljen na kraju, kjer so Italijani med ofenzivo 30. julija 1942 pobrali štiri učitelje v Loški dolini ter jih ustrelili. Od spomenika smo se vozili še nekako 30 minut in nato peš do partizanske bolnišnice Ogence. Tam smo si ogledali kraj, kjer je bila bolnišnica, in votlino, zadnji dom bolničarke Mimi.

Njen brat Jelko Čepon, ki smo ga imeli za vodiča, je pripovedoval o svoji sestri Mimi. »Pred vojno smo živeli v vasi Brezje pri Dobrovi. Mati nas je le s težavo preživljala. Z Mimi sva hodila v osnovno šolo v Brezje, učila nas je učiteljica Zora Zdešar, ki je tudi sodelovala z OF. Že kmalu po letu 1941 sva se s sestro povezala z OF in se vključila v delo. Pozneje sva odšla v partizane, sestra Mimi je odšla na Notranjsko, naredila tečaj za bolničarke in bila dodeljena dr. Gali. V juliju 1942 je bila italijanska ofenziva. V bolnišnici Ogence je bilo 17 ranjencev. Zaradi bližajoče ofenzive je dr. Gala ukazal, naj se ranjenci zamaskirajo v bližnjo votlino; za nego je določil bolničarko Mimi. Ofenziva je že skoraj prešla, ko je od ranjencev pobeignil S. E. in izdal ranjence v votlino. Ko so ugotovili, da je nekdo pobeignil, so sklenili, da mora bolničarka Mimi vse ranjene postreliti, da ne bi živi padli Italijanom v roke. Nekako čez tri dni je pripeljal izdajalec S. E. Italijane in je partizane pozval z besedami: Pridite iz votline, nič se vam ne bo zgodilo, prišli so naši osvoboditelji. Mimi je izvršila, za kar so jo prosili ranjenci. Italijani so v votlino nametali bomb, Mimi je odšla še dalje po votlini in se še sama ustrelila. Ko so Italijani prišli v votlino, so trije še kazali znake življenja. Niso jih pobili, temveč so bili odpeljani po ozdravitvi v internacijo v Italijo. Po razpadu Italije so se vsi trije vrnili k partizanom. Tudi izdajalec je bil interniran v Italijo in se je tudi vrnil v partizane, misleč, da so bili ranjenci v votlini vsi mrtvi, in da je njegovo podlo dejanje zabrisano. Partizan, bivši ranjenec S. V., ga je prepoznal in vojaško sodišče ga je obsodilo na zaslužen kaznen.« O bolničarki Mimi ni bilo dolgo ničesar slišati, ker je niso našli v votlini. Sebe ko so votlino temeljito preiskali, to je bilo nekako pred petimi leti, so v njej našli žensko okostje in še nekaj osebnih predmetov, ki jih je brat prepoznal. Mimi še počiva tam, na skali pa je napisano njeno ime. V neposredni bližini je tudi brunarica, ki je bila postavljena po vojni in opozarja na zločin, ki se je izvršil na tistem kraju.

Iz Ogenc, kjer smo se poklonili vsem padlim, smo se odpeljali v grad Snežnik in si ogledali lovsko postavo, lovski muzej, nato nadaljevali pot v Podcerkev, kjer nas je že čakalo kosilo. Po kosilu smo se vrnili domov.

JOŽE KOMAT

JESENICE

Za monografijo vezistov

Sekcija vezistov NOV in PO Slovenije si že nekaj let prizadeva, da bi se zbralo vse obstoječe gradivo za pisanje monografije zvez NOV. Podobor vezistov NOV Gorenjske je k temu že prispeval nekaj sestavkov, veliko gradiva pa bo treba še zbrati. Na letni skupščini 10. oktobra je bil dan in tudi osvojen predlog, da bi v zvezi s tem zaporosili za pomoč vse zgodovinske krožke na osnovnih šolah. Zato je predsedstvo pododbora vsem omenjenim krožkom že poslalo imena vezistov s prošnjo, da bi jih člani teh krožkov obiskali in zapisali vse, kar bodo ti borci NOV povedali o svojem delovanju na področju zvez v NOB. Pri tem so zelo zaželeni opisi pomembnih dogodkov, predvsem pa bojev v katerih so vezisti vzpostavljali zveze in s tem prispevali svoj delež k uspešnemu izidu oziroma uspešnim rešitvam kočljivih situacij. Člani zgodovinskih krožkov bodo zapise poslali pododboru vezistov NOV Gorenjske, ki ima svoj sedež pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice. Vezisti NOV bodo najbolj prizadevnim posameznikom in krožkom izrekli posebno pohvalo in podelili priznanja.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Borčevski organizaciji skupaj na izletu

Že takrat, ko se je v novi krajevni skupnosti Jože Štembal ustanovila in formirala iz stare KO ZZB NOV Ivan Kavčič nova KO ZZB NOV Jože Štembal, je predsednik Ferdo Celinšek poudaril, da s tem ko se dosedanja KO ZZB NOV Ivan Kavčič deli v dve, ni rečeno, da sta organizaciji ločeni druga od druge, pač pa bomo tesno sodelovali med seboj in si bomo izmenjavali svoje izkušnje in mnenja, oziroma da ostane nemo še naprej v dobrih, tovariških odnosih.

Kljub temu, da sta obe KO ZZB NOV še mladi in v razvoju, da sta šele zaživeli, nam je uspelo z združenim prizadevanjem organizirati lep in prijeten izlet na Pohorje. Odločili smo se, da naj bi bil naš prvi skupinski izlet 18. oktobra 1980 na Pohorje, in da spotoma obiščemo zgodovinske spomenike in muzeje iz NOB Jugoslavije.

Najprej smo se ustavili v Celju ter obiskali muzej revolucije in Stari pisker, kjer so bili mučeni in pobiti zavedni Slovenci. Položili smo venec in počastili ustreljene talce z enominutnim molkom. Nadalje smo obiskali obe grobnici ubitih talcev v Frankolovem. V spomin in spoštovanje smo jim prižgali sveče. Pot smo nadaljevali na Osankarico, kjer smo si ogledali spominski muzej tamkajšnjega boja. Šli smo tudi na samo prizorišče boja Pri treh žeblih. Položili smo venec, prižgali sveče in junaške padle borce počastili z enominutnim molkom.

Vreme je bilo muhasto, saj je več dni močno deževalo. Dan pred izletom pa je tako lilo, da smo mislili, da nas hoče dež prestrašiti. Mi pa smo se odločili, da gremo ob vsakem vremenu. V soboto zjutraj so se oblaki umikali, nebo se je jasnilo in kmalu potem so že prikukali sončni žarki. Bili smo veseli lepega jutra. Še bolj pa smo bili veseli, ko smo ugotovili, da nihče ne manjka, saj so prišli tudi borci, starejši od osemdeset let. Nebo je bilo vedno bolj čisto, oblakov vedno manj. Sonce je postalo tako močno, da nas je skozi šipe avtobusa prijetno grelo in ogrevalo tudi naše razpoloženje. Vsi borci smo bili vedro razpoloženi in veseli. Ko smo se peljali proti Osankarici, je sonce zamenjal droben dež. A kljub dežju smo šli vsi na prizorišče, kjer se je junaško bojeval Pohorski bataljon. Nato smo nadaljevali vožnjo do hotela Areh, kjer je bilo organizirano kosilo.

Izlet je bil zelo prijeten in lep. Takih ali podobnih izletov si vsi borci od srca želimo. Organizatorjem izleta se v imenu vseh udeležencev lepo zahvaljujem, z željo, da bi se tako koristna in prijetna srečanja kmalu ponovila.

MILENA PAVLIN

RIBNICA

Zbor aktivistov OF in KPS

V domu JLA v Ribnici na Dolenjskem je bil ob koncu oktobra zbor aktivistov OF in KPS nekdanjega ribniškega rajona, ki zajema območje sedanje krajevske skupnosti Ribnica. Po bučo zanj je dal okrožni odbor aktivistov Ribniško-kočevskega okrožja (danes odbor aktivistov Od Barja do Kolpe), udeležili pa so se ga ne samo številni domačini, temveč tudi tovariši in tovaršice, ki živijo že dolga leta po vojni drugod po Sloveniji in ki so med NOB ter ljudsko revolucijo aktivno delovali na tem območju.

Pred zborom aktivistov v Ribnici so imeli tak zbor tudi v Loškem potoku, sledila pa jima bosta še zbora v Dolenji vasi pri Ribnici in Sodražici. Prav tako bodo več zborov sklicali tudi v občinah Kočevje in Ljubljana Vič-Rudnik za območje Velikih Lašč in Barja, ki je bilo med NOB v sestavi tega okrožja.

Član okrožnega odbora aktivistov Od Barja do Kolpe in eden sekretarjev medvojnega rajona Ribnica France Malešič-Stefan je zbor seznanil z dosedanjim delom, o problematiki občinske organizacije ZZB NOV Ribnica je udeleženec srečanja spregovoril njen predsednik Vinko Kersnič, v imenu krajevske konference SZDL pa je poročal predsednik Tone Šobar, ki je obenem udeležencem zbora predložil tudi gospodarski razvoj te občine.

Zbor aktivistov v Ribnici je imel izrazito delovni značaj. Med drugim so ugotovili, kaj je bilo v minulih letih že storjenega, sprejeli pa tudi sklep, da bo treba v prihodnjem obdobju še intenzivneje zbirati dokumentarno gradivo v Ribniški dolini, katerega povzetek bo izšel tudi v posebnem zborniku ob 900-letnici Ribnice, ki jo bodo slavili leta 1982.

Na zboru v Ribnici so sprejeli med drugim tudi sklep, da bodo proslavljanja tega jubileja v avli osnovne šole Dr. France Prešeren vzdali spominsko ploščo z imeni vseh padlih borcev in aktivistov ter žrtev fašističnega nasilja s tega območja. Želja nekdanjih aktivistov je, da bi se čimprej vnovič srečali, da bi bile na sporedu radia in televizije kmalu tudi oddaje o NOB v Ribniški dolini, predvsem pa o partizanski bolnišnici v ribniškem gradu neposredno po razpadu Italije, ki je po nemški ofenzivi jeseni 1943 in vse do konca vojne delovala v zavetju snežniških gozdov.

Ob koncu so izvolili tudi delegate za okrožni zbor aktivistov, ti pa bodo izvolili nov okrožni odbor Od Barja do Kolpe.

M. M.

SLOVENSKA BISTRICA

Mladi po poteh pohorskih partizanov

Da bi se mladi rod čimbolj temeljito seznanil z našo novejšo zgodovino in revolucijo, je občinski odbor ZZB NOV skupaj z ZSMS organiziral pohod mladih po poteh revolucije, se pravi po poteh pohorskih partizanov. Tokrat je bil njihov cilj Barbara nad Oplotnico, kjer so nad vse slovesno odkrili spominsko obeležje znanemu obeševalcu tretje brigade VDV Viktorju Pinskiu.

Poleg mladih iz občine Slovenska Bistrica so se spominskega slavlja udeležili tudi glede na to, da se mladi iz dveh sosednjih občin čimbolj spoznajo med seboj. Poleg pohodnikov iz obeh občin so se odkritja spomenika udeležili tudi učenci osnovne šole, ki nosi ime po Pohorskem bataljonu. Mladi iz Oplotnice so pripravili tudi pester kulturni program, za kar gre med drugim posebna zahvala tudi tamkajšnjemu učiteljskemu kadru, zlasti mentorjem, ki tako res najbolj nazorno in v živo vzgajajo mladi rod v zavedne državljane naše socialistične domovine.

Mladi pa so na svojem pohodu v osrčje vedno zelenih pohorskih gozdov obiskali tudi nekatera obeležja iz NOB kot tudi nekatere kmetije na tem območju, ki so med vojno nudili zavetje, hrano našim borcem za svobodo. Pohoda pa so se udeležili tudi številni še živeči borci in svoji padlih junakov za svobodo.

FRANJO HOVNİK

ŽIRI

Žirovci so praznovali

Po razpadu Italije so enote 21. divizije uničile sovražne postojanke na Fužinah, na Sovodnju in v Leskovici ter so se začeli boji za osvoboditev Žirov. Nemci v Žireh so silovito obstreljevali partizanske položaje okrog ceste proti Gorenji vasi in tako so si utirili pot za pobeg iz Žirov v noči na 23. oktober 1943.

Žirovska kotlina je bila osvobojena in nastalo je svobodno ozemlje, ki je segalo od obronkov hribov za Žirni, do Sovodnja, Fužin, Kladja in Žirovskega vrha.

Žirovci so prvi dan svobode praznovali veselo in so z navdušenjem sprejeli partizansko vojsko. Še istega dne so se zbrali aktivisti OF pri Koklju na Ledinici, kjer so izvolili prvi narodnoosvobodilni odbor, ki je takoj prevzel politično in gospodarsko oblast in poskrbel tudi za kulturno življenje. Ta odbor je bil prvi organ ljudske oblasti na Gorenjskem. Čez nekaj dni po osvoboditvi Žirov se je v Žiri preselil pokrajinski partijski komite in pokrajinski odbor OF. Vse od takrat dalje, z izjemo večjih sovražnih ofenziv, so bile Žiri svobodne. Dne 23. 10. 1943 so Žirovci prvič v svoji zgodovini postavili svojo, lastno ljudsko oblast, ki je izhajala od kmetov in delavcev samih. Ta datum je pomemben tudi zaradi osvoboditve Žirov in ga v Žireh praznujejo vsako leto zelo slavnostno s številnimi prireditvami in z velikimi delovnimi uspehi.

Tudi letošnje prireditve ob žirovskem prazniku so trajale ves teden. V Žireh so potekala različna tekmovanja, osrednja proslava pa je bila v soboto dopoldne, ko so na slavnostni seji skupščine KS pregledali delo zadnjega leta, podelili priznanja najbolj aktivnim krajanom, razvili prapor organizacije ZRVS in potem odprli še čistilno napravo, ki bo izrednega pomena za zdravje krajanov. Sklepna prireditev ob letošnjem prazniku krajevske skupnosti Žiri je bila v nedeljo, 26. oktobra, z odkritjem spominskega obeležja na Selakovi hiši v Jarči dolini, kjer je bila med narodnoosvobodilnim bojem kurirska postaja G-36 na pomožni reletni liniji, ki je bila ustanovljena v začetku leta 1944 in je delovala vse do konca vojne. Vzdrževala je zvezo med Žirni, Cerknom in Poljanskim dolino in je imela pomembno široko kurirsko mrežo ter je služila za potrebe terenskih organov vojaških enot v vsej žirovski kotlini.

V lepem jesenskem dopoldnevu se je pri Selakovi domačiji v Jarči dolini zbrala velika množica krajanov, preživelih partizanskih borcev in kurirjev, rezervnih vojaških starešin in mladine. Večje število udeležencev se je udeležilo društvenega pohoda iz Žirov po partizanskih poteh v Jarčo dolino. Slavnosti so se udeležili tudi preživelci člani prvega narodnoosvobodilnega odbora v Žireh, številni predstavniki s praporci organizacij ZB NOV in predstavniki DPO občine. Selakova domačija je zopet sprejela drage goste kot tolikrat med vojno, kjer so se zelo pogosto zadrževale partizanske enote, kurirji, štabi in aktivisti NOV.

Slavnostni govornik je bil predsednik KK SZDL Žiri, partizanski borec Peter Naglič, ki je spregovoril o simbolu osvobodilnega boja, o pomembnem deležu krajanov v osvobodilnem gibanju na žirovskem območju in drugod, o ohranjanju in razvijanju tradicij NOB, o krepitvi SLO in o nadaljnjem uresničevanju Titovih idej. Za tem je v pozdravnem govoru opisal vlogo, delo in organiziranost kurirske službe v času NOV nekdanji partizanski kurir Lojze Hafner. Sledil je kulturni program, ki sta ga pripravila komisija za proslave pri KK SZDL Žiri in DPD Svoboda Žiri. Sledilo je tovariško srečanje s ponazoritvijo prvega partizanskega mitinga, ki je trajalo v prijetnem vzdužju vse do poznega popoldneva.

FRANC GALIČIČ

ZABUKOVICA

Pohod v spomin na žrtve

V okviru programa meddruštvenega odbora planinskih društev občine Zalec je v soboto, 18. oktobra 1980, PD Zabukovica organiziralo pohod IGRİSE - HOM. To je že drugi pohod v okviru prizadevanj, da bi se organizirali pohodi po celotni Savinjski dolini, obiskali vsi spomeniki NOV in da bi pohodniki dobili za udeležbo na določenem številu pohodov značko. V ta namen so izdane legitimacije, v katere pohodniki odtisnejo posebne spominske žige. Člani PD Zabukovica so organizirali pohod v spomin na hajko v Zahomu, ki je bila 13. oktobra 1944.

Kljub izredno slabemu vremenu se je pri Miner-vi v Zabukovici zbralo preko sto pohodnikov, med njimi 40 pionirjev Osnovne šole Nada Cilensšek Griže, ki so poskrbeli za kulturni program pri posameznih spomenikih. Vsak pohodnik je prejel skico pohoda, kratek opis poti, opis dogodkov na krajih, ki jih bodo pohodniki obiskali itd. Med potjo so pohodniki prešli še našitke in posebne legitimacije, kamor so si odtisnili posebni spominski žig - dokaz, da so bili na pohodu.

Prvi spomenik, ki so ga pohodniki obiskali, je bil kraj, kjer je okupator 29. maja 1943 ustrelil deset talcev. Spregovoril je prvoborec Ludvik Zupan - Ivo. Po enourni hoji so pohodniki prišli na Igrise. Tu je nekoč stala Hriberjeva domačija, malo niže proti Rečici pa še Ramšakova. Na tem območju so se partizani zadrževali že od leta 1941. V Hriberjevi hiši je 7. marca 1943 okupator obkolil del Veličkove čete. Po pripovedovanju domačinov so se Nemci in raztrganci že nekaj dni zadrževali na območju Gozdnika. Veličkova četa se je tega dne vrnila iz Letuša, ustavila se je v Matkah, kjer je bila izdana in so jo Nemci zasledovali do Hriberjevih. Tu so se verjetno združili Nemci in raztrganci iz Gozdnika in tisti, ki so četo zasledovali. V boju so padli trije partizani, okupator je ustrelil gospodarja, gospodinj, domačega sina in sosedovega sina - Ramšaka, ki je bil pri njih, domači hčerki pa odgnal v Zabukovico. Že poprej je ujel Laznikovega, ki je bil ustreljen kot talec v Zabukovici, skupaj z dvema drugima sinovima iz Ramšakove družine, oče in mati iz te družine se nista vrnila iz taborišča. Obe domačiji je okupator požgal. O dogodkih je spregovoril Jernej Košir - Johan, ki se je edini rešil iz hiše.

Dež je neusmiljeno padal, pa vseeno so pohodniki nadaljeval s pohodom. Spustili so se v Matkah in se ustavili pri spomeniku štirim partizanom in dvem domačinom, ki so padli v hajki 13. oktobra 1944. V tem času je bilo območje med Preboldom in Zabukovico več ali manj osvobojeno. Tu je bila zbirna baza za mobiliziranje, živino in žito. Od tu, iz Zahoma in izpod Mrzlice, je enkrat, pa tudi dvakrat v tednu krenil transport po Jurčkovi poti proti Gornjemu gradu in Gornji Savinjski dolini.

Prirejali so mitinge, prišlo je do manjših spopadov.

Do hajke na to ozemlje je prišlo 13. oktobra 1944. Rado Cilensšek je zbranim opisal potek hajke. Poudaril je, da je previdnost partizana, ki je v jutranjih urah opazil okupatorja in opozoril speče partizane, rešila marsikoga, ki je spal v tej ali oni domačiji. Žal se niso rešili vsi, štirje so obeležali pod Mrzličkim grebenom, kamor so se poskušali rešiti, z njimi pa še dva domačina. Pionirji so pri spomeniku recitali pesmi Kojnika, ki je bil tudi tega dne med partizani, ki so se srečno rešili. Poleg tega so recitali tudi spominski pesem, ki so jo partizani padlim v čast recitali 1. novembra 1944 v Grizah, na pokopališču, tri kilometre od močne nemške postojanke v Zalcu.

Dež je malo prenehal, svečka je laže zagorela, venec občinskega odbora ZB Zalec je bil položen in pot se je nadaljevala na Hom. Štiri ure je trajal pohod, padal je dež, bilo je blato, vendar je pohod uspel, obudili so se spomini, spomin na žrtve se je utrdil.

FRANC JEŽOVNIK

CELJE

Poučni izlet v Dražgoše

Klub upokojenih prosvetnih delavcev na območju Celja, ki je edini take vrste v Sloveniji je priredil te dni poučen izlet v prenovljene Dražgoše nad Zelenjaki. Zbralo se nas je kar lepo število-točno 30. Prek Radovljice in Kroke, z ogledom najstarejšega slovenskega železarskega muzeja, smo čez znano Jelovico pod Bičkovsko skalo prišli v Dražgoše in se ustavili pred veličastnim spomenikom.

Naša kolegica geografinja Olga Šlandrova nam je živo prikazovala potek velike dražgoške bitke. Boje oziroma obrambo je vodil 200 član-ski Cankarjev bataljon, ki ga je vodil znani Biček (Bičkova skala) proti 4000 organiziranim Nemcem, ki so z artilerijo obstreljevali razstreseno vas Dražgoše. Spomenik je postavljen 41. padlim domačinom v boju ter 9 partizanom.

STANKO SKOČIR

Srečanje z Elizabeto Turšič

Delati za človeka

Prijetno je bilo srečanje z Elizabeto Turšič, ker je to izkušena, za svoja leta zalo vitalna in naravno inteligentna žena. Rojena je bila leta 1910 v Zabukovju pri Sevnici ob Savi.

Šest razredov osnovne šole je naredila v Zabukovju, nato pa je šla s 15. leti v Split k maminemu bratu, ki je imel veletrgovino. Izučila se je za trgovsko pomočnico. V trgovini je spoznala svojega moža Ivana Turšiča, pleskarja in soboslikarja. Poročila sta se leta 1935. Ostala je še naprej v službi pri stricu 15 let, mož pa je odprl lastno delavnico. Imel je več pomočnikov in vajencev. Med pomočniki so bili tudi člani KP. Mož je vedel zanje, ker so v delavnici skrivali prepovedane listine in knjige. Tem prvim članom KP sta oba pomagala po svojih močeh. Potem je prišlo leto 1941. Split so okupirali Italijani. Njihova delavnica je postala javka, skladišče in prostor, kjer so skojevcem imeli svoje sestanke. Zgodilo pa se je, da so v sosesčini mladinci raztrosili propagandne letake. Italijanska po-

licija je vdrla ob preiskovanju tudi v Turšičevo delavnico. Na podstrešju je našla pisalni stroj in ciklostil, namenjen partizanom.

Sedmi november 1941 bo tudi Turšičeva pomnila vse življenje. Istega dne se je znašla skupaj z možem, njegovim bratom, pomočniki in vajenci za rešetkami splitskih zaporov. Le nenavadnemu naključju gre zahvala, da sta tedaj ostala živa. Drugega pomočnika so ubili, mož pa je bil obsojen na 27 let ječe. Šel je skozi več koncentracijskih taborišč v Italiji in Nemčiji v Dachauu in Buchenwaldu.

Elizabeta je bila obsojena na šest mesecev ječe, katero je prebila večinoma v temnici. Med zaporno kaznijo je morala na težko operacijo, k njej ni smel hihče, ker so jo stražili orožniki. Komaj 12 dni po operaciji je morala spet v zapor. Ko se je vrnila iz ječe, je spet delala za NOB. Ob osvoboditvi Splita so iz vseh strani pripeljali v mesto ranjene in bolne borce. Pomagala je pri obvezovanju in čiščenju ran ter skrbela za sanitetni material.

Po osvoboditvi sta se Turšičeva nastanila v moževem rojstnem kraju, v Cerknici. Za tem pa spet v Splitu, kjer je mož ustanovil zadružno obrtno delavnico. Leta 1952 sta se vrnila v Cerknico, kjer se je mož zaposlil v Brestu in tam dočakal upokojitev. Ker v Cerknici nista dobila stanovanja, sta kmalu prišla v Metliko.

Oba sta se takoj vključila v družbenopolitično dejavnost, mož je delal v ZKJ, Elizabeta pa v SZDL. Bila je zvesta sopotnica svojemu možu 45 let.

Mož je hudo zbolel in prebil v postelji 4 leta in pol. Elizabeta ga je negovala kakor prava bolniška sestra. Zraven je delala v SZDL in bila 7 let predsednica hišnega sveta za tri bloke. Moževe smrt je bila hud udarec.

Elizabeta kljub težavam in ne preveč trdnemu zdravju ni klonila. Še naprej sodeluje pri reševanju raznih socialnih problemov v mestu in okolici.

Regina Fir

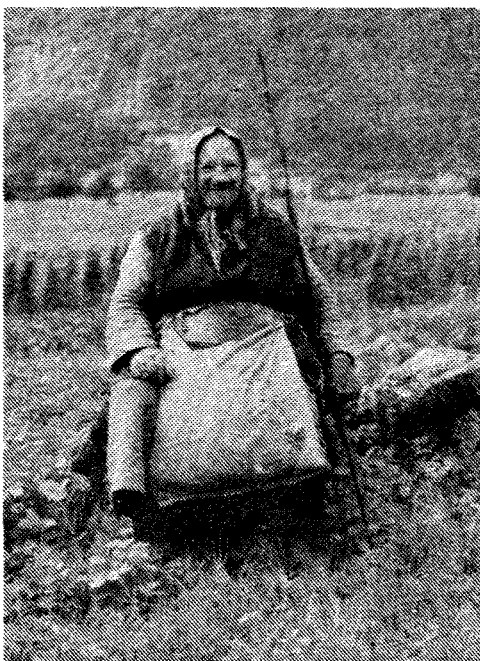
Devetdeset let Ržkove mame

Ob trdem delu in trpljenju vedno nasmejana

Vsakdo, ki pozna Ržkovo mamo iz Laza pri Logatcu, ve veliko povedati o njenem trdem in težkem življenju. Med obema vojnama sta z možem Jožetom živela s številno družino na Ravniku nad Lazami, kjer je mož delal nažagarskem obratu Ravnik. Nekaj let pred drugo svetovno vojno pa sta se na istem obratu zaposlila tudi njuna najstarejša sinova Jože in Andrej, ona pa je skrbela za deset lačnih ust. Tolikšna je bila njena družina. Ker pa je bil očetov zaslužek preskromen za preživljanje številne družine, se je Ržkova mama že od nekdaj ukvarjala z nabiranjem zdravilnih zelišč in se še danes rada pohvali, kako je namočila to ali ono zdravilno zelišče. Tudi letos, ko sem jo spomladi obiskala in je zvedela za težko bolezen tovariša Tita, je dejala: »Kako bi mu rada pomagala z mojimi zdravili, saj imam ravno nekaj posebnega za ožilje.«

Tako teče njeno življenje od njenih mladih let in vse do današnjih dni, ko bo te dni praznovala svoj 90. rojstni dan. Vedno pa se še rada spominja tistih težkih predvojnih let, ko so bili njen mož in kasneje tudi oba starejša sinova vključeni v napredno delavsko gibanje. Zaradi takega prepričanja je bil mož Jože že nekajkrat skupaj s svojimi somišljeniki odpuščen z dela in tako je ostalo deset lačnih ust brez kruha. To pa so občutili tudi otroci v šoli, ker so jih zaradi tega zapostavljali. Med drugimi tudi župnik Lovšin iz Planine, ki je v šoli govoril, da so njeni otroci rojeni pod komunistično smreko. Vse to je v njej rodilo še večji odpor do mračnjaških in nazadnjaških sil.

Kot napredna delavska družina je tudi takoj ob vdaji stare Jugoslavije vedela, kje je njeno mesto in prav iz tistih dni so Ržkovi

Cecilija Ržek

mami ostali še prav posebno sveži spomini, saj se je že leta 1941 njena družina vključila v narodnoosvobodilni boj.

Kmalu so začeli prihajati v njeno hišo prvi organizatorji NOB v teh krajih, Pirčevi fantje Franc in Ciril ter Matko Dane z Rakeka. Tu

so bili prvi sestanki in dogovori o zbiranju orožja, streliva in ostale bojne opreme. Najprej so Rakovčani naročili, da je potrebno vse popisati in čimprej zbrati skupaj, da bi se stvari lahko oddalo naprej v gozd. »Takrat«, pravi Ržkova mama, »nisem niti slutila, kaj se pripravlja.«

No, kmalu po odhodu rakovških fantov in nekaterih iz Laz, sta odšla v partizane v Rakovško četo tudi njena najstarejša sinova Jože in Andrej. Kmalu zatem so odpeljali Italijani v internacijo njenega moža in hčerko Tiko. Ostala je doma sama s petimi, neprekrbljenimi otroci. Jeseni leta 1942 pa so Italijani preselili njeno in še nekaj drugih družin z Ravnika v Laze, ker so mislili, da so jim tako preprečili vzdrževanje stikov s partizani, saj so bile na Ravniku same napredne delavske družine.

Po vrnitvi iz internacije se je partizanom priključil tudi mož Jože, ki so ga kasneje ujeli Nemci in odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau, od koder se ni več vrnil. O njem je prišlo samo sporočilo gestapa, da je umrl v taborišču. K partizanom je odšla tudi hčerka Iva. »Tako sem nenehno trepetala, kaj bo z mojimi otroki, ki so bili v partizanih«, pravi Ržkova mama. No, vsi so se srečno vrnili, le moža je izgubila. To je bil velik udarec zanj. Pravi: »Saj sva se dobro razumela in zato ga ne bom nikoli pozabila. Danes, ko sem na pragu svojih 90 let, lahko rečem samo to, da sem ponosna na svoje otroke in na moža, saj so se bojevali za našo lepšo prihodnost in prihodnost bodočih narodov.«

Jože Simšič-Jelen

Obisk pri Ani Štefanovi

Od življenja ne smeš zahtevati preveč

Morebiti v Moravški dolini in njeni okolici ni človeka, ki ne bi poznal moravške babice Ane Štefanove iz Moravč. Stara je 66 let in živi pri hčerkah. Po upokojitvi je prevzela gospodinjstvo doma, in pravi, da bo to delala, dokler bo potrebno.

Ana je opravljala babiško službo v Moravčah kar 29 let, dokler ni odšla v pokoj. Službo je opravljala na celotnem območju Moravske doline, zato se je srečevala z različnimi ljudmi na terenu. Kar pri 1.500 porodnicah je nudila porodno pomoč in oskrbo. Najhujše, pravi, da je bilo med drugo vojno, ker je bila vedno na terenu izpostavljena nevarnosti pred okupatorjem. Skupaj sta delala za partizane z dr. Cirilom Komutarjem iz Lukovice vse od 1942. leta do konca vojne. Kljub temu,

da je delala na terenu kot aktivistka, je imela posebno srečo, da je ni nihče izdal sovražniku.

po vojni je ves čas aktivno delala v družbenopolitičnih organizacijah. Delala je kot aktivistka v odboru RK, socialnem skrbstvu, društvu prijateljev mladine, organizaciji ZB NOV, pri gradbenem odboru za izgradnjo zdravstvenega doma v Moravčah in nazadnje že več let aktivno dela v Društvu upokojencev Moravč kot blagajničarka.

Anino geslo je: »Življenje človeka uči, ga bogati in krepi. Skromno moraš živeti in ne zahtevati preveč, pa je zadovoljstvo večje! Predvsem pa se mora starejši človek veliko gibanja.«

Jože Novak

Anica Štefan, moravska partizanska babica in aktivna tajnica Društva upokojencev Moravč

Obvestilo vojaškim invalidom

Republiški komite za borce in vojaške invalide SRS obvešča vse vojaške invalide, da je predsednik zveznega komiteja za borce in vojaške invalide izdal odredbo o zvišanju osebne in družinske invalidnine, ortopedskega dodatka in dodatka za nego in pomoč od 1. julija 1980 dalje za 11 odstotkov.

Vojaški invalidi naj čimprej pošljejo svoje izplačilne invalidske knjižice občinskim upravnim organom.

Vabilo

Kot vsako leto tudi letos prireja ljubljanska sekcija Briško-beneškega odreda družni večer bork in borcev tega odreda ter aktivistov, ki so med NOB delovali na območju Goriških Brd, Slovenske Benečije, Režije in Kanalske doline. Tokrat bo prireditev organizirana z ljubljansko sekcijo Gregorčičeve brigade.

Družbeni večer bo v soboto, dne 8. novembra 1980 v Domu JLA v Ljubljani z začetku ob 18 uri.

Vabimo vse borke in borce Briško-beneškega odreda, Gregorčičeve brigade, aktiviste in njihove svojce kakor tudi borce drugih enot, ki so med NOB delovale na operativnem območju Briško-beneškega odreda, da se udeležijo v čimvečjem številu.

Ljubljanska sekcija BBO in Gregorčičeve brigade

Borcem inženirskega bataljona 31. divizije

Vse nekdane borce inženirskega bataljona 31. divizije in svojce padlih in umrlih borcev vabimo na tovariško srečanje, ki bo v Ljubljani v **soboto, 22. novembra**, v Domu JLA (nasproti železniške postaje) ob 11. uri.

Na srečanju bodo nekdanim pripadnikom inženirskega bataljona podeljene brošure, izdane ob 35. obletnici osvoboditve in dogodkov na Poreznu. V Domu bo tudi možnost kosila proti plačilu.

Zaradi organizacijskih priprav za to srečanje prosimo, da čimprej sporočite svojo udeležbo. V prijavi navedite: ime in priimek, datum in kraj rojstva, od kdaj do kdaj ste bili v tem bataljonu, takratno funkcijo in sedanji točen naslov. Poleg tega obvezno navedite, če ste bili na Poreznu marca 1945. leta.

Ker ima odbor samo spisek borcev iz vojne, prosimo, da te podatke pošljete tudi če se srečanja ne bi mogli udeležiti.

Zaradi popolnejše sedanje evidence naših borcev prosimo, da nam sporočite tudi podatke za ostale nekdane pripadnike našega bataljona oziroma za svojce padlih in umrlih tovarišev, za katere veste sedanje točne naslove.

Podatke oziroma prijave pošljite na naslov: Danilo Perčič, Adamičeva 3, 61000 Ljubljana, tel. 061 558-350.

Iniciativni odbor inž. bataljona 31. divizije

Obvestilo

ZBIRKE LOŠKEGA MUZEJA V ŠKOFJ. LOKI so odprte vsak dan, razen ponedeljka, od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure. Med stalnimi zbirkami v muzeju si lahko ogledate: zgodovinsko, kulturno – zgodovinsko, etnološko, zbirko NOB, prirodoslovno, zbirko poslikane meščanske keramike 16. in 18. stoletja ter galerijo Šubicev.

V GALERJI NA LOŠKEM GRADU je odprta razstava fotografij TITOVA SREČANJA NA GORENJSKEM. Razstavo je pripravil Gorenjski muzej iz Kranja, dopolnjevala pa je s fotografijami obiskov tovariša Tita na Škofjeloškem. Razstava je odprta ob istem času kot zbirke muzeja, odprta pa bo do 20. novembra 1980.

Za vodstvo po zbirkah muzeja kličite upravo muzeja po telefonu: 064 62-261 v dopoldanskem času.

Bil je sneg, po rebreh so

Zadnja nemška ofenziva na Deveti

»Da sem v tistem jurišu skozi tri nemške obroče ostal živ, ni nobeno herojstvo, ampak samo človekova sreča. Od devetih borcev, ki smo se prvega aprila petinštiridesetega leta pognali v juriš, sva se na tem mestu prebila – in preživela – le jaz in Pavel Mravlje. Vsi ostali so padli ali bili na mestu zverinsko pobiti...«

Te Nagličeve besede so mi tisti dopoldan, ko smo se skozi močno sončno bleščavo ozirali po Krekovšah in je bila za nami deviško čista rečica Bela, nenehno razgrinjale žilavost človeka. Dopolnjene so bile, a ne izrečene, z velikim hrepenenjem po svobodi, neodvisnosti, z vztrajno željo preživetja.

di on stoji na Krekovšah, umirjen, stisnjen vase kot neboljena žuželka, usodnost težkih ur preudarja z natančnostjo, redkostjo besed, strnjenimi mislimi. Vzpodbujevalec srčnega utripa, drobna mehanska naprava, ki skrbi za njegovo življenje, skrita pod kožo na desni strani, ga je naredila takšnega, zakaj tisti dnevi se še vračajo.

Vračajo se groza, nečloveški kriki ujetih partizanov, srdit polet titovcev, vračata se občutek brezmejnega glada in strahotne stiske človeka. Zgoraj na Krekovšah znova zaživi zadnja nemška ofenziva, na nemških vojaških zemljevidih zapisa-

Prvega aprila petinštiridesetega leta, na pragu svobode, so na njej mučili ujete partizane, jim sekali glave: Kriki so jeknili vse tja do Podobnika na čekovniku:

V urah strahovite preizkušnje, ko je slehernik reševal le življenje in so trije nemški obroči stiskali partizanske enote, hoteč jih odrezati od Primorja, se je v temini človekove zlobe znašel tudi Peter Naglič. Hodili smo po gozdni poti, nekaj metrov od gozdarske hiše in iskali mesta, ki jih ne bosta pozabila prijatelja Peter in Risto. Nekaj sto metrov narazen in dan, mogoče sta tod iskala pot v življenje:

»Naša skupina«, se spo-

Podobnikova dva, Julij in Angela s Čekovnika

naprej in nedaleč proč v vodi našel samo lobanjo. Miškova glava je bila zadaj povsem razbita, manjkali ji je ves zadnji del, manjkali so prsti na ro-

obroče, ki so jih Nemci takoj spet zaprli, prostora za umik ni bilo, saj smo za hrbtom imeli sovražnikove položaje. Takoj, ko smo mi zapustili položaje,

Podobnikova domačija

Besede Petra Nagliča, partizanskega borca, ljudskega pesnika, ki je zadnjo nemško ofenzivo mogoče občutil še nekoliko pristneje kot drugi. Usodne dni se je boj spremenil v kristalno čisto obliko ohranitve življenja. Iz stiske se je rodila moč, iz moči nemogoče, iz nemogočega ponovno rojstvo. Tega ponovnega rojstva se Naglič nenehno veseli, kot se človek vselej razveseli lepega dneva, drobne marjetice v pozni jeseni, ptička na ograji, za lakot vstran od roke... Čudežno preživetje uravnava njegovo življenje, zadnja nemška ofenziva je do zadnjega vlakna krutosti vtisnjena v njegov značaj. Ko govori o strahotnih trenutkih na Krekovšah, njegove roke ne poznajo miru. Krilijo, mahajo tja proti Mrzli rupi, proti Čekovniku, da bi s sunkovitimi gibi pokazale, kar ne more povedati preprosta, pa tudi pesniška beseda ne.

Jože Verbič-Risto je za spoznanje drugačen. Tu-

na kot operacija WINTERENDE, konec zime. Bil je sneg, po rebreh pa so silile na plan troben-tice...

Zapuščina dedov, groze sled

Kar nekako tavamo okoli stavb na Krekovšah, toplo sonce se zajeda v strmine in globeli. Motrimo skozi bleščavo hlev, kjer so Nemci, ustaši in četniki imeli zaprte partizane, ki so jih pozneje zverinsko ubili. Gozdarsko hišo, kjer je bil štab operacije. Nekaj korakov naprej se ustavimo pred kamnito mizo. Zbledele, od snega, vetra in dežja preperle črte še komaj nakazujejo nekaj šahovnici podobnega. Naglič razlaga, da je mizica stara več kot sto let, in da so jo domačini uporabljali v dolgih zimskih večerih za igranje šaha. Za zabavo torej, urjenje misli je služila kamnita mizica.

minja Peter, »je tistikrat štela približno štirideset partizanov. Med njimi je bila tudi moja sestra Marija Naglič-Zdenka, sekretarka SKOJ Žiri, pa Ivan Jeraša, Dragomira Pajer, Dolfi Stajer in Marija Šemrl. Spominjam se še Antona Novaka, Pavla Mravljeta in Globovega Milana iz Idrije: Prebijali smo se, kot smo vedeli in znali, lačni kot volkovi, obkroženi z Nemci na vsakem koraku – še danes mi ni jasno, kako sem se rešil.

Ko smo pozneje šli iskat tovariše, s temnimi slutnjami, a z rahlim upanjem, da jih bomo le našli, smo se nenadoma zavedeli, da bo to težka, pretežka pot.

Sli smo po poti ob vodi in naenkrat sem zagledal moško truplo, ki je viselo čez skalo. To je bil Miško. Le malo višje smo zagledali sestro Marijo, brez glave. Glave nismo takoj našli. Mislil sem, da jo je odnesla voda. Iskal sem

Kamnita mizica, prizorišče zločina.

kah. Ko smo truplo moje sestre obrnili, je bila pod njo puška z vrezanim imenom MIŠKO. Kratka italijanska puška.

Dragomire, Marije in Dolfeta nismo našli...

Ko sem se takrat prebijal skozi obroč, sem slišal strašne krike. Kdove, kaj so počeli in kdo se je poslavljaj od življenja.

Tam, kjer so padli Dragomira in njeni pa v bližini mesta, kjer se je prebijal Peter, se je v urah odlične znašel tudi Risto.

Korakali smo mimo mogočnih bukev, tu in tam so se še poznali sledovi strelav, zarasle rane brezčutne morije steklega psa v zadnjih vzdihljajih, brskali med podrastjo, odrivali veje, iskali stezice, preštevali ovinke in ocenjevali globeli. Kje je bilo, se je vpraševal Risto.

»Na veliko noč petinštiridesetega je bil zaradi močnega pritiska sovražne vojske raznih barv položaj Devetega korpusa izredno težak in nejasen. Umikali smo se, prebijali

so jih zasedli Nemci. Tistikrat so prileteli naši lovci, titovci in silovito udarili po sovražniku, ki je imel precejšnje izgube. Bili smo presrečni.

S tovariši smo se dogovorili, da se nekako preotolčemo, v skupinah po tri, in da se naposled najdemo v Žireh.

Da bi bile tegobe še večje, sem staknil pljučnico. Dva tovariša sta mi pomagala pri hoji skozi pekel. Spretno smo se umikali sovražnikovim zasedam po gozdni poti proti Krekovšam. Kakšnih sto, dvesto metrov zahodno od gozdarske hiše, kjer je danes spominsko obeležje padlim v tej ofenzivi, so na levi strani, pod cesto, ležali postreljeni Marija in Dragomira ter zelo mlad fant, kurir.

V trenutku, ko smo opazovali padle, sem skozi vejevje zagledal močno nemško patroljo, ki se je leno pomikala po isti poti proti nam. Na hitro smo sklenili, da se vležemo med mrtve, če pa do česa

V SPOMIN PADLIH OFENZIVI NA 9. DEVIŠKO IN POS NA KREKOVŠAH aprila 1945 na rob gozda.

Nemška ofenziva Winterende je aprila 1945

Že dvanaesti dan so boji dan in noč. Z vseh strani nas Nemci, beli, četniki, vlasovci stiskajo v obroč. Deveti korpus partizanski, radi uničili bi, kar čez noč. Obkoljeni v tri nemške smo obroče, med pečine skalne Kozjih sten, brez hrane, vode, spanja, potisnejo nas v dva metra debel sneg.

Gazimo v Trnovski gozd, se prebijemo na Hudo polje, tu pričanja se krvavi ples. Udarimo v čekovsko smer, naprej hitimo v bojni vrsti, zased rafalov, min, sprejem zelenih hord. Val novih Nemcev se povsod vali. Vsak naš korak, vsak naš premik rafal fašistov brz pozdravi, nas iščejo za bojni plen. Kot klešče stiskajo obroč, da v skalnih stenah teh razbije, nas sestrada, polovi, pobije. Se zmotil je fašist zdaj nemški,

pozabil je, da mi slovenske smo krvi, mi sužnji nismo, ne banditi, te zemlje smo sinovi mi.

Roj požene nas na juriš, hura... a... zavpijemo vsi, v preboj gremo in moč nas žene, rafali naši zapoje z vso močjo. V hipu počij zdaj obroč, še drugi, tretji se razklene. Jeklo naše jih preseka, prek mrtvih švabov in naših tovarišev

gremo naprej, v novo življenje ter naše osvobojeno ozemlje. Tu naša srca spet pojo, pozdrav svobodi, zemlji naši, glasnejša so, kot šarci nemški, v pravičen boj nas up in vera žene. Ne kriki smrti in treski granat ter toča sovražnih rafalov nas ne zaustavi, ne glad in mraz, naprej, v nov juriš hitimo. Mi nočemo umreti! Pred nami je še vse življenje, mi hočemo prosti živeti!

silile na plan trobentice

korpus, »konec zime« so ji rekli

**IM V ZADNJI
KORPUS NOV
KOVŠU, dne 1.
bu Trnovskega**

je trajala od 20. marca do 6.

V nas ni strahu,
boja mi se ne bojimo
in sile ni,
ki nas zaustavi
na poti k svobodi,
ki zanjo teče naša kri.
Od porazov Nemci divje
besne
ter koljejo užete tovariše
naše,
na mizi kamniti na Krekovšah
jim režejo glave.
Druge žive med bukove
klade založe.
polijejo z bencinom
ter zažgo.
V noč divje krik se oglasi
gorečih naših ljudi –
so plamenice k svobodi.
V mukah peklenskih
umirajo –
še mrtvim razbijajo glave.
Tu, nad žrtvami boja
maščeval se sovrag,
ko pod udarci naše moči
razpada nemška armada.
S požiganjem vasi,
s pobijanjem in
mučenjem naših ljudi,
pokazali visoko so nemško
kulturo,
ker Nietschejev nauk
je zaživel vmes,
razpadle so njihove nakane.
Ko pobiramo naše padle
tovariše,

se nam oko rosi,
brata več ne spoznaš,
tako je iznakažen.
Premisli naj vsak –
kaj človek to zmore?
Ali so še ljudje?
Ko spet smo se zbrali,
v nov juriš smo šli,
jim uničujemo zadnje
kolone.
V pomoč nam letalci pridejo
Titovi,
da fašiste s skupno močjo
uničimo.
Z nadčloveškimi napori
smo zmagali ta boj in
zaupanjem,
v svoje lastne moči.
Zmagal je duh slovenskih
ljudi,
nasilja več ni,
ki bi strl
partizanom pogum,
ko zro v nov dan,
čeprav v trpljenju
še le sam zori.

Peter Naglič
V marcu 1975

Avtor pesmi Peter Naglič

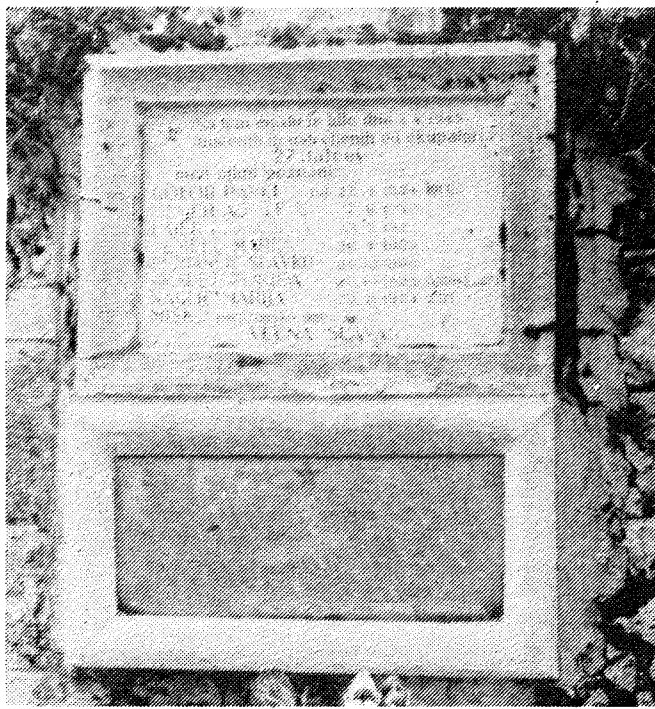
Petrova sestra, Marija Naglič.

pride, pač začnemo stre-
ljati in se poslovimo od
življenja.

Potem sem z grozo opa-
zil, da je imela Dragomira
uro na roki. Če bi Nemci

»Jaz sem kmet, ker
ljubim zemljo!«

Davna groza je zaviju-
gala po žilah. Se kotalila

Plošča pod gozdarsko hišo na Krekovšah

prišli po uro, bi bilo za-
nesljlivo po nas. Nemci so
se res ustavili, nekaj go-
vorili, potem pa sem sli-
šal odrešilni »vorwärts«
(naprej)...

Zgoraj se je valil dim.
Nečloveško kričanje je
paralo um. Dogajalo se je
nekaj strašnega, Risto je
ledenel. S tovariši se je
pomaknil naprej in skozi
vejevje zagledal pri hiši
vrvenje ustašev in Nem-
cev, kvizlinške drhali.
Gorela je velika skladov-
nica drv. Naslednji dan je
izvedel od neke žene, kaj
se je dogajalo in česa je
nehote bil priča.

Iz bližnjega hleva so
vlačili užete partizane,
enega za drugim in jih
metali na kamnito mizo,
kjer so jih klali z noži.
Mladega fanta so položili
na skladovnico drv, ga
polili z bencinom in zaž-
gali. Živega.

Kako se je Risto izvle-
kel iz pekla, kako se je,
podobno kot Peter, po-
novno rodil, mu še danes
ni jasno. Le vzpodbujeva-
lec srčnega utripa ga opo-
zarja na hude dni.

po bregovih. Razraščala
med bukvami. Povsod jo
je bilo občutiti. Kot koš
na plečih očanca, ki je
obotavljajoče rinil v str-
mino. Tam, kjer so titovci
sejali maščevanje. Na raz-
potju gorskih poti.

Skozi vejevje je prijaz-
no kukala na nasprotni
breg, kar ni jih hotelo biti
konca. Podobnikova do-
mačija na Čekovniku,
trdna in ponosna, zarita v
zemljo do vratu.

Petrov in Ristov spo-
min blodi med obroči.
Podobnik je bil kot sod-
tistikrat. S tremi obroči
opasan, niti kapljica, se je
zdelo, ne bi mogla uiti. In
vendar so se prebili.

Kadar se tolčejo ljudje
za svobodo, ni nič nemo-
gočega. Nemogoče popu-
sti svoje oklepe, nihče ne
ve kako, okovi popo-
kajo...

Julij Podobnik, mehko-
ba tršatega telesa in lopa-
taštih rok, ki obračajo
brazde, kot dete ljubkuje-
jo zemljo in jo nanašajo
nazaj na trmaste bregove,

ljubi zemljo:

»V naši družini smo bili
vsi zavedni Slovenci, mo-
gočno sedi za veliko mizo
in čez čas spet nekaj po-
ve. Ko je bilo vsega že
skoraj konec, je prišla ti-
sta prekleta WINTEREN-
DE. Hodili smo po ra-
njence, po živež. Ranjen-
ce so pozneje vozili v Bari
na okrevanje. Vozil sem
jih v partizansko bolniš-
nico Pavlo, Franjo, v zem-
ljanko Pekel blizu Jagršč.
Nekakšen oskrbnik Pa-
vle sem bil, kar za vse so
me uporabili.«

Na mizo so postavili
tepkovec. Pod hišo so se
v soncu veselo nastavlja-
le hruške in jablane, otroci,
vnuki starega Podobnika,
so skakali okoli traktorja

bo, razen v teh hribih. Se
kdo pozna sladkobnost te
rastline?

Ne gre. Koleraba ne
more preprečiti poti utru-
jenih spominov. Niti ne
sonce in otročaji. Tudi ti-
tovci s hrumečimi motor-
ji ne.

Svetloba pa le posije.

Prinese jo Angela.

»Nikoli ne bom pozabi-
la, ko se je prikazal Risto
in povedal, da že pet dni
ni jedel. Dali smo mu tele
in Risto ga je hitro zaklal.
Hiša je bila tako narejena,
da je imela dvojna vrata
in Risto je obesil tele na
manjših.«

In krči pot utrinkom
Angela in marnja o Ristu.

nost, neredek gost naših
domacij, ni mogla vnesti
vedrejšega duha v pogo-
vor. Misli današnjega ča-
sa niso našle poti do nas
vseh, ki smo na Čekovni-
ku govorili o gaze in gro-
zi. Ničesar nismo rekli o
življenju ljudi v prisojnih
pa vedrih kotičkih Voj-
skarske planote, o kmetij-
stvu in podobnem. Da
jim je dobro, so potegnili
tako mimogrede iz sebe.

Kadar kdo pride, spre-
govore o gaze, ki jih je
pustila za seboj ofenziva.
Peter je pustil za sabo pe-
sem. Dolgo, doživeto,
strastno pesem. Risto jo
je vklesal v kamen. V plo-
ščo na Krekovšah v spo-
min tovarišem. Natanč-
neje, le del te pesmi:

Hlevček, v katerem so bili pred smrtjo zaprti ujeti partizani.

in dražili kučka. Mi pa
smo drezali v čas, trpek
kot tepkovec in grenak
kot pelin pa težak kot
zemlja na plečih.

Julij je počasi nizal do-
godke, prosil z očmi An-
gelo, ženo, za pomoč.

»Iz bolnice Pavla so po-
slali mene in Omevnikar-
jevega Jožeta, da bi šla
pomagat pokopavat pad-
le in umorjene partizane.

Na Krekovšah sva za-
gledala strašen prizor. Vi-
del sem ožgana okostja,
trupla brez glav, videl
sem le še kovinske obroč-
ke od pasov moških hlač.
Pokopala sva šest trupel.
Mnoge do danes nismo
uspeli prepoznati, jim da-
ti ime. Bilo je grozno, pre-
grozno. Vidim jih, še dan-
es jih vidim pred se-
boj...«

Obrniti se vstran od
morijske pobegniti.

Zdivjati na polja.

Jokati brez solz.

Podobnikova sta ruvala
debelo, lepo kolerabo. Le
kdo še danes sadi kolera-

Z nožem po prstu

Ves bolan se je Risto lo-
til dela, a komaj je dobro
zarezal v meso, prestra-
dan do dna, so se na veli-
kih vratih pojavili Nemci.
Znašel se je pred življenj-
sko odločitvijo: ali tele ali
življenje? Oboje je bilo
važno, eno z drugim. Za-
torej tele. Tele je navse-
zadnje prav tako pomeni-
lo življenje. Če pet dni ni-
česar ne zaužiješ:

Nemci so začeli vleči z
ramen brzostrelke, Risto
pa teleta ni hotel spustiti.
Brž je hotel odrezati vrv,
na kateri je tele viselo, a
ga je živčnost premagala
in je namesto po vrvi za-
degal nož v prst. Končno
se mu je le posrečilo in
oddivjal je s teletom na
hrbtu. Nemci so streljali
za njim, tele je ujelo ne-
kaj smrtonosnih os, Rista
pa vendarle ni nobena pi-
čila.

Tako je besedovala An-
gela in vnesla za veliko
mizo prijazno dobrotnost.
Toda ta prijazna dobrot-

»V juriš poslednji po-
gumno ste šli,
da narod slovenski doča-
kal vstajenje,
v cvetu mladosti padli ste
vi,
za svobodno Primorsko
žrtvovali življenje.«

Spuščamo se v dolino,
cesta se izmika v ne-
skončne ovinke, Risto ti-
pa za svetlobo partizan-
stva, za trenutki, ki so ro-
jevali smeh, ko je veselost
preganjala temo in je har-
monika razgrajala v svo-
bodnih srcih. Peter reciti-
ra svoje pesmi, poje hval-
nico Primorski, žrtvam,
predanim ljudem.

Izlet v preteklost. Son-
čen dan poskrbi za vse
ostalo.

Na Krekovšah je skro-
mna plošča, je hlev in
gozdarska hiša.

Kamnita mizica s ša-
hovnico, ki bi spadala v
muzej, razpoka govori o
minljivosti stvari.

Razpoka ne more pre-
kričati tragedije na Kre-
kovšah pred petintrides-
timi leti.

Milenko Strašek

Spomini iz vojaškega ujetniškega taborišča Stalag III A Luckenwalde, Berlin-Grosberen, Berlin-Teltov in Berlin-Blanckenfelde v letih 1941 do 1945

Prehudo je bilo, da bi lahko pozabili

Ze ob nemškem napadu na Jugoslavijo smo se eni bolj drugi manj začeli bojevati proti okupatorju. Bil sem mornar topničar na stari avstrijski križarki Dalmaciji. Komandir prve čete je bil poročnik Mikola Safonov. Večinoma smo bili v zalivu Boke Kotorske. Večer pred napadom na Jugoslavijo nam je Dujmovič, poročnik bojne ladje, pripovedoval o napovedi vojne. Senčili smo razsvetljavo na topovih in pripravljali municijo za mitraljeze. Naša posadka topa številka 3 je bila to noč dežurna. Ob 4. uri zjutraj je bil res preplah na ladji. Izpluli smo iz zaliva. Bili smo še med hribi, ko so nas okoli 6.30 preletela nemška letala, ki so se iznad Tivata vrnila nazaj nad naše ladje. Bučno so jih spremljali topniški izstrelki kopne vojske in mornarice. Nekaj letal smo razstrelili. Naslednjega dne smo v nevarnem vremenu z višjo meglo pričakovali večje presenečenje. Zrušili smo dve naši letali, ki sta prileteli ne napovedano. Naslednje dni ni bilo večjih akcij, razen nekaj preletavanj.

Kopna vojska je v dolgih kolonah pešala ob obali proti albanski meji, vzklikajoč »živela mornarica«. Cez nekaj dni so se vračali z istimi vzkliki. Naše ladje so bile pred Tivatom, levo od majhnega polotoka proti jugu. Visoko nad nami je krožilo italijansko letalo. Čeprav smo imeli ladje zakrite, smo se ponoči premaknili. Drugi dan zjutraj smo najprej zaslišali grmenje bomb in bruhanje morja na mestu, kjer so nas iz letala fotografirali prejšnji dan. Žal so bila italijanska letala nad našim domom, osem tisoč metrov. Odletela so lahko nepoškodovana, zato tudi ni bilo škode na ladjah razen nekaj malenkosti.

Franc Belavič iz Črnomlja

Nad nami je bilo prav na veliko noč veliko italijanskih letal, ki so spuščala na nedolžno ljudstvo smrtonosni tovor. Bil sem preprost kmečki fant na odsluženju kadrovskega roka. Razmišljal sem, ali je rimski poglavar blagoslovil tudi letalstvo, ki nas je nedolžno bombardiralo. Leta 1935, ko je šla italijanska vojska morit v Afriko, je pred odhodom dobila papežev blagoslov. Tedaj sem dokončno zasovražil oboroženega tujca v naši državi. Tudi kasneje, ko sem videl, da imajo Nemci na svojih pasovih napis »bog z nami«, in ko sem razsodil, kaj so ti zločinci delali v »božjem imenu«, sem izgubil zaupanje v vero.

Radijska poročila so bila v dneh napada na Jugoslavijo zelo različna. V mornarici smo se upirali do 16. aprila popoldne, ko nam je bilo sporočeno, da je Jugoslavija kapitulirala, in da ne smemo več streljati na neprijateljska letala. Ubogali smo šele po nekaj dodatnih ukazih.

Dne 17. aprila popoldne

smo imeli na naši ladji zborovanje še z mornarji iz drugih vojniških ladij. Govoril je najvišji mornariški predstavnik. Na zborovanju je bilo ukazano, da moramo oficirji, podoficirji in mornarji, strojniki ter topničarji odpotovati v Anglijo. Odločil sem se, da raje umrem v boju na svoji zemlji. Kmalu popoldne je odjeknila eksplozija. Vzhodno od naše ladje smo videli velik dim. Rušilec Zagreb sta potopila poročnik bojne ladje, Slovenec Sergej Mašera in Srb Milan Spasić.

Popoldne sta prileteli dve angleški letali in pristali nedaleč od naše ladje ter krenili vsak v drug kraj neurejene obale. Zvečer smo dobili večjo količino vina. Zjutraj 18. aprila je na ladji manjkalo polovica naših oficirjev. Tudi angleških letal ni bilo. Našega poročnika bojne ladje Dujmoviča je civilna oblast zaprosila, da bi šla skupina mornarjev skrbet za red po vodoru prebivalcev v skladišče z moko. Po vrnitvi na ladjo, čeprav nas je Dujmovič že prepričeval, da bi ostali, nas je še večji del zapustilo ladjo. Pred odhodom smo dobili vsak po kilogram kruha, vzeli smo mast in se peš odpravili do zadnje železniške postaje v Zeleniki. Od tam je bila ozkotirna proga skozi Hercegovino v notranjost države. Ker so bili vagoni že prepolni, tudi na stopnicah in strehah je stalo mnogo ljudi, sem na čelu manjše skupine krenil peš v Hercegovino, kjer prav tako ni bilo upanja. Krenili smo naprej po cesti peš v notranjost države. Ponoči je bilo slišati strele iz pušk v hribih. Na železniški postaji Gruda smo polegali po klopih, se nalezli uši in bolh, si zjutraj kupili še po nekaj kruha in korakali naprej po cesti proti Dubrovniku. Spotoma smo srečevali motorizirane itali-

janske vojake s perjem na klobukih. Tudi nekaj kamionov, nekaj civilnih straž s puško. Ti so nas izsiljevali, da bi jim dali mornariški nož, šal itd. Malo pred Dubrovnikom mi je neka italijanska straža ponujala naše cigarete. Vedel sem, da je Dubrovnik zadnja železniška postaja, od koder pelje vlak v notranjost države. Že precej utrujeni in žuljavih nog smo polegali ali posedli na odprte tovarne vagonne brez strehe. Zjutraj je vlak že poln krenil proti Sarajevu. Ustavili smo se na železniški postaji v Sarajevu. Drugega dne 21. aprila okrog 9. ure popoldne smo se pripeljali do Slavonskega Broda, kjer je bil porušen železniški most. Od zasilnega postajališča so prek deroče narasle reke Save prevažali mešani potniki, civilisti in uniformiranci z rečno ladjo. Tu je čakalo veliko ljudi. Najel sem čolnarja, da nas je prepeljal na drugo stran. Plačali smo mu po deset dinarjev. Prišli smo do železniške postaje, ki je bila prazna. Civilist s puško me je napotil na poveljstvo mesta, kjer naj bi dobili objavo. Nič hudega sluteč, brez kakršne koli krivde smo ubogali nasvet. Okoli 10. ure popoldne smo dobili v pokrov porcije malo enolončnice. Popoldne so nas razporedili: Slovenci posebej, Hrvatje katoliki posebej, Hrvatje pravoslavni posebej, Srbi posebej in muslimani posebej. Hrvate katolike in muslimane so spustili, ostale pa so nas spremlili zastražene v bližnje lope ali vojaške senike. Tu smo sede prenočili.

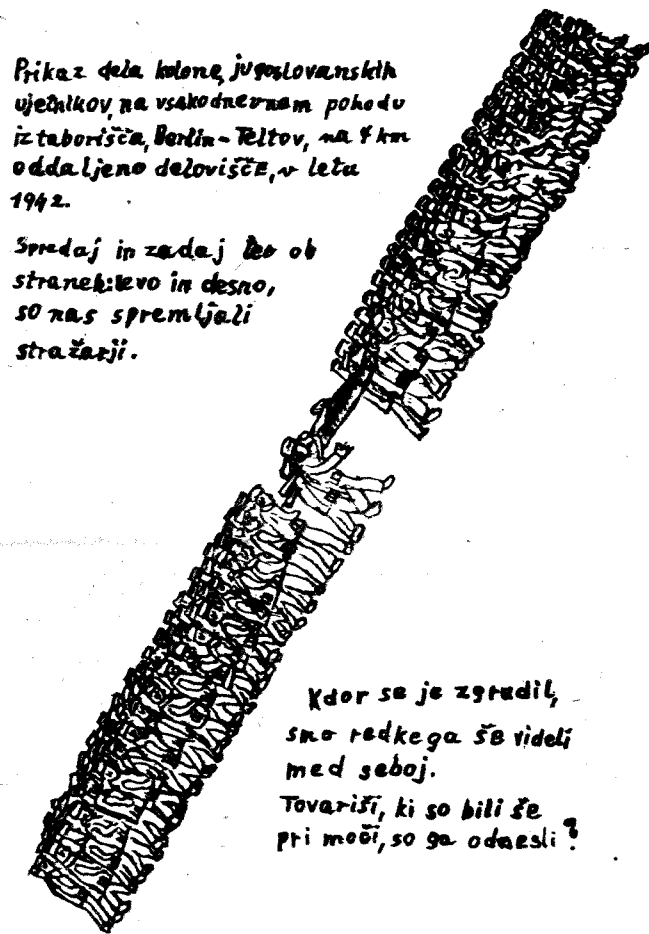
Zjutraj so nas stražniki odpeljali na železniško postajo. Po 45 so nas spravili v živinski vagon. Vlak je krenil v smeri Beograda. Na nekem odcepu je vlak krenil v levo

v smeri Osijeka. Peljejo nas na delo v Nemčijo, sem pomislil. Sedem dni smo ostali zaprti v vagonu. Na Madžarskem smo dobili malo enolončnice, nekje v Avstriji pa en obrok kruha in sira. Druge dni nič. Teh sedem dni je bilo zelo dolgih. Le zadnje dni, saj nismo vedeli do kam in kdaj nas bodo pripeljali, smo prepozno začeli rezati dno vagona. Na precej veliki tovarni železniški postaji z

napisom Luckenwade se je vlak ustavil. Bilo je že polno, več pripelanih transportov Jugoslovancev. Odnali so nas dva kilometra daleč skozi gozd po cesti v koloni po štiri ali šest. Nedaleč na prostem smo videli veliko taborišče, ki je bilo ograjeno z razmaknjeno dvojno bodečo žico. Na visokih stojnicah smo videli stražarice z mitraljezi in reflektorji. Vojaikom, ki so nas gnali, so pred

Prikaz dela kolone jugoslovanskih ujetnikov na vsakodnevem pohodu iz taborišča, Berlin-Teltov, na 8 km oddaljeno delovišče, v letu 1942.

Sredaj in zadaj že ob straneh: levo in desno, so nas spremljali stražarji.

Kdor se je zgrudil, smo redkega šb videli med seboj. Tovariši, ki so bili že pri moči, so ga odnesli?

Boris Mihajl-Maj

3

Pohod

10. SNOB

Ljubljanske

v Gorski kotar

Prvi večji kraj pri izvršitvi tega ukaza je bilo mestece Gerovo.

Spo: očiti in nahranjeni brigadi se je pridružil še kolikor toliko vedro vreme, ki so ga borke in borci že zelo pogrešali.

Ob povelju »pokret« se je oglašila partizanska pesem Kosec koso brusi. Zastavonoša na čelu kolone je ponosno dvignil bojni prapor. Silovito petje je skoraj zadušilo glas harmonike. Zaradi dolžine kolone sta besedilo in melodija valovala...

V hipu je vzdolž dolge kolone zavela tisto nalezljivo in zanosno razpoloženje, ki ga je brigada v trenutku snidenja s Hrvati tako potrebovala.

V Gerovu je 10. SNOB Ljubljanske strumno vkorakala okrog 13. ure. Začetna zadržanost starejših meščanov se je ob spoznanju, »da su to braća Slovenci«, dokaj hitro spremenila v pristrčno pozdravljanje, kakršnega naši borci v domačih krajih niso bili vajeni. V takih okoliščinah, kot so se ponudile brigadi v Gerovu, res ni bilo težko premagovati mrzle in zasnežene zime!

Nastanjeni v trdnih in toplih hišah sredi mesta so borci hitro našli skupen jezik z domačini. Hrvatje so spraševali naše borce po novicah iz Slovenije in obenem obveščali fante in dekleta o razmerah v Gorskem kotaru. Tako so bili borci neposredno seznanjeni s posebnostmi, ki so jim kasneje še kako prišle prav.

Iz pogovora se je zvedelo, da je Gerovo pravzaprav edino mesto v Gorskem kotaru, ki je trenutno zares svobodno. Takoj po odhodu hrvaških partizanskih enot proti Kordunu, kamor jih je pozval Tito, so skoraj celo območje spet zasedli Nemci. Kar niso zasedli, so s svojo motorizacijo stalno kontrolirali. Mnogi borci so takrat prvokrat slišali za Luizijano, glavno magistralno cestno povezavo med Reko in Zagrebom.

V vsestranskem veselju in dobri volji so kulturniki brigade napovedali za nedeljo, 28. novembra, velik miting.

Zgodaj popoldne se je zbrala v dvorani bivšega sokolskega doma velika množica meščanov, bork in borcev ter prisluhnila zares dobro pripravljenemu kulturno-zabavnemu programu, ki ga je občinstvo v dvorani in zunaj nje dobro sprejelo. Poudarek vsemu dogajanju na sceni sta bila bratstvo in enotnost med soslednjima in jugoslovan-

skimi narodi v skupnem boju za nacionalno osvoboditev in boljšo bodočnost.

Po sporedu uradnega dela programa se je razvila prosta zabava z glasbo in plesom. Mnogi borci so žareli od zadovoljstva, saj od začetka nemške jesenske ofenzive niso imeli več priložnosti za tako sprostitve. Vse tegobe zadnjih mokrih in mrzlih dni so bile pozabljene. Sklepala so se nova bežna, pa tudi trajnejša poznanstva.

Trdi resnici naproti

Že proti večeru so nebo prekrili svinčenosivi težki oblaki. Domačini, dobri poznavalci lokalnih vremenskih razmer so prerokovali sneg brez večjih temperaturnih sprememb.

Vsi bližnji vrhovi okoli Gerova so višji od tisoč metrov in skoraj vsa gorska pokrajina je pokrita največ s smrekovimi in jelovimi gozdovi. Od nekdanjega tukaj sekali les, od katerega je živela večina ljudi. Zahodni del Gorskoga kotara je še najbolj podoben slovenskemu alpskemu predgorju in deloma poključski visoki planoti. Gorsko in hribovito območje pokrito večinoma z nepreglednimi gozdovi, sega vzdolž bivše jugoslovansko-italijanske meje na severozahodu vse do Postojne, na severu do Travnogore, na jugu do Gornjega Jelenja in na jugovzhodu do Velike Kapele blizu Korduna. Na severovzhodni strani meji na Kolpo in onstran nje na Kočevski Rog. Najvišja vrha sta: na slovenski strani Snežnik, na hrvaški pa Risnjak s 1796 oziroma 1528 metri nadmorske višine. Vse to območje je podvrženo, zlasti v zimskem času, zelo velikim vremenskim spremembam. Že v nekaj urah se lahko spremene do nespoznavnosti prejšnje podobe pokrajine.

To, po obliki tal sicer ugodno ozemlje za partizansko bojevanje, pa je imelo zelo veliko pomanjkljivost: redko je bilo naseljeno in v pogledu pridobivanja hrane za večje enote zelo pasivno. Tudi v mirnem času ni bilo mogoče pridelati dovolj hrane za sicer skromno prebivalstvo. Industrije, razen nekaj večjih žag, skorajda ni bilo...

V ponedeljek, 29. novembra, ob štirih zjutraj so dežurni čet dvignili moštvo 1. in 3. bataljona ter vse drugo njima pripadajoče spremstvo. Po umivanju in osebne urejanju bork in borcev je sledil obilen zajtrk, ki so ga že prej pripravili marijivi kuharji. Takoj po jedi v improvizirani

vhodnimi taboriščnimi vrati pomagali besni častniki. Zmerjali so nas, suvali in porivali skozi dovolj široka vrata. Stlačili so nas v nepregrajene hale-barake s slamo po tleh, na katero smo se poлегli drug poleg drugega. K razmnoženim ušem in bolham se nam je pridružila še srbečica. Po nareku smo na dopisnicah s povratnico pisali svojcem domov, da smo živi in zdravi ter naslov taborišča. Pod priimkom in imenom zaporedna ujetniška številka. Jaz sem imel številko 88988, Stalag III A Luckenwalde. Fotografirani smo bili sede doprsno, držeč lesono temno tablico in z belo kreda zapisano številko. Na vsaki strani fotografije sta bila še bočna posnetka, z leve in desne strani glave. Na tanjši vrvi smo imeli obešene aluminijaste tablice s številkami. Pobrli so nam vse, kar smo imeli na sebi. Vsak dan smo morali večkrat v zbor in sledilo je preštevanje za preštevanjem, vaje ojaških komand in kretanj, za vsako malenkost neposlušnosti ali nerazumevanja je bilo za kazneni tek vseh po vežbališču. Že naši predhodniki Francozi so morali izkopati najmanj meter globoke jame, ki so si sledile za vsakim kupom zemlje in skozi te ali čez nje so morali tekati kaznjenci, ki so morali nesti v nahrbtnikih po 30 kilogramov peska. Pozneje, ko so se pojavljali neuspešni pobegi, so nam žigosali dele oblačila z napisom »Kriegsfangenen«.

Že v Luckenwaldu so postali eni srečnejši. Nekaj skupin so izločili, predvsem starejše kmete, da so odšli v neka manjša taborišča in postali delovno orodje nemških kmetov, pozneje kmetičam. Čez približno štiri tedne smo bili tudi pretežno vsi preostali premeščeni v nekoliko manjša taborišča, delovnih komand Stalaga III A. V Berlin-Großbern sta bili dve, severno in južno taborišče. Tako smo konec maja 1941. leta začeli drugo obdobje. Bil sem v severnem taborišču, v drugi ali tretji baraki desno. V vsaki sobi smo morali zbrati po enega starešino in izmenično po dva redarja. Prvi dan smo po edinem kuhanem obroku,

krompirjevi, še primerno gosti juhi, dobili za naslednji dan še košček kruha, košček salame ali margarine za enkrat v usta. Večinoma smo to pojedli takoj, saj se nam je zdelo, da bomo pri delu bolje hranjeni. Žal smo dobili zjutraj samo kavo.

V koloni po štiri so nas gnali na delo. Pri tovarni železniški postaji v Berlin-Großbern smo delali novo vojaško postajo. Tu so nas poleg stražnikov zmerjali tudi mladočisti civilisti. Tako je bilo prvi dve leti.

Že te prve dni smo začeli s sabotražami. Medtem ko so se stražarji pogovarjali, smo spravljali lopate ali lomili orodje. Nekateri so onespobili parne lokomotive tako, da so vsipali droban pesek v njihove celindre. Pri akcijah smo se morali paziti nekaterih sotrpinov, ki so nasprotovali zaradi bojazni ali zaradi druge narazodnosti. Poleg pretežnega nagiba, da izvajamo in vzpodbujamo razna odporiška gibanja na delovnem mestu z delom in besedo, smo bili aktivni tudi v taborišču. Že prve mesece so bila v taborišču organizirana razna kulturna in znanstvena predavanja. Vsak strokovnjak je predaval o svojem poklicu. Predavatelji so bili naši sotrpini. Imeli smo tudi pevsko skupino. Večinoma smo peli sotrpinskih za rojstne dneve. Tako se je ustvarjalo v taborišču že prve mesece povezovanje, spoznavanje in naklonjenost sotovaršev. Jeseni 1941. leta smo bili prestavljeni v taborišče Berlin-Teltov, kjer so naši tovariši, mislim, da je bil med njimi Bruno Šter, sestavili in peli novo pesem »Oh, kako je dolga pot, iz tujine pa do doma itd«. Pozneje so jo peli tudi v drugih taboriščih. V ujetništvu smo si bili vsi najbolj enaki v medsebojnih odnosih. Zaradi enotnosti smo bili tudi dobro obveščeni o dogajanju na bojiščih. Pomembno je bilo, da smo imeli povezavo tudi z Nemci. Pri tem je imel največ zaslug Hinko Lučovnik, kolikor mi je znano.

Zima 1941/42 je bila strašna. Veliko jih je tudi znovalo. Med nami je bilo nekaj ujetnikov, ki niso občutili toliko pomanjkanja. Včasih je bilo treba nastopiti aktivno v raz-

ličnih okoliščinah, kakor je kazala potreba. Včasih smo nastopili proti izdajalcem. Tudi proti Nemcem, čeprav je bilo nevarno. Posledic se nismo bali. Pri delu smo ves čas poskušali s sabotražami.

S centralnim odporiškim gibanjem v taborišču Luckenwalde smo imeli znatno povezavo in pomoč. V našem taborišču Berlin-Blankenfelde, zaselek Mülersfelde, to je bilo od 25. marca 1943. leta dalje, je bil eden od aktivnejših Hinko Lučovnik. Bili smo v manjši delovni komandi. Po skupinah smo pretežno delali na državnem posestvu. Tu smo imeli priložnost sodelovati z različnimi prignanci. Pretežni del je bilo Rusov, Poljakov in Čehoslovakov. Poleg osebnih stikov, ki so bili občasno prepovedani, smo dobili informacije v ilegalnih pismih, časopisih, radiozvezi, ki kljub večkratnim preiskavam ni bila odkrita. S svojo bojevitostjo smo mnogo vplivali tudi na druge internerance in deloma na same Nemce.

Čeprav smo bivši jugoslovanski vojni ujetniki sedaj doma pretežno podcenjevali, kar je zgrešeno, smo na svojo preteklo bojevitost delovno lahko ponosni. Bolj enotni smo uspeli, da se naši sotrpini niso odzvali nemškemu oblastem, da bi stopili v njihovo vojsko. Tudi pri tem smo bili samozavestno bolj aktivni in budni. Nasprotno pa je bilo z ujetniki iz drugih držav, ko so se večje ali manjše enote bojevale proti svojim bratom in zaveznikom.

Nasprotovali smo temu, da bi naši odhajali v pomoč nemškim lovem pri lovljenju naših beguncev, kar se je dogajalo v drugih taboriščih.

Po štiriletnem ujetništvu smo se vrnili domov in se takoj vključili v nadaljnje delovanje in prevzimali kaj kmalu razna odgovorna in zaupna mesta. Med preveliko prizadevnostjo v povojnih letih v državni službi so se začele pojavljati posledice izčrpanosti in bolezn. Videli sem potrebe po delu, usposabljanju sebe in drugih. Kot revolucionar nisem bil borec za osebna priznanja.

Franc Belavič

Partizanski znaki

Odlikovanja naših spominov

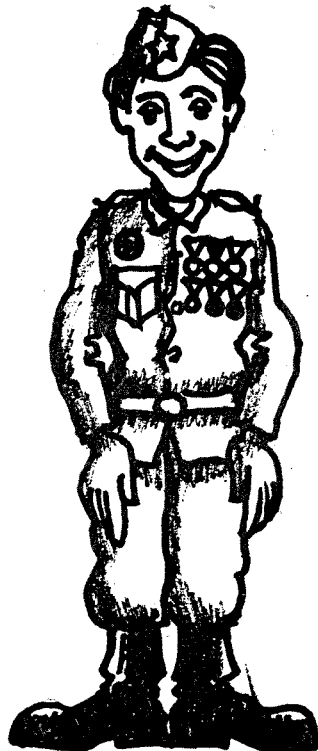
Ko pridejo leta, pogosto ostanejo samo še spomini. Poznal sem borca, ki mi je dejal: »Poglej, saj je življenje okoli mene lépo in dobro, pa se mi le vedno večkrat zazdi, kot da je vse to samo nasledek onega pravega nekdanjega mojega življenja, tistega, ko sem bil še mlad.« Na te besede sem se spomnil, ko so si pred leti v Mariboru kot prvi v Sloveniji borci 12. SNOUB pripenjali svoje brigadne znake. Eden od njih je povsili pogled do znaka, ki se je svetil na prsih, in dejal: »Doma imam spravljene razne medalje, toda nobene nimam tako rad kot to.« Besede so veljale skromni okrogli medenasti medaljici, ki je visela na majhnem traku v slovenskih narodnih barvah. Na njej je bila spredaj upodobljena velika peterokraka zvezda z lipovo vejico, zadaj pa vgravirano ime borca, ki ima pravico nositi brigadni znak – medaljo.

Z odlikovanji je včasih hudó narobe. Najbolj narobe je že to, da počivajo doma po predalih tudi takrat, ko bi si jih bilo treba pripeti in s pripetimi stopiti med ljudi na tej ali oni proslavi ali slovesnosti. Skromnost, da

ostajajo doma, ni na pravem mestu. Narobe je tudi, da so primeri, ko so hudo krivična. Ni vedno vsak dobil tistega priznanja, ki bi si ga tudi zaslužil, zato pa si je kdo drug lahko pripel na prsi več, kot bi bilo mogoče prav. Odlikovanja so velika priznanja, ki so bila do koga tudi krivična, partizanski spominski znaki, ki so jih v zadnjih letih dobili borci nekaterih brigad, pa ne poznajo nobenih krivic. Niso odlikovanja, so samo znaki v obliki medalj ali celo značk, toda pripno si jih lahko samo tisti, ki so do njih upravičeni. V tem je tudi najpomembnejša razlika med njimi in med množico raznih značk, ki so bile razdeljene ali na prodaj na raznih proslavah in slovesnostih. Nekateri od brigadnih znakov spremljajo celo posebna potrdila. Ti znaki nastajajo tiho in skoraj neopazno. Pri njihovem podeljevanju tudi ni nobene načrtnosti, kar je škoda. Borci vseh partizanskih enot bi si morali pripeti svoje znake, tako pa je vse odvisno samo od pridnosti in zavzetosti posameznih odborov.

Kakorkoli že, nekaj teh znakov je na Slovenskem nastalo in skupaj z medvojnimi slovenskimi partizanskimi odlikovanji (da, tudi ta so bila) predstavljajo del razvijanja partizanskih tradicij. Zato jih bomo tiste, o katerih imamo podatke, predstavili v našem tedniku. Morebiti bo ta sprehod od odlikovanj iz leta 1942 do današnjih brigadnih znakov lahko prav zanimiv. Kot pisec teh sestavkov upam, da bom z vašo pomočjo predstavil še katerega od znakov, ki mi je še nepoznan. Danes lahko napovemo, da se bomo na straneh TV-15 srečali s temi odlikovanji in znaki: partizanska odlikovanja iz leta 1942, odličje najpogumnejšim pri napadu na Turjak 1943, borci prekomorci 1943–1965, Koroška–Štajerska 1969, 25 let ljudske vstaje na Primorskem 1968, zank VOS, 12. SNOUB, znak časti udeležencev pohoda 14. divizije na Štajersko, znak 14. divizije, 16. SNOUB Janka Premrla Vojka, bolnišnica Franja, bolnišnica Pavla, Koroška 1941–1945, 12. SNOUB Milosa Zidanskega, 19. SNOUB Srečka Kosovega, kurirji TV, 5. SNOUB Ivana Cankarja in gotovo še kaj. Nič ne pomeni če bo ta znak prej in oni kasneje predstavljen. Vsi so nam enako dragi in ljubi kot spomin na najhujšo preizkušnjo v zgodovini slovenskega naroda. Še nekaj – če ne bo ob vsakem znaku napisano vse, kar bi moralo biti, ne bo to zato, ker ne bi hoteli vsega napisati, pač pa samo zato, ker brez vaše pomoči vsega tudi ne moremo vedeti.

Janez Švajncar

jedilnici poleg kuhinje so borci odšli v bivalne prostore po orožje in opremo. Ta čas so mulovodci in mostvo zaščitne čete natovorili mule s težkim orožjem in strelivom, intendanti in kuharji pa so nalagali na vozove prehrano, kotle in druge potrebne rekvizite. Na vozovih je našla mesto tudi oprema štaba bataljona. Pri zbiranju obeh bataljonov sta bila navzoča tudi komandant brigade Franc Rojšek in komisar brigade Janko Rudolf.

Vsa priprava in zbiranje za odhod se je odvijalo brez naglice in pretiranega ropotanja z orožjem in opremo. Še pred svitanjem sta 3. in 1. bataljon kolikor se je dalo tiho zapustila Gerovo in se po zasneženi cesti usmerila proti jugu.

Po manj kot eni uri razmeroma lagodnega pohoda je kolona obeh bataljonov korakala skozi zaselek Kraj. Zunanaj hiš ni bilo videti žive duše in tudi v hišah ni brlela nobena lučka. Vas je bila kot izumrla. ... Od tod dalje sta se bataljona gibal naprej ob čelni zaščiti ene čete, pred katero je korakala bojna patrulja v moči enega voda.

V petnajst kilometrov oddaljeni Crni Lug sta potokorkala bataljona okoli enajste ure dopoldne. Ves teren v bližnji in daljni okolici so pregledali že obveščevalci bataljonov in partulje, ki so odšle v izvidnico takoj po prihodu brigade v Gerovo.

S krajevnimi aktivisti ni bilo mogoče vzpostaviti zveze, ker jih v Crnem Lugu, vsaj takrat, ni bilo. Prebivalstvo vsekakor ni bilo sovražno razpoloženo do borcev, pa tudi pretirano prijazno ne. »Vojska je vojska«, so momljali nekateri. »Vsak, ki pride, nekaj hoče«. Partizanski borci so razumeli njihovo bojazen. Hrane niso imeli, od tod tudi strah. Vaščani so se bali tudi požigov.

Že po nekaj urah je bila situacija v tem pogledu boljša. Čim so vaščani videli, da sta bataljona pripeljala hrano s seboj in jo tudi že pripravljala za kuho, so postali prijaznejši in bolj sproščeni. Posebno otroci so bili prisrčni. Ne morda zaradi hrane, ki se je kuhala, bolj so bili veseli »kramljanja« z borci in ogledovanja orožja.

»Kako čudno govorite, vi niste naši?« je bilo slišati iz malih ust; pri tem so mislili na hrvaške partizane. Ko so izvedeli, da so prišli k njim slovenski partizani, kar verjetno niso mogli. To je bil za njih »narod sa one strane Kupe«, za katerega so komaj kdaj slišali.

Vas Crni Lug leži globoko sredi stoletnih gozdov, ki so

takrat predstavljali prebivalcem edino »bogastvo«. Pravzaprav gozdovi niso bili njihovi. Oni so samo prodajali poceni delovno silo. V bližini je pred vojno in nekaj časa tudi med njo obratovala velika žaga, katere lastnik je stalno živel na Reki ali Sušaku. V Crni Lug je hodil samo sklepiti kupčije, na lov in poletni oddih. Ljudje so rekli, da sicer ni bil slab človek, pač pa do ga »imeli v škripcih« Italijani in endehajevci. Če se jim ni hotel zameriti, je moral za njih zagati les. To pa je bilo v tistih časih najhujše zlo, enako narodnemu izdajstvu. Ker je že moral delati za Italijane, je baje skrivoma pomagal tudi partizanom. Nekaj takega je povedala tudi plavalosa lastnikova hčerka v pogovoru s skupino borcev v njihovem »ljetnikovcu«, kot je imenovala majhno leseno hišico, v kateri je trenutno stanovala.

Zelo lepa in postavna ženska, mogoče petindvajsetih let, ni kazala do slovenskih partizanov nobene zadrege. Nasprotno, bila je vesela obiska in mogoče malce nenavadnega pogovora. Celo zapeli so skupaj nekaj partizanskih pesmi. Ko so jo borci vprašali, če bi se jim pridružila v boju za svobodo, je rekla nekako takole: »Boj za svobodo je lepa stvar, toda kako se je mogoče bojevati proti tako številčnemu in dobro oboroženemu ter prehranjenemu sovražniku!« V glasu mladenke je bilo čuti iskrenost izpovedi, vendar se nihče od prisotnih tovarišev ni mogel otresti abstraktnosti pomena te lepo povedane fraze. Bila je preveč razvajena in morebiti še kaj drugega, da bi zmogla tak korak. »Moj tatice bi umro od jada«, je še dodala, da bi že vnaprej izničila vsako misel v tej smeri. »Zaista ne smem jadtika napustiti samog,« je nadaljevala »obrambno« tirado.

Ob koncu tega, za njo nič kaj prijetnega pogovora, je prejšnja sproščena samozavest začela bledeti. Mogoče jo je v resnici zagrabil strah, da je ne bi vzeli s seboj? Bila je izobražena in tudi bistrine ji ni manjkalo. Eden borcev ji je skozi okno pokazal dve naši tovarišici, kako si dajeta opravka pri nekem delu poleg intendantskega voza. Vzelo ji je še poslednji pogum, da je skoraj zajokala. Po vsej verjetnosti sta se ji obe borki z rdečimi rokami ob pranju v ledenomrzli vodi zasmilili. Borci so molče prešli prek te še nedorečene scene in obrnili pogovor drugam. Te geste je bila resnično vesela tudi mladenka.

Kaj je pravzaprav iskalo dekle v tem letnem in vremen-

ske turobnem času v Crnem Lugu, je vsak od prisotnih borcev lahko le ugibal. Mogoče je hotela s svojo prisotnostjo v leseni, a lično izdelani z zeleno barvo opleskani hišici preprečiti kakršnokoli razdejanje katerekoli vojske? ... Verjetno je tičala resnica njene prisotnosti v hišici prav v strahu za njeno lastnino. Zaradi naklonjenosti ali vsaj strpnosti vaščanov in njihove izpovedi v prid njeni družini se ji stanovalcev vasi ni bilo potrebno bati. Njena prisotnost in poznanstvo njenega očeta z Nemci in endehajevci bi mogoče lahko preprečila kakšno okupatorjevo nasilje nad vaščani? ...

Ta čas so kuharji pripravili kosilo. Borci in borke so prihajali iz vaških šol s porcijami v rokah in puškami na ramah. Le puškomitraljezci in borci zaščitne čete so prihajali brez orožja.

Iz prerezanih bencinskih sodov, ki so služili kot kotli za kuhanje hrane, se je kadilo in prijetno dišalo. Pripravljen je bil okusen golaž in posebej skuhan polenta. Kaj takega borci že dolgo niso dobili! ...

Temni oblaki so se spustili skoraj do vrhov najvišjega drevja in vse je kazalo, da bo začelo zdaj zdaj snežiti.

V štabu 3. bataljona je bil sklican sestanek vseh starešin do komandirjev vodov. Komandant bataljona Jože Ožbolt in komisar Jure Kodelič sta v prisotnosti ostalih članov štaba spregovorila o nujnosti večje budnosti bataljona kot celote in vsake čete in voda posebej. Bližali smo se območju, ki je bilo bolj ali manj stalno pod kontrolo Nemcev. Omenjene so bile Mrzle Vodice, vas, ležeča na magistralni cesti Reka – Zagreb.

Okoli 14. ure, mogoče nekaj več, je stal 3. bataljon 10. SNOB Ljubljanske v vrsti v popolni bojni opremi in pripravljen za odhod. Predhodnica je odšla na pot že pred dobro uro. ... Prav ob odhodu bataljona je začelo pršeti. Najprej kot droben pohleven dežek, kateremu se je pridružil še sneg. Kolona je v začetku kar dobro napredovala. Večinoma se je vila po cesti skozi zrel gozd, ki ga je le tu in tam zamenjala bukova podrast v cestnih strminah. Že po nekaj kilometrih razmeroma »lagodnega« marša je kolona naletela na prve ovire na cesti. Prek nje so ležale ogromne podrté smreke v dolžini najmanj 30 metrov, namenjene zadržanju nenadnega napada sovražne motorizacije. Obhod prve ovire še ni delal prevelikih težav za mostvo.

Se nadaljuje

PEKARNA IN SLAŠČIČARNA Ruše

Vsak dan svež kruh in slaščice.

ZASTOPSTVA, IZVOZ-UVOZ, SERVISI,
KONSIGNACIJE, PROIZVODNJA

commerce n. sol. o.
delovna skupnost

ZASTOPAMO TUJE PROIZVAJALCE:

Strojev za prehrabeno, gradbeno, kovinsko-obdelovalno, kemično farmacevtsko ind.
Strojev za predelavo plastike in tekstilne stroje.
Opreme: birotehnična, bančniška ter za zaščito okolja.
Tekstilnih surovin, plastičnih mas, kemikalij in zaščitnih sredstev za rastline.
PROIZVAJAMO IN KONFEKCIONIRAMO
Pogonska jermena in transportne trakove

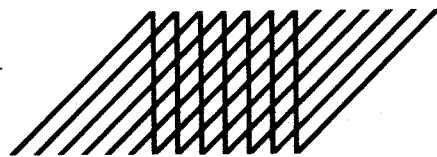
61109 Ljubljana
Einspielerjeva 6
p. p. 98
telefon: (061) 322-241
teleks: 31283

KOMUNALNO PODJETJE
GROSUPLJE

Cesta na Krko 7
61290 GROSUPLJE

Komunalna dela
nizke gradnje
prevozi
pleskarstvo

NOVOTEKS

tekstilna tovarna n.s.o.
novo mesto
foersterjeva 10
poštni predal: 100
telefon: 23 030
brizjavi, novoteks
telex 33 716 vti novtex

IZDELUJE;
– tkanine iz čiste runske volne,
– tkanine iz mešanice volne in poliestra,
– pletenine, moške, ženske in otroške hlače,
– ženska in dekliška krila,
– oblačila za prosti čas,

SUKNO INDUSTRIJA VOLNENIH
IZDELKOV ZAPUŽE

ZELEZNIŠKA POSTAJA: LESCE-BLED — TEL. RADOVLJICA 75-550 TELEGRAM:
SUKNO ZAPUŽE — TEKOČI RAČUN PRI SDK RADOVLJICA 51540-601-11854 —
64275 BEGUNJE

Proizvajamo blago za ženske plašče in ženske obleke
iz čiste volne ter volnene odeje iz čiste runske volne.

lesnina
TEMELJNA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA
SPLOŠNO MIZARSTVO
B.O.
GROSUPLJE, Cesta na Krko 38

Izdeluje notranjo opremo za hotele, vrtce, šole
in druge.

»AVTOSERVIS« 61230 DOMŽALE p.p. 74
Telefon: 721-831, 721-829 ŽIRO RAČUN: 50120-601-30260

DEJAVNOSTI:

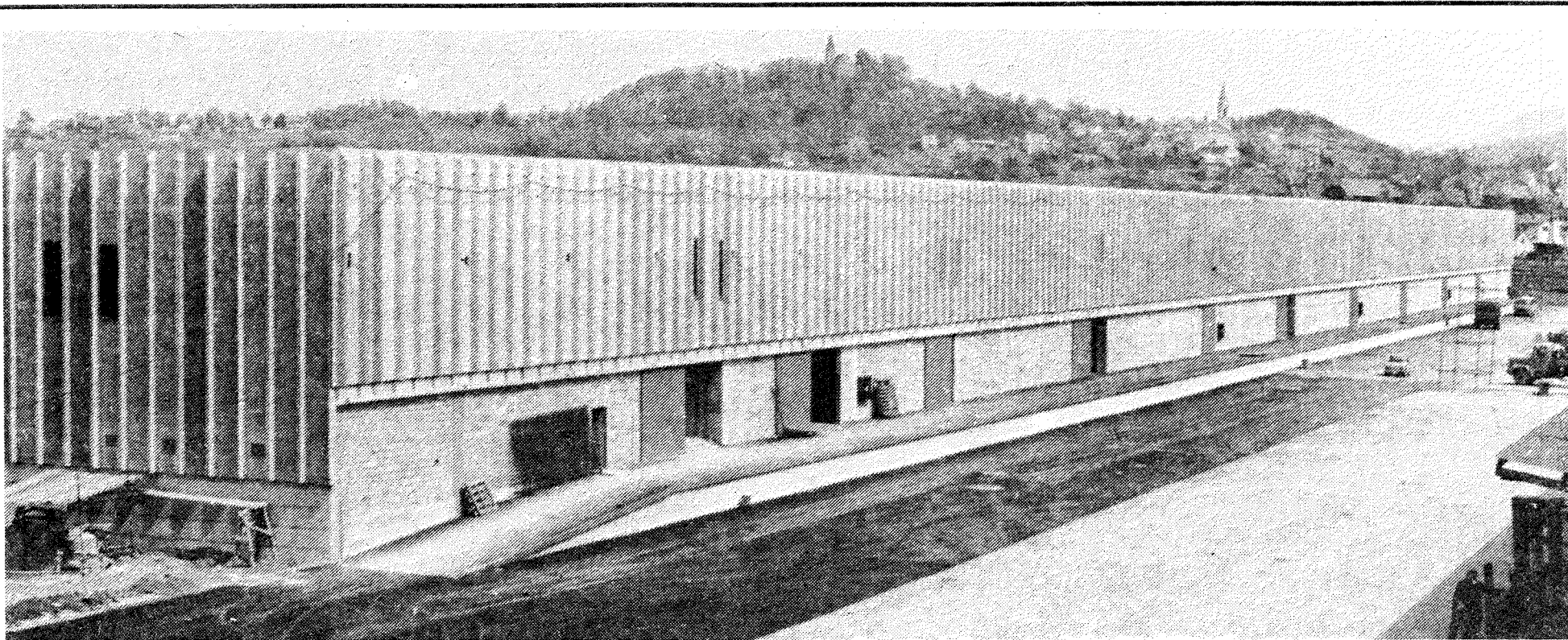
Pooblaščen VW in VOLVO SERVIS s prodajo
rezervnih delov Kleparsko ličarska popravila
avtobusov in kamionov vseh tipov Izdelava
aluminijaskih nadgradenj (kesonov) na vseh
vrstah tovornih vozil

S G P
n. sol. o.

K O G R A D
D R A V O G R A D

visoke in nizke gradnje

Nujna posodobitev integralnega transporta

Ni še dolgo tega, kar je delovni kolektiv Javnih skladišč v Celju slavil pomembno delovno zmago – odprli so novo skladiščno halo, ki sodi med največje v Sloveniji.

68 članov delovnega kolektiva ustvari letno 80 milijonov dinarjev celotnega prihodka in pretovori 65.000 ton blaga. Z novo halo so narasle pokrite kvalitete skladiščne površine na 21.500 m², razpolagajo pa tudi s sodobno mehanizacijo, ki ima pretovorno kapaciteto 60 ton na uro, kar pomeni še rezerve. Delavci pa se dobro zavedajo nujnosti posodobitve integralnega transporta, zato o tem nekaj več besed.

Novo srednjeročno obdobje bo velika priložnost, da bi v Celju, republiki kot državi storili korak dalje v razvoju integralnega transporta, v povezavi med organizacijami in izvajalci storitev, to je špediterji in agenti, transporterji, železnico in cestnimi prevozniki ter distributerji, kot so Javna skladišča, transportni tozdi v delovnih organizacijah Kovinotehna, Merx itd.

Predvsem se bodo morali najprej dogovoriti o poslovnem sodelovanju in o tem, kako prevažati blago (paletizacija, kontejnerji), pripraviti eno prevozno mesto, saj je takih mest samo v Celju 350, kar pomeni razdrobljenost in ogromne stroške. Vsekakor bi morali od besed k dejanjem, kajti kot ugotavljajo v celjskih Javnih skladiščih, je bilo že dosti teoretiziranja o integralnem transportu, koristne pa bi bile le rešitve.

Gre za to, da bi organizirali pretok blaga od delovne organizacije oziroma proizvodnje, to je tekočega traku do porabnikov oziroma narobe, pri čemer je značilno, da se skoraj nikjer ne lotevajo internega transporta, čeprav ta običajno zaposluje veliko delavcev, rezultati so zelo skromni, cene pa izredno visoke. Povezanost med organizatorji in izvajalci bi morala temeljiti na dohodkovnih odnosih in oblikovanju enotnih cen v pretoku blaga, kar pomeni, da bi dohodek razdelili med vse udeležence, ki so opravili storitev. Gre v bistvu za enoten nastop naročnikov in izvajalcev, ki naj omogoči čim hitrejši in čim cenejši pretok blaga, saj bi lahko uveljavili popuste pri ceni, če bi blago pripravljali za transport po sodobnih načelih (paleta, kontejnerji itd.). Na to pa žal dandanes v organizacijah združenega dela ne dajo dosti, ker ne vidijo dejanskih rezerv oziroma ogromnih prihrankov. O tem nas prepričuje tale podatek: pri toni sladkorja, ki ga je treba razložiti prepekljati v skladišče, paletizirati, ponovno naložiti in depaletizirati, dosežejo stroški 560 din oziroma 5,6 din za kilogram; če bi vsa ta delovna opravila odpadla in bi tono sladkorja že paletizirano pripeljali v skladišče, bi bilo stroškov le za 350 din.

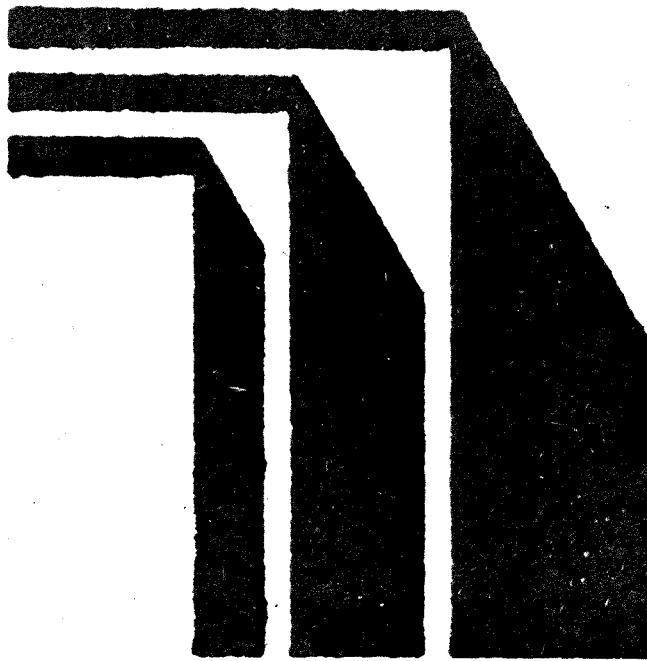
Cilji, kot poudarjajo v Javnih skladiščih, potemtakem je, da bi v sodobnejši organizaciji pretoka blaga služili z delom in ne na račun cen, to pa pomeni, da bi morali stimulirati priprave za tak transport blaga. Toda kot menijo, je problem zlasti v tem, da prizadevanja v tej smeri ovirata ravnanje in miselnost, da je pač tudi tako dobro. A dokler ne bomo bolj spoštovali dohodka in ne bomo tudi dejansko odvisni od njega, bo sodobna organizacija v pretoku blaga težko prodrila, stroški pa bodo še naprej rasli.

Pretok blaga v srednjeročne načrte

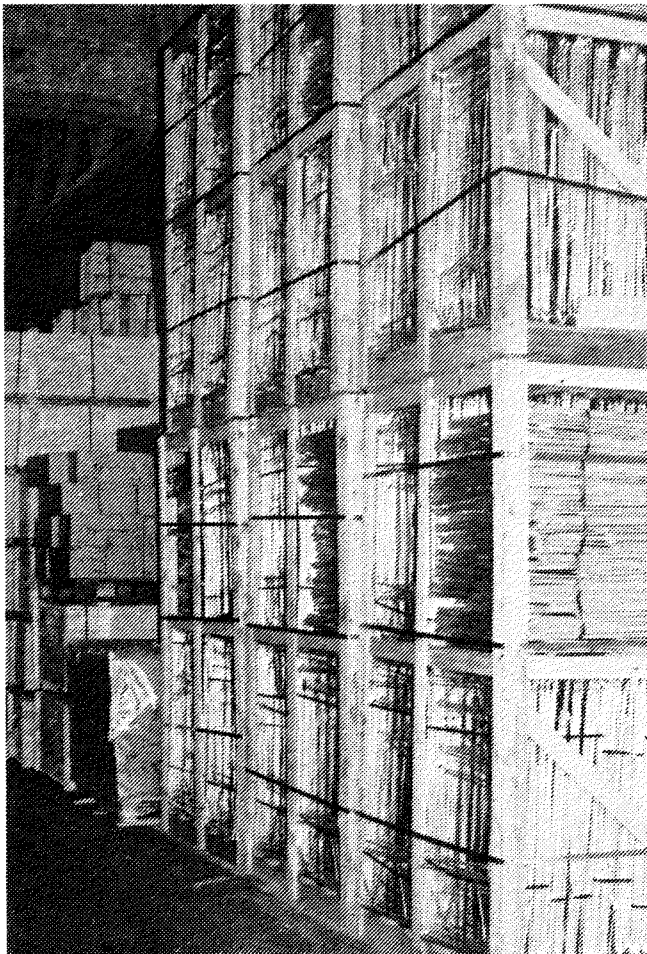
Osnovna izhodišča projektiranja skladiščno-transportne dejavnosti, kot jih je pripravila posebna skupina v okviru razvojnega centra in pri katerih so upoštevali sedanje stanje delovne organizacije Skladiščno-transportni center Javna skladišča, to potrjujejo. Tako so leta 1970, transportni stroški dosegli 10, 1977. leta 17 in lani že nad 18 odstotkov cene blaga. Po nekaterih predvidevanjih bi se v primerjavi z razvitimi deželami ta odstotek znižal na 8 do 10, saj bi večja načrtnost in usklajenost omogočila boljše izkoriščenost vozil nosilcev, morebitno postopno poenotenje voznega parka (manj težav z rezervnimi deli, lažje vzdrževanje). Prav tako je jasno, da bi ob medsebojnem dogovarjanju lahko boljše izkoristili obstoječe skladiščne zmogljivosti. Zaradi družbenega interesa bi moral biti tak pristop deležen tudi podpore družbenopolitičnih organov in organizacij, medobčinske gospodarske zbornice, banke in drugih. Sodobna opredelitev pretoka blaga pa bi seveda morala dobiti svoje mesto v novih srednjeročnih razvojnih načrtih.

Cilji skladiščno-transportne dejavnosti

Kot menijo, je osnovni pogoj za opravljanje skladiščno-transportne dejavnosti v ekonomski strukturi njenih nosilcev (skladišča, silosi, rezervoarji, manipulativne površine, ceste, železnica, parkirišča itd.), ki mora biti tako organizirana, da bo omogočila najbolj gospodarne blagovne tokove. Skla-

SKLADIŠČNO TRANSPORTNI CENTER JAVNA SKLADIŠČA CELJE

diščno-transportna dejavnost s stopnjo organiziranosti in opremljenosti vpliva na stroške pretoka, hitrost obračanja sredstev, vezanih v blago, produktivnost dela, porabo prostora. Gospodaren pretok blaga je odvisen od enotnega poslovanja ozdov na področju skladiščno-transportne dejavnosti, ki se morajo specializirati za opravljanje določenega dela. V naši državi, to pa velja tudi za republiko, občino Celje in širšo območje, so skladiščno-transportni stroški v ceni blaga v primerjavi z razvitimi deželami relativno in absolutno občutno višji.

Vzroki za takšno stanje so: neenotno in delno urejanje pretoka blaga, neusklajen razvoj na področju skladiščno-transportne dejavnosti, nepovezanost njenih nosilcev, zasledovanje individualnih interesov ozdov in odsotnost dohodkovnega povezovanja, nezadovoljiva tehnična opremljenost skladišč, tehnološka zastarelost v manipulaciji in hrambi blaga, neracionalno izkoriščanje skladišč, pretovornih in transportnih zmogljivosti, neprilagojenost ekonomske infrastrukture, pomanjkanje specializacije, razdrobljenost gospodarstva in majhne količine blaga v pretoku, pomanjkanje strokovnega kadra in ustreznih informacij itd. Posledica vsega tega pa so razločki v interesih, nezadovoljiva hitrost pretoka blaga, nizka kakovost storitev, visoka poraba sredstev z nizko stopnjo izkoristka, nizka produktivnost, neracionalno izkoriščanje prostora.

Iz tega je videti, da so cilji, ki naj bi jih dosegli v urejanju te problematike, predvsem racionalizacija pretoka blaga in s tem povezano zniževanje stroškov, dvig individualne in družbene produktivnosti, smotnejše vlaganje družbenih sredstev v infrastrukturo, objekte, opremo in naprave na področju te dejavnosti, varčevanje s prostorom itd. Morali bi tudi izkoristiti geopolitično središčno vlogo Celja, ugotoviti mesto in vlogo posameznih nosilcev skladiščno-transportne dejavnosti v razvoju gospodarstva celjske občine in območja.

Osnova je samoupravno sporazumevanje

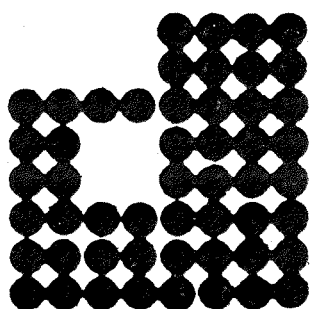
Osnova za urejanje pretoka blaga bi moralo biti samoupravno sporazumevanje, ki mora seveda biti rezultat skupnega interesa ozdov, ki pri tem sodelujejo. Da bi bili uspešni, pa bi morali izpolniti več pogojev – od spremljanja celotnega in enotnega urejanja problematike, doslednega ugotavljanja stroškov transporta in hrambe blaga do usklajevanja razvojnih programov ozdov, združevanja dela in sredstev, opredelitve mesta in vloge skladiščno-transportne dejavnosti v občini in regiji. Pri tem bodo morali upoštevati skladiščno-transportne dejavnosti na celjskem območju, celotno komunalno infrastrukturo, opremljenost z učinkovitim informacijskim sistemom itd. S samoupravnim sporazumom bi se morali nosilci skladiščno-transportne dejavnosti dogovoriti o delitvi dela in o merilih za delitev dela.

Posamezni nosilci kot Kovinotehna, STC Javna skladišča, Železniško gospodarstvo, Prevoznništvo, Merx, EMO, Gorenje, Cinkarna, Železarna Štore, Libela, Aero, Opekarna Ljubecna, LK Savinja, Metka, Toper, Hmezd, Alpos itd. bi lahko ob skupnem dogovarjanju o razvojnih usmeritvah dolgoročno zagotovili izboljšanje razmer v skladiščno-transportni dejavnosti na širšem območju.

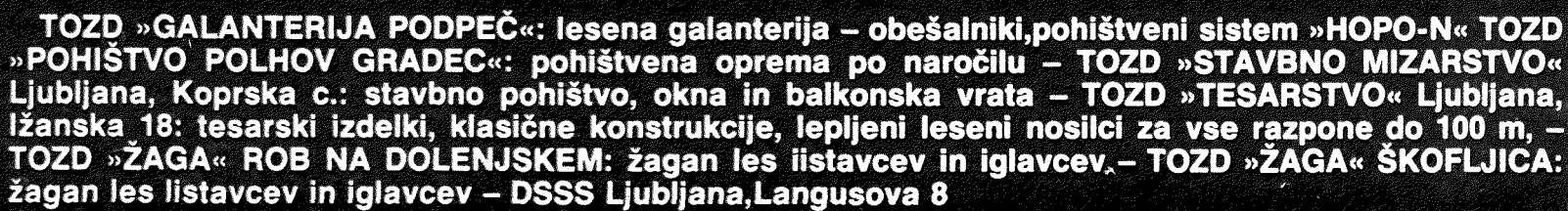
Da bi lahko začeli učinkovito urejati perečo problematiko pretoka blaga, predlagajo ustanovitev konzorcija neposredno prizadetih organizacij oziroma določitve nosilcev – partnerjev po funkcijah, kot so na primer samoupravno organiziranje, informacijski sistem, grupiranje po pretoku blaga (naravno blago kot cement, železo, rude, živilsko prehrabeno blago itd.). Za sestavo konzorcija bi se dogovorile zainteresirane organizacije in skupnosti.

Velja tudi mnenje, da bi se morali čimprej odločiti za organizirano urejanje problematike, saj je to tudi v duhu stabilizacijske politike. Ta namreč zahteva od vseh družbenoekonomskih subjektov iskanje najgospodarnejših poti samoupravnega obvladovanja gospodarskih tokov in gospodarsko razpolaganje z družbenimi sredstvi.

Koncept, kot so ga oblikovali v okviru celjskih Javnih skladišč, je seveda popolnoma v skladu s politiko integralnega transporta, ki naj bi jo uveljavili v novem srednjeročnem obdobju v naši državi oziroma z ustreznimi republiškimi dokumenti. To je razumljivo, saj je znano, da so na področju integralnega transporta v vsej državi problemi kot tudi predlogi za rešitve skoraj povsem enaki. Ugotavljajo, da se glavne značilnosti našega transporta še vedno odražajo v neracionalnosti in neučinkovitosti ter s tem v visoki udeležbi transportnih stroškov v celotni vrednosti blagovne proizvodnje in cenah končnih izdelkov. Ker se prometni udeleženci premalo povezujejo, je prisotna skromna hitrost v prevozu blaga od proizvajalcev do porabnikov.

- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodela (knjigoveznica)

gorenjepromet servis

Kljub omenjenim in drugim težavam ter omejitvam si bo združeno »Gorenje« v letu 1981 prizadevalo za stabilizacijo, ki pa se ne sme sprevreči v stagnacijo. Stabilizirali naj bi, kot rečeno, predvsem stopnje rasti kakovostno izboljšanih izdelkov, obenem pa dopolnili sedanji asortiman s povsem novimi linijami proizvodov. Na področju doslej najbolj razširjenega programa izdelkov široke potrošnje si bo »Gorenje« prizadevalo izboljšati kakovost, a predvsem zanesljivost in trajnost izdelkov. Sodimo namreč, da je v teh prizadevanjih naš najtehtnejši prispevek k zmanjševanju porabe energije in nenazadnje tudi k ohranjanju oziroma izboljševanju življenjske ravni prebivalstva.

Bistvo sprememb h kakovostnem smislu, ki jih načrtujemo, je med drugim v tem, da bi ob enaki, ali celo spopolnjeni funkciji aparatov zagotovili čimmanjšo porabo energije. V zvezi s tem je seveda lahko pomemben tudi prispevek gospodinj, ki ob primernem ravnanju z energetsko varčnejšimi aparati lahko dosežejo nemajhne prihranke narodnemu gospodarstvu tako potrebne energije.

Z omenjenimi in drugimi naprednimi prizadevanji po kakovosti in tehnični plati se namerava »Gorenje« še bolj učinkovito pridružiti oblikovanju ekonomije prihodnosti.

Kar zadeva tržno usmeritev, bo združeno »Gorenje« v letu 1981 in v prihodnjem srednjeročnem obdobju stremelo predvsem k nadaljnjemu poglobljanju mednarodne delitve dela. Pri tem velja poudariti, da se je naša sestavljena organizacija že danes sposobna z nekaterimi skupinami proizvodov konkurenčno uveljavljati na zunanjih trgih. V prihodnjem srednjeročnem

Osnovne usmeritve »Gorenja« v letu 1981

obdobju pa se bo moralo »Gorenje« v mednarodno delitev dela vključiti z vsem asortimanom, da bi tako zadostilo ciljem razvojnih kriterijev, ki jih naša republika sprejema in jih namrerava tudi uresničevati v srednjeročnem obdobju 1981–1985.

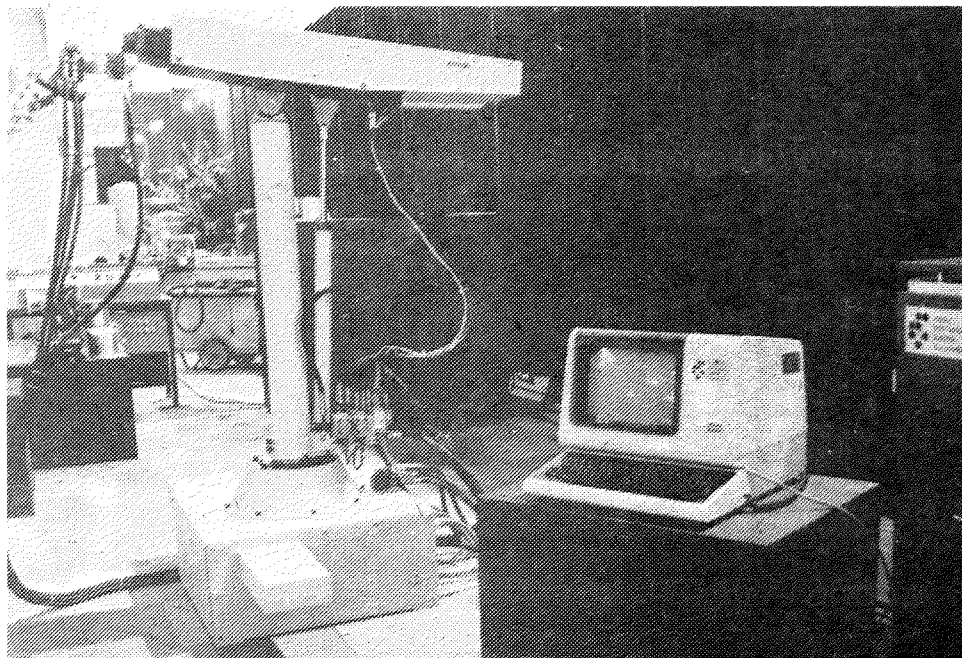
V naših razvojnih načrtih smo si že svoj čas naložili obveznost da mora polovico izdelkov iz vsakega proizvodnega programa v izvoz. Spricho izredno napetih odnosov v interni zunanjetrgovinski bilanci je ta odstotek v nekaterih primerih v »Gorenju« celo višji, vendar pa gre kot smo že ugotovili, ta porast večidel na rovaš osiromašene oskrbe domačega trga in ga dlje tudi ne bi bilo mogoče ohraniti. Nesmiselno bi tudi bilo, ko bi v izvoz usmerjali vse izdelke, ne oziraje se na doseženi

dohodek in nujno ohranjanje ustreznih razmerij pri prodaji na domačem in tujem trgu.

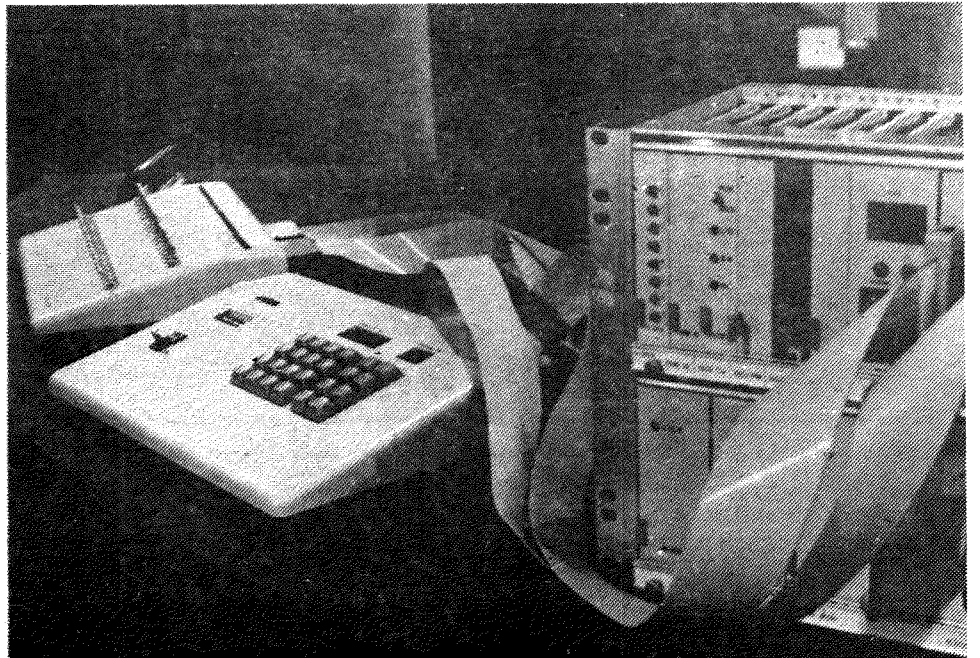
Lahko bi v zvezi s tem še dejali, da si bodo organizacije »Gorenja« prizadevale čimbolj približati se tem 50 odstotkom ter da bodo vse nove ali tehnološko rekonstruirane izdelke v prihodnjem srednjeročnem obdobju razvijale oziroma obnavljale v skladu s potrebami in zahtevami tujega in domačega trga, s končnim ciljem, da pri prodaji na tujem in domačem trgu dosežejo optimalno razmerje 50:50.

Povedali smo že, da se v »Gorenju« obetajo nekatere nove proizvodne linije. Med temi velja v prvi vrsti omeniti program pomivalne tehnike ter obnovljeni program hladilne in zmrzovalne tehnike. Slednji je že danes z nad 50 odstotkov usmerjen v izvoz.

Slediti bo treba svetovnim trendom tudi na področju pralne tehnike, ki je že zdaj prav tako z več kot polovico izdelkov prisotna na zunanjih trgih. Začrtane cilje iz prihodnjega srednjeročnega obdobja presegamo tudi pri štedilnikih in kuhalnikih, več pa bomo morali v izvozu doseči na področju elektronike, tako profesionalne kot tudi potrošne oziroma zabavne ter na področju zelenega programa, kjer obstajajo še neizkoriščene možnosti uveljavljanja izdelkov iz tega programa v razvitih državah, kot še zlasti v deželah v razvoju, ki so prav za kmetijsko tehniko izredno obetaven, potencialni trg. Tu imamo v mislih predvsem opremo oziroma izdelke, namenjene manjšim kmetijam, ki jih je naš trg zelo ugodno sprejel. Seveda bi bilo treba za trge dežel v razvoju tovrstno ponudbo ustrezno specializirati, nakar bi si izdelki iz zelenega programa »Gorenje« zagotovo utrli pot tudi na te obetavne trge.

Robot za nanašanje emajla, lakov in barv z brizganjem

Programiran logični kontrolnik PLK – 1000

Vzorčni sejem SOZD Gorenje

Električni stimulatorji

Čeravno so večkrat preiskali vso hišo, Martinovčevih fantov niso dobili. Tudi mati in sestra, ki sta bili med preiskavo pri Armičevih, jih nista hoteli izdati. Partizani so sumili, da je v hiši bunker, ampak vhoda vanj niso našli. Prenehali so s preiskavo in pri hiši postavili stražo. Mater in hči so pustili, da sta se vrnili v hišo. Partizani so morali poskrbeti še za pokop obeh padlih, partizana Tončka in dezerterja Toneta.

Dolga in tragična noč se je umaknila dnevu. Pred glavnimi vhodnimi vrati je ležal hrabri mitraljezec Žnidarjev Tonček, ki je k zločinom partizanskega dezerterja pridal še svoje mlado življenje. Že v zgodnjih jutranjih urah je vsa dolina govorila o njegovi tragični smrti; zanjo je zvedela tudi njegova mati v Gabrju. Tako partizani kot ljudje na terenu so bili pod močnim vtisom dogodkov, ki jih je prinesla mrzla novembrska noč. Pri zadnjih hišnih vratih je ležala močna postava dezerterja Toneta, ki je povzročil partizanom toliko gorja, saj je na najbolj zločinski način opljuval partizansko čast. Seve je napravil še veliko materialno in moralno škodo na terenu.

Tistega dne pa je umrla še Martinovčeva nevesta – Rojinova iz Dravelj, ki je bila že od prej hudo bolna. Veliko je morala pretrpeti pri tej hiši. Nekateri so pravili, da je umrla od strahu, ki ga je prestala v tisti noči, a drugi povedo, da so jo pokončali z iglinimi vbodljaji Martinovčevi fantje, da ne bi česa izdala partizanom. Fantje so čez nekaj ur prilezli iz bunkerja in šarili po hiši. Partizani so šele kasneje ugotovili, da so Martinovčevi fantje doma, a niso vedeli, da so bili skriti v skrivnem bunkerju. Partizanski zdravnik dr. Cedrik je ob smrti Martinovčeve neveste temeljito pregledal njeno telo in našel sledove vbadanja. Postala je žrtev nečastnih dejanj.

Tončka in Toneta so še isti dan zakopali na ravnici pod Hruševem. V zboru so stali partizani in zrlji v trupli partizanov, enega, ki je skrnil, drugega, ki se je bojeval za partizansko čast. Nekdo izmed poveljnikov je spregovoril o škodljivosti takih pojavov,

Tone Kebe

5

Zadregre in konec partizanskega ubežnika

ki sramotijo celotno partizansko gibanje. Naši sovražniki propagandno izkoriščajo take primere, da bi odvrgli ljudi od partizanov. Vse krivce bo potrebno strogo kaznovati. Pokop je bil opravljen brez udeležbe civilnega prebivalstva. Potem je sledila salva in srca borcev je napolnila žalost, kajti mitraljezec Tonček je veljal za hrabrega borca in dobrega tovariša.

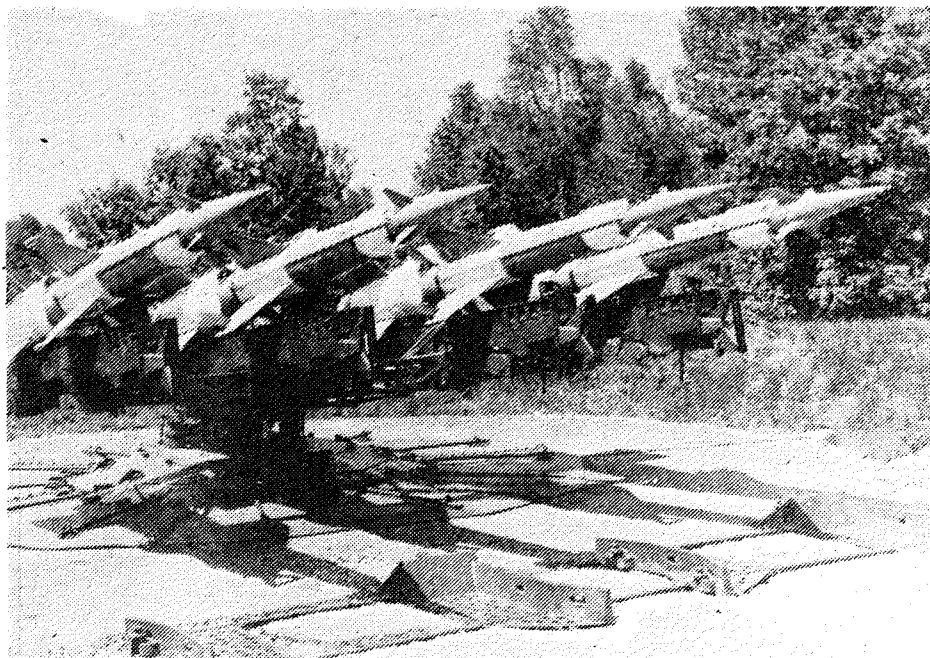
Cez dva dni pa je bil Tonček prekopan in zakopan na vrhu hriba ob hruševski cerkvi. Poveljstvo je menilo, da ne moreta biti drug ob drugem pokopana zločinec in poštenjak. Petrovčev stric s Hruševga je napravil leseno krsto in vanjo so položili mladega borca. Pri pogrebu so sodelovali tudi ljudje s terena. Ob vzpenjanju na hrib je Tončkova mati omedlela in komandant Rado jo je zanesel v Petrovčevo hišo. Na vrhu so se borci in civilisti poslovili od mladega borca. Žalostno je izzvenela pesem, govornik pa je ponovno povedal, zakaj je Tonček padel, in da je bil dober borec. Po vojni so Tončka ponovno prekopal in ga položili na dobrovsko pokopališče, kjer sedaj počiva.

Martinovčevi so si nakopali težko krivdo. Bremenila jih je čast partizanskega gibanja. Podrobno je partizansko sodišče preiskovalo njihovo početje, vse od takrat, ko so vzeli v zaščito ubežnika Petra. Potem se je nadaljevalo vse do usodne noči. Lahko bi vsaj tedaj preprečili nevarnost, ki je pretela borcem. Zamolčali so, da se pri njih skriva ropar Tone. Vedeli so, da ropa s partizansko kapo na glavi in nihče ga ni svaril. Nasprotno, z njim so imeli pojedine, se veseljačili in popivali. Lahko bi preprečili smrt partizana in svoje snahe, obvarovali Henrika pred smrtonosnimi ranami. Lahko bi bilo pobitih še več borcev, če bi bombi polno zadeli. Sodišče je nizalo obtožbo za obtožbo ves teden.

Partizansko sodišče je moralo razsoditi zelo strogo. Dolg do storjenih zločinov je moral biti poravnani. Tako je velevala partizanska čast, ki je bila močno omadeževana.

Oškodovanci so bili pozneje poklicani v Martinovčevo hišo, da bi jim povrnilo odvzeto blago. Partizani so tako poravnali škodo, ki jim je bila prizadejana. Hkrati pa so ljudem povrnilo moralno moč in čut do poštenosti in pravičnosti.

Konec

36 LET ARTILERIJSKO-RAKETNIH ENOT PROTILETALSKE OBRAMBE

Artilerijsko-raketne enote protiletalske obrambe proslavljajo letos že 36. leto svojega obstoja. Za svoj praznik so te enote izbrale dan, ko je bila 10. novembra 1944. leta ustanovljena prva večja enota: Prvi protiletalski polk vrhovnega štaba, namenjen obrambi Beograda.

Partizani so protiletalsko obrambo vodili z vsemi razpoložljivimi sredstvi vse od začetka narodnoosvobodilne vojne. Oblikovanje prvih protiletalskih enot so omogočila zaplenjena protiletalska orožja in tista, ki so bila dobljena od zaveznikov.

Artilerijsko-raketne enote protiletalske obrambe so danes oborožene z najsodobnejšimi sredstvi za protiletalski boj. Poleg artilerijskih orožij, v glavnem izdelanih pri nas, spadajo sem tudi najmodernejši raketni sistemi velike ognjene moči in natančnosti. Zračno opazovanje, poveljevanje, identifikacija letal in druge naloge se uresničujejo s sodobnimi elektronskimi sredstvi, tako da zahtevata ravnanje s to moderno tehniko in njena vsestranska uporabnost veliko strokovnega znanja, izvežbanosti in prizadevanj.

Petletnica splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane

Priprava Slovencev za časten poklic

Jutri praznuje splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane v Ljubljani petletnico svojega obstoja. Sedmi november. Dan, ki povezuje praznik šole s tistim dnevom med narodnoosvobodilnim bojem, ko je padel komandant Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Franc Rozman-Stane, dan, ki spominja na revolucijo, ki daje vzpodbude, da tisti, ki se pripravljajo za vojaški poklic, gojijo v sebi kali, ki so jih posadili že borci med narodnoosvobodilnim bojem... nadaljevanje revolucionarnih tradicij. Sedmi november ni samo spomin na žalostni dogodek, ko je ugasnilo eno življenje. Sedmi november spominja tudi na druge žrtve, zgled tistega, kar človek lahko največ da za partijo, za domovino, za ljudstvo – življenje.

Za vami je pet let pedagoškega dela. Res, da za pedagoško ustanovo to ni veliko. Kljub temu nam povejte nekaj o svojem dosedanem delu, dosežkih in morda tudi težavah, smo najprej postavili vprašanje načelniku splošne srednje vojaške šole, polkovniku Stanku Jelačinu.

Pravzaprav imamo srečo, ker nadaljujemo tradicijo vojaškega internata, le da se je vzgoji za vojaški priključilo sedaj še izobraževanje. Tako sprejemamo letos že deseto generacijo. Učni uspeh je iz leta v leto boljši. Že šest generacij smo poslali na nadaljnji študij na akademije. Največje plačilo za nas je, da naši učenci tam dobro uspevajo. To je znak, da naša šola daje to, kar od nje pričakujemo. Seveda se bojujemo tudi s težavami, z osipom, ki se pojavi predvsem po zaključku naše štiriletna šole. Z vzgojo, predvsem s političnim delom, hočemo doseči, da se čimveč naših učencev usmeri na vojaške akademije, ne pa na druge fakultete.

V usmerjenem izobraževanju imamo za seboj že določene uspehe, čeprav bomo o končnih rezultatih lahko govorili šele čez dve leti, ko bo šolanje pri nas zaključila generacija, ki je lansko leto začela s tem načinom izobraževanja. V Sloveniji smo prva šola, ki je storila korak v tej smeri. Zaenkrat lahko rečemo le, da je videti med učenci večje zanimanje za sam pouk kot doslej.

Kakšni so pogoji, da nekdo lahko postane vaš učenec in morda ste že raziskovali vzpodbude, ki mlade ljudi pripeljejo na vašo šolo?

Razen splošnih pogojev imamo ob vpisu še nekaj zahtev; prvo je vsaj dober uspeh, mnogim, kar 30 do 40 odstotkom kandidatov, pa prepreči pot do nas strogi zdravniški pregled, saj naš poklic zahteva tudi veliko psihofizičnih sposobnosti.

Vzpodbude pa so različne: socialne, materialne, najbolj pa smo veseli, če se za našo šolo odločijo učenci iz golega zanimanja za ta poklic. Še vedno je vojaški poklic premalo znan. Bolj bi morali odpreti »kapije« kasarn, da bi učenci osnovnih šol čimbolj neposredno spoznali jugoslovansko ljudsko armado in njeno vlogo.

Komu in čemu je namenjena štiriletna splošna srednja vojaška šola?

Osnovni namen naše šole je priprava Slovencev za časten poklic, za starešine JLA. Namenjena je slovenskemu območju, od madžarske meje do Trsta pa od Triglava do Dobove. Tudi pouk je v slovenskem jeziku, razen pri nekaterih strokovnih predmetih. Ponokod je odziv večji, na primer na Štajerskem in v Prekmurju. Manj pa jih je iz Bele krajine, morda eden ali pa sploh nihče letno. To nas čudi, saj je Bela krajina znano partizansko območje iz narodnoosvobodilnega boja.

Dejstvo je, da naša šola ne oblikuje dokončno, pač pa le pripravlja, in to strokovno, moralno in psihofizično, za akademijo kopenske vojske, ki ima devet različnih smeri. Če pa je kdo posebno priden in nadarjen za kakšno drugo smer, tehnično, letalsko-tehnično ali mornariško, mu tudi ne odrečemo.

nosti, tradicije itd. Ob vsem tem pa so skupni cilji.

Prihodnje leto praznujemo 40-letnico JLA. Kako jo nameravate proslaviti?

V proslavo se bomo vključili ne le s paradami in kulturnimi programi, temveč predvsem z naporom, da čimveč doprinesemo našim vrstam. Naše jubilejno leto bo delovno. Na vsakem koraku tega dela nas bodo spremljale smernice našega vrhovnega komandanta, tovariša Tita. Čeprav ga ni med nami, je v naših enotah povsod prisoten.

Zoran Pešić iz Maribora je v četrtem letniku splošne srednje vojaške šole. »Dobil sem večino tistega, kar sem od šole pričakoval,« pravi. »Šola se mi je s tem opravičila. Pogoji so izredni in nam ostane samo to, da se učimo. Mislim nadaljevati študij na

Franc Rozman-Stane

Kako bi označili pomen vojaškega poklica za našo družbo in morda še posebej za slovenski narod?

Smo sodobna družba. Gojimo tradicije NOB, bratstvo in enotnost med narodi, povezujejo vse naše narode, vsak košček rodne grude nam je drag, razvijamo z bojem pridobljene dobrine in vrednote, razvijamo sebe. Vse to mora nekdo čuvati. Samoupravna in samozaščitna družba smo, pa vendar moramo imeti nek organizirani del, našo armado. Ni nam vseeno, kakšna je. Biti mora fizično sposobna in moralno odgovorna.

Struktura naših oboroženih sil je dvojna: JLA in TO. Jugoslovanska ljudska armada je ena za vso Jugoslavijo. Enotni smo. Teritorialna obramba pa je organizirana v okviru republik, zato ima svoje značilnosti, mož-

tehnični akademiji v Zagrebu. Pogoj zanjo je odličen uspeh in zato vse svoje sile vlagam v učenje. Mislim, da poklic ni težak, težja je akademija. Sicer pa, če te nekaj veseli, ni nič težko, in mene tehnika veseli. Akademija v Zagrebu ni samo šolska ustanova, pač pa tudi znanstvena, kar vsekakor prinaša koristne rezultate naši družbi.

O koristnosti poklica pravi Zoran, da sploh ni kaj razpravljati. »Tu smo, vojska smo, zato smo, da čuvamo našo domovino z vsemi njenimi vrednotami.«

Za menoj na steni je pritrjena maketa objektov splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane v Ljubljani. V stvarnosti še ni urešničena popolnoma. Skrbno oko stabilizacije bedi tudi nad njo.

Živa Drole

Med padlimi borci

S kurirjem Stankom, ki je bil некоč v bun-kerju TV-33, smo šli v gozd. Tam nam je pokazal dve jami, kjer sta bila pokopana dva kurirja. O enem izmed njiju smo prebrali v albumu naše borčevske organizacije, ki ga imamo v šoli. Ime mu je bilo Ignac, doma s Stranic. Nemci so ga odpeljali v svojo vojsko, pa je pobegnil k partizanom in postal kurir TV-33 in potem kurir vojaške postaje. Ranjen je bil. Tovariši so ga prenesli domov. Že čez dva dni je umrl. Pokopali so ga pod bukev, po svobodi pa so ga prekopali na pokopališče v Stranica.

Sedaj počiva med triindvajsetimi partizani, ki so žrtvovali življenje za svobodo. Mi pa hodimo tja in jim prižigamo svečke.

ANDREJA ROTOVNIK in
IRENA ŠVAB iz 2. r
OŠ Stranice

Pripovedovali so mi

Naša vas je bila med vojno med zelo aktivnimi. Vaščani so radi sodelovali v partizanskih akcijah. Bili so prepričani, da bo zmaga naša in da se ne borijo zaman. Svobodo so nam priborili s tovarišem Titom na čelu.

Ljudje iz Lož so pomagali partizanom tako, da so jim šivali obleko, zbirali orožje in hrano zanje. Moja teta se spominja, kako so dekleta nosile partizanom hrano in kako so jih некоč Italijani zalotili.

Leta 1942 je v vasi delovala partizanska tiskarna, in sicer v hiši Franca Jamška. Tiskarski stroj pa je imela Klavdija Trošt. Tiskali so letake. Pogumni fantje in dekleta so jih raznašali po vasi. Že odrasli vaški paglavci so z vrčem barve hodili okrog in na zidove pisali napise: »Hočemo Titovo Jugoslavijo!« »Tito je naš!«.

Vaški spomenik je danes samo skromna oddolžitev vaščanov za prestano gorje tistih, ki so nam priborili svobodo.

SILVA JAMŠEK, 5. b
OŠ Drago Bajc
Vipava

To je pravično, to pa ne

Najprej sem pomislila na svoje krivice in pravice. Koliko bi lahko pisala! Toda nena-doma se mi je zdelo šramotno pisati o teh malenkostih in spregledati grozljivi trak, ki se odvija mimo nas – življenje.

Ali je pravično, da umirajo in trpijo peklen-ske muke nedolžni ljudje? Ali je pravično, da umirajo ljudje zaradi barve kože? Ali je prav, da mali indijski otrok umira zaradi lakote, medtem ko drugi hlatajo za tortami? In da ljudje umirajo za kugo brez kakšnega upanja, ali je to prav? Ali je pravično?

Ni! To pravijo veliki možje. Nemočni samo skomigajo z rameni in se obračajo stran. Pravica tam nima moči. Še bodo divjale vojne, še bodo nasilja, suženjstvo, še bo lakota, bolezen in grozljivi trak se bo odvijal mimo nas. Vedno samo mimo nas?

Kaj je pravičnega? Samo še vera je ostala, vera očeta, da bo некоč lahko prinesel svojemu črnemu malčku košček belega kruha, zdravilo, majhno igračo... Do takrat bodo matere še točile svoje solze nad grobovi otrok, ki niso vedeli, zakaj so umrli.

ALENKA PAVAN
dopisniški krožek
OŠ Solkan

Obiskala sem partizanski grob

Sonce je svoje žarke pošiljalo v pisano naravo.

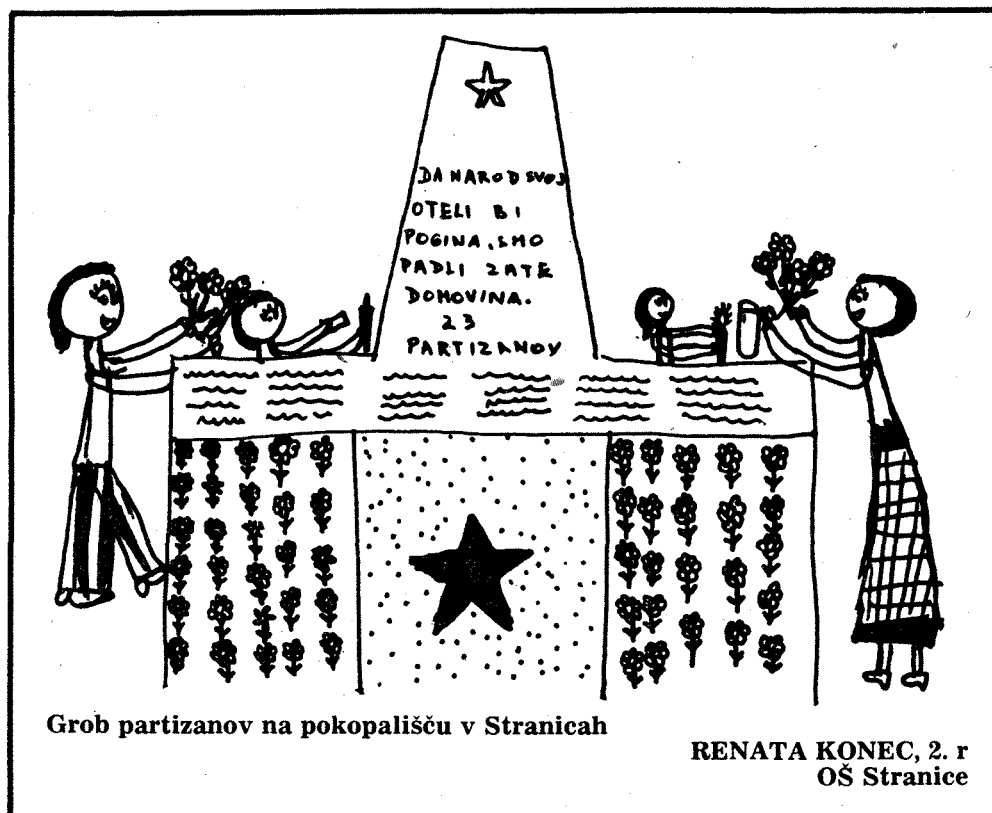
Odpravila sem se v gozd, da bi obiskala partizanski grob. S šopkom belih krizantem v roki sem stopala po jasi. Pred seboj sem zagledala grob, posut z jesenskim listjem. Obstala sem. »Le kdo počiva v njem?« sem razmišljala. Vedela sem, da v njem leži partizan.

Očistila sem listje z groba in nanj položila cvetje. Spomnila sem se starega ata. Mogoče prav on leži v tem grobu. Tudi moj dedek je padel za našo svobodo. Moje oči so bile polne solz. Spomnila sem se, ko mi je stara mama pripovedovala: »Ravno pri kosilu smo bili, ko so prišli po mojega moža, mojega Franceta. Rekel je le: Ostanite zdravi! In ni ga bilo več...«

Vsaka pomlad je babici dajala upanje. Mislila je: Ko bodo znova zacvetele rože, ko se bo prebudila narava, pride tudi moj France. Toda ni ga bilo.

Zagledala sem se v bele krizanteme. V njih ni bilo skritega upanja, v njihovih cvetovih sem odkrila ponos, saj je naš stari ata, naš France, umrl za nas, za našo svobodo.

JOŽICA KRAŠOVEC 7. c
literarno-dopisniški krožek
OŠ Primoža Trubarja, Laško

Grob partizanov na pokopališču v Stranica

RENATA KONEC, 2. r
OŠ Stranice

Težko pričakovani dan

Bil je sončen in miren dan. Bombnikov ni bilo videti. Nad griči se je odpiralo sinje nebo.

Nekaj mesecev je že preteklo od takrat, ko je napočil prvi dan svobode. Babica je bila takrat še zelo mlada. Tiho in žalostno je sedela na dvorišču ob zibelki, v kateri je mirno spal njen sinček, moj očka. Mislila je na dedka, ki se ni še vrnil. Bila je prepričana, da so ga v taborišču Dachau ubili. Po licih so ji drsele težke, grenke solze. Naenkrat, zdelo se ji je, da sanja, ko je od daleč zaslišala pokaš-ljevanje. Pogled ji je obstal na črni postavi, ki se je počasi približevala hiši. Pri srcu jo je stisnilo. Mogoče je ustaš? Kaj namerava storiti? Z zibelko je odhitela v hišo. Dvakrat je za njo zaškripal ključ v ključavnici. Hiša se ji je zdela mračna kot še nikdar. Plaho se je stisnila k hladni steni.

Kljuka se je premaknila. Čuti je bilo, da je mož zunaj zelo utrujen, saj se je bolj oprl na kljuko, kot bi odpiral vrata. »Pepca, Pepca, odpri! Jaz sem, Gabrijel,« se je zaslišal slaboten glas. Ni on, je najprej pomislila. Na srce se ji je zvrnilo nekaj težkega. Ponoven klic jo je predramil iz premišljevanja. Opogumila se je in odprla. Zazrla se je v moža, ki je stal na pragu. Kakšen je bil! V obraz sicer podoben dedku, toda postava mu ni ustrezala. Bil je

suh, v umazani obleki in sključen. Proseče jo je pogledal in tedaj je v njem prepoznala svojega moža. Odpeljala ga je v kuhinjo. Trudna glava mu je že hotela omahnuti na mizo, za katero je sedel, ko je v kotu opazil zibelko. Oči so mu v trenutku zasijale. Prvič je videl svojega sinčka. Objel je babico in oba sta od sreče zajokala.

Nekaj malega je pojedel, potem so privrele iz njega besede prestanega gorja v taborišču. Pokazal je nogo z omrtvičenimi meči, saj so v taborišču delali na ljudeh poskuse, zaradi katerih jih je mnogo umrlo.

Pogovor ga je utrudil. Babica je opazila, da je dedek malo bolan, pa ni bil malo; ampak zelo. Pripravila mu je posteljo in kmalu je zaspal. Babica pa je odhitela v mesto po zdravnika. Cel teden ga je obiskoval, vsak dan. Dedku se je zdravje vračalo. Po nekaj mesecih je ozdravel. Postal je močnejši, spet se je zaposlil ter skrbel za svojo družino, ki je dobila še dva člana.

Bili so srečni in so še. Oba, dedek in babica pa se rada spominjata tistega tako težko pričakovanega dne pred petintridesetimi leti.

TANJA VELDIN, 6. a
OŠ Kerencičevih
Pesnica pri Mariboru

KRAMLJANJE KRAMLJANJ

Pravočasno pero v roke

»Prejela sem vaše pismo. Zelo sem vam hvaležna, da ste me izbrali med pionirji dopisniki za srečanje v Trbovljah. Letos prvič obiskujem dopisniški krožek. Upam, da vam bom od-slej redno lahko pisala. Spoz-nala sem, da TV-15 res ni le za borce, ampak tudi za mladi-no...« Tako nam piše Martina Kramar iz osnovne šole v Sol-kanu. »Veselim se srečanja!« Draga Martina, tudi jaz se ve-selim. Naša sobota bo delovni dan. Začel se bo ob 8. uri zju-traj s pogovorom pionirjev z uglednimi literati in novinarji. Kaj boste vprašali? Potem bo-mo sestavili delovne skupine posameznih uredništev in se pogovorili o vsem, kar nam le-ži na srcu. Popoldne je v načrtu ogled mesta, pa še otvoritev razstave Likovne galerije Tr-bovlje na temo »Živimo srečni v srečni domovini«. Tudi glas-bena mladina nekaj priprav-lja. In kar bo najbolj napeto: Katera glasila bodo nagraje-na? To boste izvedeli v Delav-skem domu v Trbovljah v ne-deljo dopoldne.

Sedaj pa čisto nekaj drugega, dragi naši dopisniki: zadolži-tve, naloge... vsak jih pač ima, takšne ali drugačne. In če hoče-mo, da bodo dobro opravljene, moramo pravočasno načrtova-ti in priliti našemu delu veliko dobre volje. Z besedo na dan, da ne bo videti, kot bi plesala okoli vrele kaše: O dnevu repu-blike, 29. novembru moramo že razmišljati, da ga ne bomo pri-čakali nepripravljeni, da bo naša stran v praznični številki TV-15 odraz tega, kar bi pionir-ji radi dali domovini za praz-nik, za njen rojstni dan, da bo mladinska stran eno samo vo-ščilo; v pesmih, risbah, foto-grafijah in v čisto preprostih zapisih o vas pionirjih in o va-ših prednikih – pionirjih iz NOB. Beseda je vaša. Nič ni prezgodaj, le pero v roke. Mo-goče se vam prvi zapis ne bo zdel dovolj dober za darilo do-movini in boste stuhtali še dru-gega. Vem, da nas ne boste ra-zočarali, saj nas niste še nikoli.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJ

V slovo Titu

Kot da bi danes nebo postalo mrač-nejše,
kot da bi danes dež se spremenil v kamenje,
kot da bi danes cvetovi zaprli svoj cvet,
kot da bi danes jokal ves svet...

ZDENKA PRIBOŽIČ, 7.a
novinarski krožek
OŠ Artiče

Župan, sklonjen nad setvene načrte

Človek, ki zna vse

Obvladuje nas želja po redu. Kdaj pa kdaj smo iskalec velikih misli, s krčevito besnostjo se trudimo dati nepomembnosti pomembnost, iz plehkosti bi radi naredili gmotno bogastvo, biserov pa od nikoder. Zbogati se s samim seboj, to nas muči. Vrednost človeka ne more biti v narejenosti, namišljeni veličini, preprostost bije velike bitke. Hodeč po cestah se izogibamo človeka in pri tem se v širokem loku izognemo sebi.

Gustl Anderluh v teh sedemdesetih letih križarjenja po cestah nikakor ni delal ovinkov. Ni bil iskalec velikih misli. Plehkost je preziral, narejenost sovražil in rad je imel ljudi. Z odločnim korakom je topotal po odrih in igral. Vlogo za vlogo. V partizanskem teatru, skupaj s France-
tom Presetnikom, Gale-
tom, Lojzetom Potokar-
jem, Emo Starčevu, Bo-
gdano Stritarjevo, Tira-
nom, Vladošo Simčičevo,
Dušanom Mevljo... Ama-
ter od nog do glave, nav-
dušenec. Na otvoritvi
partizanskega teatra na
osvobojenem ozemlju se
je spopadel s Cankarjem.
S Kraljem na Betajnovi.
Zaupali so mu stransko
vlogo, skromno vlogo.
Oskrbnika. Odigral jo je
tako, kot bi veliko. Z re-
snobo, predanostjo, da
mu delo ne bi izpolzelo iz
rok. Pošteno. Tudi maj-
hne vloge je treba spošto-
vati. Vidmar je bil navdu-
šen. Gustl tudi. Rad je
imel to življenje.

Tako rekoč brez vsega,
se je lotil zobozdravstva
na osvobojenem ozemlju.
Rekli so: Gustl, zdravi zo-
be. In je zbral okoli sebe
različno kramo, od letal-
skih delov do gramofon-
skih plošč in se lotil stro-
jev za popravilo zob in
zobnih protez. Na Straž-
nem vrhu je uganjal če-
rovnije in spet presegel
sebe.

Roža čudotvorna!
Šmarčan se je vdal v poli-
tiko in županoval. Ni bilo
lahko v tistih časih biti
župan šmarske občine.
Odpravil se je k podčetr-
teškim toplim vrelcem,
blatni zgagi in dopovedo-
val vsem, ki so ga hoteli
poslušati, da v blatni
brozgi leži prihodnost.
Smejali so se, drezali
vanj, govorili o čudežih.
Gustl je požrl marsikate-
ro grenko.

Spet ga je potegnilo na
deske, med kulise in
šminko, k jagrom in foto-

grafiji. Vmes se je dolge
noči sklanjal nad setvene
načrte, tuhtal o šmar-
skem kmetijstvu, o ob-
vezni oddaji...

Gotovo nekaj sto parov
se je zvrstilo na poro-
nem uradu pred njim, po-
zorno poslušalo njegove
tope, srčno dobre besede
in se odpravilo na dolgo
pot. Pustili so mu foto-
grafije. Na cestah ga poz-
dravljajo njihovi otroci.
»Glej ga, to je tisti, ki je
igral Hermana, celjskega
grofa,« spoštljivo šepeta-
jo pred pokončnim moža-
karjem s sivimi, košatimi
lasmi in odločnega ko-
raka.

Še danes se mladi zana-
šajo nanj, na stare. Od
funkcij preobložen, Gustl
ne ve ne kod ne kam. Nad
Šmarjem pri Jelšah, v hi-
ši, ki spominja na grad in
na muzej hkrati, ko se
človek sprehodi po pro-
storih, razmišlja, tavajoč
med sedanostjo in spo-
mini.

Sleherna stvar, o kateri
premišljuje, porodi pri-
merjavo. Z občino ni le

utripal, burno je dihal z
njo vse do šestdesetih let
in čez. Dotakne se razvo-
ja, poln je pohvale. Zau-
stavi se ob delegatskem
sistemu. Več pozornosti,
zavzetosti bi morali poka-
zati ljudje. Vse, o čemer
govorijo, zaradi česar se
stankujejo, je zaradi njih,
zaradi napredka, ne le
prazna, puhla beseda. To-
da danes se ljudje le malo
zanimajo za kaj drugega
kot za ceste, vodovod in
posojila. Kultura stopica
na mestu, odrinjena je na
stranski tir, ljudje, bogo-
kletna misel, nekako ne
čutijo potrebe. Je to res?
Saj ne more bti! Kadar
Šmarčani zaidejo na gle-
dališke deske, je nova
dvorana polna, navduše-
nje brenči pod streho.

V letih županovanja se
je trudil, da bi ljudje osta-
li doma. Na široko so se
odprla vrata v kmetijsko
proizvodnjo, Gustl se je
tolkel za vsakega človeka,
hodil v Ljubljno. Zdaj
gleda okoli sebe, prihaja-
jo zdomci, mladi odhajajo
s kmetij, kave in pralnega

praška ni in vendarle ver-
jame, da bo vse to moč
prebresti. Nejevoljen je
zaradi neodgovornosti,
zaradi slabe organizacije.
Saj ni res, da ne bi imeli,
da ne bi znali, le prijeti je
treba stvari v roke, nare-
diti red in vse bo dobro.
Voda teče tja, kamor jo
usmeriš. Kdo ne bi rad ži-
vel dobro? To ni nikakrš-
na pregrešna misel, le ži-
veti je treba tako, da bo-
mo znali in umeli toliko
ustvariti, kolikor bi radi
potrošili. Nergači vidijo
povsod čarovnice in lov
na te pošasti postaja kar
strast. Ne marajo videti,
da so po Kozjanskem, po
šmarski občini izginile
slamnate koče, da je ceste
prekril asfalt, da se po re-
breh sončijo močne kme-
tije, kakršnih ni bilo niti
pred vojno niti dolgo po
njej. Ne zanima jih, da na-
mesto blatnih, oguljenih
volov ropotajo po dvori-
ščih kmetij traktorji...

Vragsigavedi, kam je iz-
ginila dobra volja. Vsi kar
naprej nekaj zahtevamo.
Zahtevajo borci, vsi. Leta

dolgo se niso nekateri
oglasili zaradi priznaval-
nin. Danes so tukaj, pred
vrati. Bolan sem, prav mi
bo prišlo, pravijo. Kje so
bili do včeraj? Mar niso
vedeli, da bodo mogoče
kdaj bolni? To me boli,
pravi. Jaz ne grem v zdra-
vilišče, pa bi moral iti.
Drugi so potrebnejši.

Kapetan Avgust Ander-
luh. Herman Celjski.
Predsednik šmarske ob-
čine. Član zelene bratov-
ščine. Kronist. Fotograf.
Partizanski zobozdrav-
nik. Kdove kaj še.

Bežne skice nekega živ-
ljenja.

Od nekje se pritakne
misel.

Človek, ki hoče živeti
polno, mora veliko žrtvo-
vati. Saj ne moreš misliti
le nase.

Gustl seveda razume,
zakaj nekateri ne morejo
delati za ljudi. Brezplač-
no, zanesenjaško seveda,
kot on danes in nekdaj.
Funkcije so privezane na
vikende in vinograde. To
zahteva čas.

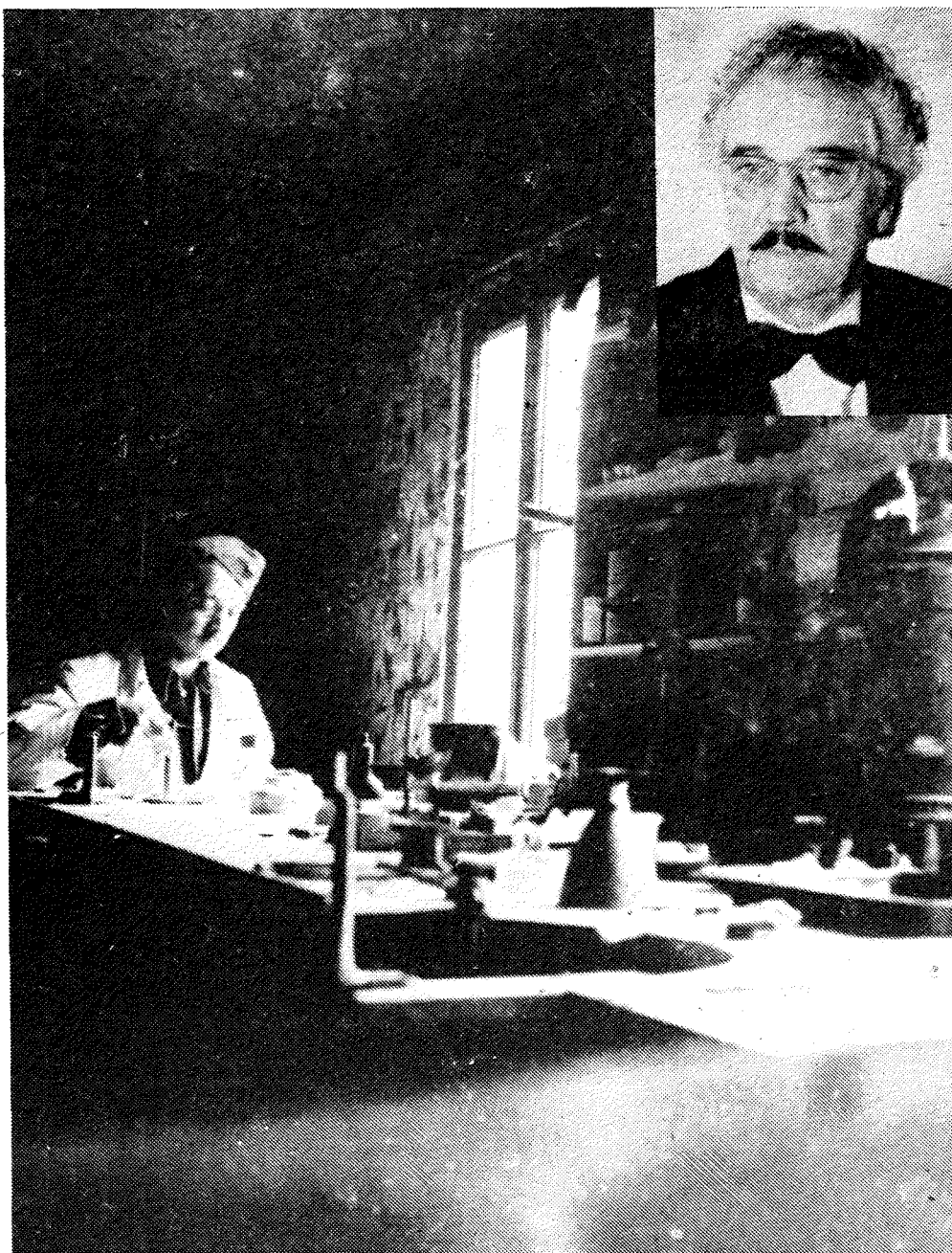
Gustl ne da miru. Še
naprej hodi po cestah in
bo to počel še dolgo. Le
navkreber. To človeka
ohranja. Ne tjakaj, kjer je
doma lokalizem, ozkost
in zaprtost, česar ni malo.
Pravijo, Rogaška tega ne
potrebuje. Izgovarjajo se,
da je neumnost postavlja-
ti nekaj v Šmarju, opore-
kajo pomembnost Podče-
trtku, vsak zase vozijo vo-
ziček in se gnetejo za plo-
tovi. Važno je le, da smo
vsi enako pomembni. Da
nismo tako prekleto ozki.
Zavest ljudi je zavdanja
vredna, zato jih je treba
poslušati, prisluhniti jim
s tankočutnostjo. Skliče-
mo delegacijo, prelétimo
na hitro točke dnevnega
reda, zadoščeno je črki
zakona, vsem in vsakemu
posebej se mudi ali na
drugi sestanek, v gorco,
kam drugam. Formali-
zem. Gólota.

Gustl je skorajda otroč-
je ponosen, da je občina
od časov njegovega župa-
novanja tako napredo-
vala.

Mimogrede te spomni
na Atomske toplice v
Podčetrtku danes in na
blatno brozgo včeraj.

Ne pozablja pa, da bi
kmetu vendarle morali
nuditi nekoliko več. Ni ti-
ste zagnanosti, ki smo jo
poznali v našem težkem
obdobju, pravi, zato tudi
mesa ni pa praškov in ka-
ve. Kava pa tako ali tako
ni pomembna. Zakaj bi
človek zgubljal besede
zaradi nje.

Milenko Strašek

Avgust Anderluh v zobozdravstvenem laboratoriju v zidanici na Stražnem vrhu leta 1944

Glasilo Zveze združenj bor-
cev NOV in Zveze rezervnih
vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko
postajo, ki je bila najdlje v
vasi Občice v dolini med Do-
lenjskimi Toplicami in Semi-
čem

Za posredovanje in razvijanje
vrednot narodnoosvobodil-
nega boja in revolucije je TV-
15 prejel nagrado vstaje slo-
venskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE - TV-15 za
mladino

MILENKO STRAŠEK - re-
portaža

MILENA STRAJNAR - kul-
tura

BOJANA ZOKALJ-JESIH -
naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIC ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski odde-
lek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598,
61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za
inozemstvo 260 din, posa-
mezna številka v prosti pro-
daji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana
50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izda-
ja ga Založba Borec, Ljublja-
na, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošiče-
va 28/I, p. p. 598, 61001 Ljub-
ljana

Rokopisov in fotografij ne
vračamo

Po mnenju sekretariata za in-
formacije IS SR Slovenije
štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se
za TV-15 ne plačuje temeljne-
ga davka od prometa proiz-
vodov

Korektore in tisk: ČGP Delo,
Ljubljana, Titova 35